

T.C.

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÇALIŞANLARIN ÇEVRE UYGULAMALARINA ALGISI: BİR KAMU KURUMU
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SUNAY GALATA

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MERAL EROL FİDAN

BİLECİK, 2025

10745718

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÇALIŞANLARIN ÇEVRE UYGULAMALARINA ALGISI: BİR KAMU KURUMU
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SUNAY GALATA

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MERAL EROL FİDAN

BİLECİK, 2025

10745718

BEYAN

'Çalışanların Çevre Uygulamalarına Algısı: Bir Kamu Kurumu Örneği' başlıklı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazım aşamasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, [Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehberine](#) uygun olarak tezimi hazırladığımı, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel etik kurallarına uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, çalışmamın herhangi bir kısmının başka bir tez/dönem projesi olarak sunulmadığını, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışma için BŞEÜ Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurumundan 28/11/2024 tarihli ve 31 sayılı Etik Kurul Onayı alınmıştır.

Bu çalışma için Bursa Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı'ndan 21/10/2024 tarihli ve 181328 sicil numaralı çalışanlara anket uygulaması için Araştırma Onay İzni alınmıştır.

Sunay Galata

.././20..

İmza:

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, çalışanların çevresel uygulamalara yönelik algılarının incelenmesini amaçlamakta olup, örneklem olarak Bursa Adliyesi çalışanları temel alınmıştır. Araştırma kapsamında, “Tüketici Çevre Bilinci” ve “Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışları” ölçekleri aracılığıyla çalışanların çevreye duyarlılık düzeyleri ve örgütsel bağlamda çevresel tutumları analiz edilmiştir. Bu süreç yalnızca akademik bilgi üretimini değil, aynı zamanda çevresel farkındalığın kurumsal yaşam içerisindeki yansımalarını anlamaya yönelik kişisel bir sorumluluk duygusunu da içermektedir.

Tez süreci; sabır, özveri ve yoğun bir emek gerektiren uzun soluklu bir yolculuk olmuştur. Bu sürecin her aşamasında bana bilgi ve deneyimiyle yol gösteren, akademik rehberliğini yalnızca bir danışmanlık sınırında bırakmayıp tüm içtenliğiyle ve fedakârlığıyla sürece dahil olan değerli danışmanım Prof. Dr. Meral Erol Fidan’a en derin teşekkürlerimi sunarım. Gece gündüz demeden, mesai kavramı gözetmeksizin her soruma yanıt vererek, tezime ve bana büyük bir özveriyle rehberlik etmiş; danışmanlık görevini sadece resmi bir sorumluluk değil, gönülden bir destek olarak üstlenmiştir. Kendisi, bu çalışmanın şekillenmesinde ve bilimsel derinliğinin artmasında paha biçilmez katkılar sağlamış; akademik yolculuğumda da ilham kaynağı olmuştur.

Araştırmamın uygulama aşamasında, anket çalışmasına verdikleri katılım ve destekle bu araştırmanın hayata geçmesini sağlayan Bursa Adliyesi çalışanlarına yürekten teşekkür ederim. Özellikle eğitime ve bilimsel çalışmalara verdiği değerle örnek bir kamu yöneticisi olan, çalışmamın gerçekleşmesini mümkün kılan Bursa Adliyesi Komisyon Başkanı Sayın Ömer Gülmüş’e, göstermiş olduğu anlayış, nezaket ve destekten ötürü şükranlarımı sunarım. Sayın Ömer Gülmüş’e bu tez çalışmasını bir teşekkür ve minnet ifadesi olarak sunmaktan onur duyarım.

Tez sürecinde her daim yanımda olan, sabırları, anlayışları ve sevgileriyle bana güç veren; özellikle bu zorlu süreçte desteğini hiç esirgemeyen canım eşime, oyun saatlerinden fedakârlık ederek tezimin tamamlanmasını bekleyen sevgili oğlum Yusuf Poyraz’a ve varlığıyla hayatıma neşe katan küçük kızım İnci Hüma’ya gönülden teşekkür ederim.

Sunay Galata

2025

ÖZET

ÇALIŞANLARIN ÇEVRE UYGULAMALARINA ALGISI: BİR KAMU KURUMU ÖRNEĞİ

Sürdürülebilirlik kavramı, doğal kaynak tüketimi ve çevresel kirliliğin azaltılmasını hedefleyen; insan davranışlarına sorumluluk yükleyen bir felsefeye dayanmaktadır. Doğanın korunması yalnızca kaynak yönetimini değil, diğer canlıların yaşam hakkını da gözeterek sürdürülebilir bir davranış biçimini gerekli kılmaktadır. 21. yüzyılda çevresel yönetim politikaları kurumsallaşmış; Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda kamu ve özel sektörde çevreye duyarlı uygulamalar teşvik edilmiştir.

Bireysel düzeyde bu sürece katkı sağlayan kavramlardan biri "Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı"dır. Çalışanların gönüllülük esasına dayalı çevreci tutum ve davranışları, kurumların çevresel performansına olumlu katkılar sunmaktadır. Ancak bireylerin kişisel çevre bilinci düzeyleri, bu gönüllü davranışların sergilenmesinde belirleyici rol oynayabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilirlik yaklaşımı çerçevesinde kamu kurumlarında çalışan bireylerin tüketici olarak çevre bilinci düzeyleri ile örgütsel çevreci vatandaşlık davranışlarını ölçmek; Bursa Adliyesi örneğinde çalışanların çevresel sorunlara yönelik bireysel tutumlar ve bu tutumların örgütsel çevreci vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek, ayrıca demografik değişkenlerle bu tutum ve davranışlar arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla oluşturulan hipotezleri analiz etmektir.

Araştırma, Bursa Adliyesi'nde görev yapan 350 gönüllü çalışanın katılımıyla yürütülmüştür. Veri toplamak amacıyla Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği ile Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada Doğrulayıcı Faktör Analizi, T testleri ve Korelasyon analizleri yapılmıştır. Faktör Analizi sonucunda Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğinde 4 boyut, Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğinde, asıl testten farklı olarak "Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik" ile "Örgüte Yönelik" olmak üzere 2 boyut elde edilmiştir. Fark analiz testlerinde genel olarak istatistiksel farklar gözlemlenmez iken kadın katılımcılar lehine Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğinde istatistiksel farklılık olduğu tespit edilmiştir. T testi sonucunda yaş ve deneyim değişkenlerinde Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ölçeğinde istatistiksel farklılık tespit edilmiştir. Korelasyon analizinde ölçek boyutları arasında genel olarak orta düzeyde pozitif yönlü ilişkiler tespit edilmiştir. Çevre bilinci arttıkça çevreci örgütsel davranışların da arttığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Bilinci, Sürdürülebilirlik, Çevreci Örgütsel Vatandaşlık.

ABSTRACT

EMPLOYEES' PERCEPTION OF ENVIRONMENTAL PRACTICES: A PUBLIC INSTITUTION EXAMPLE

The concept of sustainability is based on a philosophy that aims to reduce natural resource consumption and environmental pollution and places responsibility on human behavior. Protecting nature requires not only resource management but also sustainable behavior that respects the right to life of other living beings. In the 21st century, environmental management policies have become institutionalized, and environmentally responsible practices have been encouraged in the public and private sectors in line with the United Nations' Sustainable Development Goals.

One of the concepts contributing to this process at the individual level is "Environmental Organizational Citizenship Behavior." Employees' voluntary environmental attitudes and behaviors contribute positively to organizations' environmental performance. However, individuals' personal environmental awareness can play a decisive role in demonstrating these voluntary behaviors.

The aim of this study is to measure the environmental awareness levels of individuals working in public institutions as consumers and their organizational environmental citizenship behaviors within the framework of the sustainability approach; to examine the relationship between individual attitudes of employees towards environmental problems in the example of Bursa Courthouse and the organizational environmental citizenship levels of these attitudes, and to analyze the hypotheses created to determine the differences between these attitudes and behaviors with demographic variables.

The research was conducted with the participation of 350 volunteer employees working at the Bursa Courthouse. The Consumer Environmental Awareness Scale and the Environmental Organizational Citizenship Behavior Scale were used to collect data. Confirmatory Factor Analysis, T-tests, and Correlation analyses were conducted in the study. As a result of the factor analysis, four dimensions were obtained in the Consumer Environmental Awareness Scale, and two dimensions were obtained in the Environmental Organizational Citizenship Behavior Scale, unlike the main test: "Towards Oneself and Colleagues" and "Towards the Organization." While no statistical differences were generally observed in the variance analysis tests, a statistical difference was found in favor of female participants in the Consumer Environmental Awareness Scale. The t-test revealed statistical differences in the Environmental

Organizational Citizenship Behavior Scale for age and experience. Correlation analysis revealed generally moderate positive relationships between the scale dimensions. It was observed that as environmental awareness increased, environmental organizational behavior also increased.

Keywords: Environment, Environmental Awareness, Sustainability, Environmental Organizational Citizenship.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖN SÖZ.....	i
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. TARİHSEL SÜREÇ	3
2.1. Tüketici Çevre Bilinci (TÇB) Kavramı ve Tarihsel Süreci	3
2.2. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı (ÇÖVD) Kavramı ve Tarihsel Süreci	7
3. LİTERATÜR ÖZETİ.....	13
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	17
4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	17
4.2. Araştırmanın Özgün Yönleri	18
4.3. Araştırmada Kullanılan Hipotezler	18
4.4. Örneklem ve Evren.....	19
5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMU	21
5.1. Demografik Sonuçlar.....	21
5.2. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği İçin Araştırma Bulguları.....	22
5.2.1. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği İçin Güvenilirlik ve Geçerlik Testleri.....	22
5.3. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği İçin Araştırma Bulguları.....	24
5.3.1. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği İçin Güvenilirlik ve Geçerlik Testleri.....	24
5.4. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği İçin Faktör Analizi.....	25
5.5. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği Faktör Analizi	28

5.6. Independent Sample T-Testi Analizi Sonuçları.....	30
5.6.1. Tüketici Çevre Bilinci Düzeylerine İlişkin T-Testi Analiz Sonuçları.....	30
5.6.1.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları	
.....	30
5.6.1.2. Faktör Gruplarına Göre Cinsiyet Değişkeni Independent Sample T-Testi	
Analiz Sonuçları	34
5.6.1.3. Yaş Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları.....	35
5.6.1.4. Faktör Gruplarına Göre Yaş Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz	
Sonuçları.....	38
5.6.2. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranış Düzeylerine İlişkin T-Testi Analiz	
Sonuçları.....	39
5.6.2.1. Maddelerin Cinsiyet Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz	
Sonuçları.....	39
5.6.2.2. Faktör Gruplarına Göre Cinsiyet Değişkeni Independent Sample T-Testi	
Analiz Sonuçları	40
5.6.2.3. Maddelerin Yaş Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz	
Sonuçları.....	41
5.6.2.4. Faktör Gruplarına Göre Yaş Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz	
Sonuçları.....	42
5.7. One-Way Anova ve Scheffe Testi Analizi Sonuçları.....	43
5.7.1. Tüketici Çevre Bilinci Düzeylerine İlişkin Anova ve Scheffe Testi Analiz	
Sonuçları.....	44
5.7.1.1. Yaş Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları	44
5.7.1.2. Deneyim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları.....	46
5.7.1.3. Eğitim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları.....	47
5.7.2. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranış Düzeylerine İlişkin Anova ve Scheffe	
Testi Analiz Sonuçları	48
5.7.2.1. Yaş Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları	48
5.7.2.2. Deneyim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları.....	49

5.7.2.3. Eğitim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları.....	50
5.8. Korelasyon Analizi.....	51
6. SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA.....	61
EKLER.....	64

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 5.1. Cinsiyet Değişkeni Dağılımı.....	21
Tablo 5.2. Yaş Değişkeni Dağılımı	21
Tablo 5.3. Mezuniyet Değişkeni Dağılımı.....	21
Tablo 5.4. Kurumda Çalışma Süresi Dağılımı	22
Tablo 5.5. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları	23
Tablo 5.6. KMO Değeri Sonuçlarına Göre Yorumlar	23
Tablo 5.7. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları	25
Tablo 5.8. Faktörler ve Açıkladığı Varyanslar	25
Tablo 5.9. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları.....	26
Tablo 5.10. Faktörler ve Açıkladığı Varyanslar	28
Tablo 5.11. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları.....	29
Tablo 5.12. Cinsiyet Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları	31
Tablo 5.13. Faktör Gruplarına Göre Cinsiyet Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları.....	34
Tablo 5.14. Yaş Değişkeni İkili Grup Frekans Dağılımı.....	35
Tablo 5.15. Yaş Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları	36
Tablo 5.16. Faktör Gruplarına Göre Yaş Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları.....	38
Tablo 5.17. Cinsiyet Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları	39
Tablo 5.18. Faktör Gruplarına Göre Cinsiyet Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları.....	40
Tablo 5.19. Yaş Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları	41
Tablo 5.20. Faktör Gruplarına Göre Yaş Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları.....	43
Tablo 5.21. Yaş Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları	45
Tablo 5.22. Deneyim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları	46
Tablo 5.23. Eğitim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları	47
Tablo 5.24. Yaş Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları	48
Tablo 5.25. Deneyim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları	49
Tablo 5.26. Eğitim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları	51

Tablo 5.27. Grup Ortalamalarına İlişkin Spearman Korelasyon Testi.....	53
---	-----------

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

AO: Aritmetik Ortalama

ÇÖVD: Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı

F: F değeri, İki ortalama karenin oranı

KMO: Kaiser-Meyer-Olkin

N: Sayı

Ort. Fark: Ortalamalı Fark

ÖVD: Örgütsel Vatandaşlık Davranışı

P: Kuyruklu Sigma

Sd: Serbestlik Derecesi

SKH: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Sig.: Sigma

SS: Standart Sapma

t: t değeri, standart hata birimleriyle gösterilen hesaplanmış farktır.

TÇB: Tüketici Çevre Bilinci

1. GİRİŞ

21. yüzyılda çevresel sorunlar küresel ölçekte ciddi boyutlara ulaşmış, sürdürülebilirlik tüm dünyada kamu politikaları, kurumsal stratejiler ve bireysel davranışlar açısından öncelikli bir gündem haline gelmiştir. Özellikle 1972 Stockholm Konferansı ve 1992 Rio Zirvesi gibi uluslararası gelişmeler, çevre bilincinin tarihsel olarak yükselişine zemin hazırlamış; günümüzde Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı gibi stratejilerle bu süreç daha da hızlanmıştır (UNEP, 2012; European Commission, 2019). Bu süreç artan küresel çevresel kaygılar nedeniyle Türkiye’de çevre yönetiminin kurumsallaşmasını zorunlu hale getirmiştir. 1983 yılında kabul edilen Çevre Kanunu, çevrenin korunmasını kamu politikalarının merkezine taşımış, özellikle 2000’li yıllardan itibaren sürdürülebilirlik odaklı politikalar benimsenmiştir. Bu dönemde hem kamu kurumları hem de bireyler düzeyinde çevresel farkındalık ve sorumluluk anlayışı artmakta, sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde çeşitli yasal ve kurumsal düzenlemeler hayata geçirilmektedir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2023).

Sürdürülebilirlik, doğal kaynakların bilinçli kullanımı ve çevresel kirliliğin önlenmesini hedefleyen; bu süreçte insan davranışlarının belirleyici rolünü öne çıkaran bütüncül bir yaklaşımdır. Bu anlayış, yalnızca çevresel zararların azaltılmasını değil, aynı zamanda doğayı paylaşan diğer canlıların yaşam haklarının korunmasını da kapsar. Bu nedenle, sürdürülebilirliğin sağlanması, bireylerin çevreye yönelik tutum ve davranışlarını dönüştürmelerini zorunlu kılmaktadır.

Çevre bilinci, bireylerin bilgi düzeyini, tutumlarını ve çevresel sorumluluk algısını kapsar. Tüketici çevre bilinci ise, bireylerin tüketim tercihlerinde çevresel etkileri dikkate alarak hareket etmeleri, çevreye duyarlı ürün ve hizmetleri tercih etme eğiliminde olmaları şeklinde tanımlanır. Tüketici çevre bilinci, bireylerin çevresel sorunlara yönelik bilgi ve tutumlarını içerirken, çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı (ÇÖVD), çalışanların iş tanımlarının ötesinde gönüllü olarak yerine getirdikleri çevreci eylemleri tanımlar.

Türkiye’de kamu kurumlarında çalışanların çevresel tutum ve davranışlarını inceleyen araştırmalar sınırlıdır. Bu durum, sürdürülebilirlik uygulamalarının etkinliğini değerlendirmeyi ve bireysel ile kurumsal çevre bilinci arasındaki ilişkiyi açıklamayı güçleştirmektedir. Ülkemizin taraf olduğu Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda, kurumların ve personelinin çevreci yaklaşımlara aktif katılımı önem taşımakta; bu hedeflere ulaşmak için çevre bilincinin artırılmasına yönelik eğitimlerin yapılması gerekmektedir.

Bu çalışma, Bursa Adliyesi'nde görev yapan kamu personelinin bireysel çevre bilinci ile örgütsel çevreci davranışlarını, demografik değişkenler ışığında inceleyerek, sürdürülebilirlik hedeflerine katkılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, çevre eğitiminin erken yaşlardan itibaren verilmesinin bireylerin çevre duyarlılığını artırdığına dair literatür bulguları da çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Bu tez yapısal olarak altı bölümden oluşmakla birlikte içerik açısından iki ana bölümde ele alınabilir. Birinci ana bölümde; tüketici çevre bilinci ile çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarının tarihsel gelişimi, ortaya çıkış nedenleri ve bu kavramlara ilişkin literatür özeti sunulmuştur. Ayrıca araştırmanın amacı, hedefleri, özgün yönleri, yöntemi ve kullanılan ölçeklere ve hipotezlere yer verilmiştir. İkinci ana bölümde ise, Bursa Adliyesi'nde görev yapan kamu personeline uygulanan Tüketici Çevre Bilinci ve Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışları ölçeklerine dayalı anket çalışmasının bulguları sunulmuş; elde edilen veriler istatistiksel analizlerle değerlendirilerek geliştirilen hipotezlerin test bulguları ile sonuç ve öneriler yer almaktadır.

2. TARİHSEL SÜREÇ

2.1. Tüketici Çevre Bilinci (TÇB) Kavramı ve Tarihsel Süreci

21. yüzyılda çevresel sorunların küresel ölçekte ciddi boyutlara ulaşması, sürdürülebilirliği hem kamu politikalarında hem de kurumsal stratejilerde hem de bireysel davranışlarda öncelikli bir gündem haline getirmiştir. Bu bağlamda, 1972 Stockholm Konferansı ile 1992 Rio Zirvesi çevre bilincinin küresel düzeyde gelişiminde önemli dönüm noktaları olmuş; günümüzde ise Avrupa Birliği'nin Yeşil Mutabakatı gibi stratejik girişimler bu süreci daha da hızlandırmıştır (UNEP, 2012; European Commission, 2019). Artan çevresel sorunlar Türkiye'de de çevre yönetiminin kurumsallaşmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu doğrultuda, 1983'te yürürlüğe giren Çevre Kanunu, çevre korumasını kamu politikalarının merkezine taşımış; özellikle 2000'li yıllardan itibaren sürdürülebilirlik odaklı politikaların benimsenmesini sağlamıştır. Bu dönemde hem kamu kurumlarında hem de bireyler düzeyinde çevresel duyarlılık ve sorumluluk anlayışı güçlenmiş; sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde pek çok yasal ve kurumsal düzenleme hayata geçirilmiştir. Tüm bu gelişmeler, yalnızca politika ve kurumlar açısından değil, aynı zamanda bireylerin tüketici davranışlarını da şekillendirmiş ve 'tüketici çevre bilinci' kavramının tarihsel sürecine zemin hazırlamıştır (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2023).

Tüketici çevre bilincinin tarihsel sürecine bakıldığında, ilk önemli adımın küresel ısınmanın varlığı nedeniyle uluslararası olarak gündeme gelen Kyoto Protokolü'nün kabul edilmesiyle başladığı söylenebilir. 2000'li yıllarda, artan küresel sıcaklıklar ve bu durumun yol açtığı iklim değişiklikleri, çevre bilincinin uluslararası düzeyde en önemli tartışma konularından biri haline gelmiştir. 1997 yılında imzalanan Kyoto Anlaşması, küresel sera gazı emisyonlarının azaltılması ve çevreye duyarlı politikaların benimsenmesi açısından dönüm noktası olmuştur (UNFCCC, 1998). Kyoto Protokolü, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi kapsamında imzalanmış ve küresel sıcaklık ile iklim değişikliğiyle mücadelede temel uluslararası mekanizma olarak kabul edilmiştir. Protokole taraf olan ülkeler, karbondioksit ve diğer sera gazlarının salınımını azaltmayı ya da salınım ticareti yoluyla haklarını dengelemeyi taahhüt etmişlerdir. Protokol, ülkelerin atmosfere saldıkları karbon miktarını 1990 yılındaki seviyelere indirmeyi amaçlamış, aksi halde yaptırımlarla karşılaşacaklarını belirtmiştir. 1997'de imzalanan protokolün 2005 yılında yürürlüğe girmesi, özellikle Rusya'nın 8 yıl sonra protokole katılımıyla mümkün olmuştur.

Kyoto Protokolü iki dönemden oluşmaktadır. 2008-2012 yıllarını kapsayan birinci taahhüt döneminde, Ek-I listesinde yer alan ülkelerin toplam karbon emisyonlarını 1990 seviyesine göre en az %5 oranında azaltmaları gerekmekteydi. Bu hedeflere ulaşabilmek için her ülkeye sayısallaştırılmış emisyon azaltım yükümlülükleri tanımlanmıştır. İkinci taahhüt dönemi ise 2013-2020 yıllarını kapsamaktadır ve bu dönemde Ek-B listesinde yer alan ülkelerin 2020 yılına kadar 1990 seviyesine göre en az %18 azaltım yapması kararlaştırılmıştır. Ancak bu dönemde bazı ülkeler yükümlülük altına girmemiştir. İkinci taahhüt dönemi olan Doha Değişikliği, 31 Aralık 2020’de yürürlüğe girmiştir. Ancak Paris Anlaşması’nın devreye girmesi nedeniyle II. Taahhüt Dönemi usulen kabul edilmiştir. Böylece, Kyoto Protokolü, temel iklim rejimi olarak işlevini tamamlamıştır (Demir, 2007; Kaya, 2020b).

Türkiye, Kyoto Protokolü’ne 2009 yılında taraf olmuş; ancak protokolün imzalandığı 1997’de henüz BMİDÇS üyesi olmadığı için Ek-B listesine dahil edilmemiş ve sayısallaştırılmış emisyon azaltım yükümlülüğü taşımamıştır (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2020). Protokolün emisyon oranlarını 1990 seviyesine çekme hedefi tam anlamıyla gerçekleştirilememiş olsa da, iklim değişikliği konusunda uluslararası çabaların artması için önemli bir başlangıç olarak kabul edilmiştir (Sümer, 2014; Kaya, 2020b). 2011’de yapılan 17. Taraflar Konferansı’nda, 2020 sonrası için tüm tarafların katılacağı küresel bir anlaşmanın 2015 yılında Paris’te tamamlanması kararlaştırılmıştır (Erçandırlı, 2019; Kaya, 2020b). Paris Zirvesi’nde, Kyoto Protokolü’nün sona erdiği 2020 sonrası süreci kapsayan bir anlaşma yapılması öngörülmüş ve 12 Aralık 2015 tarihinde Paris Anlaşması imzalanmıştır (Bozoğlu, 2019; Kaya, 2020b). Bu anlaşma, uluslararası iklim düzeninde yeni bir dönemi başlatmış olup, daha kapsayıcı ve geniş kabul görmüş bir niteliğe sahip olmuştur. Anlaşmanın temel amacı, küresel ısınmayı 2 derece altında tutmaktır. Bu hedef doğrultusunda ülkeler fosil yakıt kullanımından yenilenebilir enerjiye geçmeyi taahhüt etmişlerdir. Ancak yeterli azaltım ve uyum desteği sağlanamaması riskleri ve ABD’nin anlaşmadan çekilme kararı, uygulamanın etkinliğini zorlaştırmaktadır. Buna rağmen Paris Anlaşması, küresel mücadeleyi hızlandırma ve ülkeleri daha fazlasını yapmaya teşvik etme potansiyelini korumaktadır (Saygın & Çetin, 2018; Kaya, 2020a).

Küreselleşmenin etkisiyle çevre bilinci, yerel sınırların ötesinde küresel bir boyut kazanmıştır. İnternet ve dijital teknolojilerin yaygınlaşması, tüketicilerin çevre dostu ürünler ve uygulamalar hakkında bilgiye daha kolay erişimini sağlamıştır. Ekolojik etiketleme ve sertifikasyon sistemleri, tüketicilerin ürün seçimlerinde önemli kriter haline gelmiştir. Türkiye, 2000’li yılların başında bu uluslararası çerçeveye uyum amacıyla çevresel düzenlemeleri ve

stratejileri güncellemeye başlamış; özellikle Avrupa Birliği uyum süreci çevre kanunlarında reformlara yol açmış ve kamu kurumlarında enerji verimliliği, atık yönetimi ve sürdürülebilirlik alanlarında çeşitli uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bu gelişmeler hem tüketici bilincinde hem de kurumsal uygulamalarda derin değişimlere zemin hazırlamıştır. Yasal düzenlemeler kapsamında atık yönetimi, hava ve su kalitesi standartlarının iyileştirilmesi gibi alanlarda kapsamlı iyileştirmeler yapılmış; devlet, çevresel sürdürülebilirliği ekonomik büyümenin yanı sıra toplumsal refah ve ekolojik dengenin korunması açısından stratejik bir hedef olarak benimsemiştir. Böylece Türkiye’de tüketici bilinci ile kamu kurumlarının çevresel uygulamalarını geliştirecek altyapı oluşturulmuştur.

Kyoto Anlaşması sonrası, küresel çevre gündeminin yerel medyada geniş yer bulması, artan çevresel felaket haberleri ve çevre kirliliği, Türkiye’de tüketicilerin çevre bilincinin yükselmesine önemli katkı sağlamıştır. Tüketici davranışlarında “yeşil tüketim” ve “sorumlu tüketim” anlayışları belirginleşmiştir. Yeşil ürünler, çevrenin korunması, sürdürülebilirlik ve gelecek nesillerin yaşam kalitesinin sürdürülmesi açısından giderek önem kazanmıştır. Sanayi ve nüfus artışıyla hızla yükselen tüketim alışkanlıkları, çevre kirliliği ve doğal kaynakların tükenmesine yol açmıştır. Ancak artan küresel farkındalıkla birlikte insanlar çevre dostu ve sürdürülebilir ürünlere yönelmiştir. Yeşil ürünler, çevreye zarar vermeyen atık üretmeyen, diğer ürünlerin atıklarını hammadde olarak kullanan, doğaya ve canlılara zarar vermeyen ve kaynakları daha az tüketen ürünler olarak tanımlanabilir (Kaytancı & Çuhadar, 2023). Tüketicilerin çevresel sorumluluk bilincindeki artış, “yeşil tüketici” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Kükreler, 2012). Yeşil tüketici, satın alma davranışlarında çevresel etkileri dikkate alan, içinde bulunduğu toplumun ve gelecek nesillerin yaşam ortamına karşı kendini sorumlu hisseden bireylerdir (Nakıboğlu, 2003; Kükreler, 2012). Bu tüketiciler, çevreye zarar veren veya gereksiz ambalaj içeren ürünleri tercih etmemekte, üretim süreçlerindeki aşırı kaynak kullanımına karşı duyarlılık göstermektedir (Biner, 2014). Sorumlu tüketim ise sadece çevresel faktörleri değil sosyal, ekonomik ve etik boyutları da göz önünde bulundurarak, toplumsal yararı da gözetilen bir tüketim modelidir (Peattie & Crane, 2005). Yeşil ürünler, karbon salınımını azaltarak iklim değişikliğiyle mücadeleye katkı sağlamakta, doğal ekosistemleri korumakta ve biyoçeşitliliği artırmaktadır (Krahmann, 2017). Ayrıca, yeşil ürünlerin üretimi yeşil teknolojilerin gelişimini destekleyerek yeni iş alanları yaratmakta ve ekonomik büyümeyi dolaylı olarak olumlu etkilemektedir (Görmüş, 2019). Ancak yeşil ürünlerin diğer ürünlere kıyasla daha yüksek maliyetli olması nedeniyle fiyatlarının genellikle daha yüksek olduğu görülmektedir.

2010 yılından itibaren dijital çağın yaygınlaşması ile sosyal medya ve diğer dijital platformlar, çevre bilincinin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu platformlar, tüketicilerin markaların çevreci faaliyetlerini takip etmelerine, kampanyalara destek vermelerine ve görünür olmalarına olanak sağlamıştır. Bu doğrultuda, çevre dostu ürün ve hizmetlerin pazara sunulması artmış, şirketler rekabet avantajı için çevre dostu imajlarını güçlendiren yeşil pazarlama stratejileri geliştirmiştir. Tüketici beklentilerinin değişmesiyle şirketler, geri dönüşümlü ambalajlar, enerji tasarruflu ürünler ve çevreci teknolojik çözümlerle ürün portföylerini çeşitlendirmiştir. Türkiye’de gıda, elektronik ve otomotiv gibi sektörlerde çevresel ayak izinin azaltılması, enerji verimliliği ve atık yönetimi uygulamaları yaygınlaşmış, bu ürünlerde çevreci sertifikalar alınmıştır. Ekolojik etiketler, tüketicilerin satın alma kararında önemli bir kriter olmuştur. Devlet ise çevre dostu üretim ve tüketimi teşvik etmek amacıyla vergi indirimleri, sübvansiyonlar ve destek programları sunarak yeşil pazarlama stratejilerinin yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Kamu kurumları da atık yönetimi, geri dönüşüm ve enerji tasarrufu projeleriyle çevreci yaklaşımın yaygınlaşmasına öncülük etmiştir. Bu gelişmeler, tüketicilerin çevreye duyarlı ürün tercihlerinin artmasına ve yeşil tüketim kültürünün yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır (Yıldız & Kelleci, 2022; Kaytancı & Çuhadar, 2023).

Sıfır atık yaklaşımı, 2000’li yıllarda kaynak verimliliği ve çevresel sürdürülebilirliği artırmaya yönelik uluslararası bir kavram olarak öne çıkmıştır. Bu anlayış, üretimden tüketime kadar tüm aşamalarda atıkların minimize edilmesini ve döngüsel ekonomi prensiplerinin benimsenmesini hedeflemektedir. Türkiye’de İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyükşehirlerde atık yönetimi planları ve sıfır atık projeleri hayata geçirilmiş; atık ayrıştırma, geri dönüşüm ve organik atık yönetimi uygulamaları kamu bilincinin artırılması ve eğitim programları ile desteklenmiştir. Özel sektör ve sivil toplum kuruluşları da çevre dostu üretim teknikleri ve geri dönüşüm süreçlerine katkı sağlamaktadır.

Çevre bilincinin gelişimi, sadece bireysel tüketim davranışlarıyla sınırlı kalmayıp, devlet politikaları, uluslararası anlaşmalar ve ekonomik stratejilerle de şekillenmektedir. 21. yüzyılda sürdürülebilir kalkınma kavramı, çevre, ekonomi ve sosyal alanlarda sürdürülebilir gelişmeyi teşvik eden bir yaklaşım olarak ön plana çıkmıştır. 2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH), özellikle “Sorumlu Tüketim ve Üretim” ile “İklim Eylemi” gibi hedeflerle çevreci yaklaşımların yaygınlaşmasında önemli rol oynamıştır. SKH, uluslararası ve ulusal düzeyde çevre politikalarının şekillenmesinde etkili olmuş, şirketler sürdürülebilirlik raporları yayınlamalarıyla performanslarını iyileştirmeye yönelik

adımlar atmıştır. Türkiye, SKH kapsamında çevre ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen yasal düzenlemeler ve teşvik mekanizmaları geliştirmiş, atık yönetimi, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji alanlarında somut uygulamalar gerçekleştirmiştir. Akademik çalışmalar da bu stratejilerin ekonomik ve çevresel faydalarını ortaya koymaktadır (Kaytancı & Çuhadar, 2023).

Sürdürülebilirlik, bugünün nesillerinin ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanırken, gelecek nesillerin de kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesini mümkün kılmayı amaçlayan bir ilkedir (Yavuz, 2010). Doğal kaynakların hızla tükenmesi, sürdürülebilir yaşam tarzlarının benimsenmesini zorunlu kılmaktadır. 1980'lerden itibaren literatürde yer alan sürdürülebilirlik kavramı, doğal kaynak tüketimini ve çevresel kirliliği azaltmayı hedeflemekte ve bu sorunlarda insan davranışlarının rolüne dikkat çekmektedir. Doğayı paylaştığımız diğer canlıların nesillerinin korunması da insan davranışlarının sürdürülebilirlik felsefesine uygun olmasına bağlıdır. Günümüzde yeşil ürünlerin tercih edilmesi, kaynakların verimli kullanılmasıyla geleceğin güvence altına alınması için önemli bir sorumluluk oluşturmaktadır. Kurumsal dünyada çevresel ve sosyal sorumluluk bilinci arttıkça şirketler sürdürülebilir üretim ve iş modellerine yönelmekte; bu süreç tedarik zincirindeki tüm paydaşlara olumlu katkı sağlamaktadır (Küçükyörük & Kurtuldu, 2022).

Artan eğitim ve kültür düzeyi ile birlikte toplumun çevreye duyarlılığı da yükselmiş ve çevreye duyarlı tüketicilerin oluşturduğu pazar genişlemiştir. Markalar, çevreci imajlarını oluşturmak için yeşil pazarlama stratejileri geliştirmiş; sosyal medya ve dijital platformlar bu süreci hızlandırmıştır. Tüketiciler, çevreci kampanyalara destek vermekte ve markaların çevresel uygulamalarını yakından takip etmektedir. Kamuoyu araştırmaları, çevre dostu ürünlere talebin arttığını göstermekte, medya kampanyaları ve sivil toplum etkinlikleri tüketicilerin çevre konusundaki duyarlılığını artırmaktadır. Bu durum kamu kurumlarının “yeşil ofis” uygulamalarını benimsemesine de yansımıştır. Firmalar, geri dönüşümlü ambalajlar, enerji verimli ürünler ve çevreci sertifikalarla ürün portföylerini çevreci yaklaşımlarla çeşitlendirmiştir. Türkiye’de yerli şirketler, ISO 14001 gibi çevre yönetim sistemlerini benimseyerek hem yerel hem de uluslararası pazarlarda rekabet avantajı elde etmektedir. Tüketiciler, çevreci kriterlere önem vererek markaların iletişim stratejilerinde çevre bilincini ön plana çıkarmasını sağlamaktadır. Sosyal normlar ve grup baskısı gibi etkenler, yeşil ürün tercihlerini desteklemektedir (Yıldız & Kelleci, 2022; Kaytancı & Çuhadar, 2023).

Son yıllardaki hızlı nüfus artışı ve aşırı tüketim, çevre sorunlarını ve ekolojik denge bozukluklarını artırmış, bu sorunlar çevreci hareketlerle daha çok gündeme gelmiştir. Böylece

çevresel duyarlılık ve yeşil endişe tüketimi azaltmayı, zararlı tüketim kalıplarını değiştirmeyi, atık toplamayı ve çevre dostu ürün kullanımını destekleyen kampanyalarla birlikte insanların tüketim alışkanlıklarını etkilemiştir. Yeşil ürünlerin çevresel faydaları ve doğal kaynakları koruma işlevi tüketicilerin bu ürünlere yönelmesini teşvik etmekte, ancak coğrafi ve kültürel farklılıklar tüketici çevre bilincinde çeşitlilik yaratmaktadır(Kaytancı & Çuhadar, 2023). Tüketicilerin yeşil ürün tercihleri, çevresel bilinç, ekonomik durum ve sosyal etkilerle şekillenmektedir.

Sonuç olarak, çevre bilincinin gelişimi ve yeşil tüketim kültürünün yaygınlaşması, uluslararası anlaşmalar, devlet politikaları, ekonomik stratejiler ve teknolojik gelişmelerle birlikte ilerlemekte; Türkiye’de de bu alanlarda önemli adımlar atılmaktadır. Sürdürülebilirlik ve çevreci tüketim, hem bireysel hem kurumsal düzeyde toplumsal refah ve ekolojik dengeyi koruyacak şekilde şekillenmekte, gelecek nesillerin yaşam kalitesinin güvence altına alınmasına yönelik önemli araçlar olarak görülmektedir.

2.2. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı (ÇÖVD) Kavramı ve Tarihsel Süreci

Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı (ÇÖVD), kökenlerini örgütsel davranış alanındaki genel örgütsel vatandaşlık davranışı (ÖVD) kuramından alır. Bu kapsamda 1980’li yıllarda Organ’ın çalışmaları, bireylerin iş tanımlarının ötesine geçerek gönüllü katkılar sunmalarının örgütsel performansa olan olumlu etkilerini ortaya koymuş, bu çerçevede zamanla çevre alanına da uyarlanarak evrilmiştir (Organ, 1988). Söz konusu katkılar, çevresel sorumluluk çerçevesinde ele alındığında, bireylerin çevreye yönelik duyarlılıkla hareket etmeleri, çevre dostu yaklaşımları benimsemeleri ve bu yöndeki davranışlarını gönüllülük esasına dayandırmalarıyla tanımlanır hale gelmiştir.

1990’lı yıllar ise çevre bilincinin iş dünyasında daha görünür hale geldiği ve kurumsal uygulamalara yansıdığı bir dönem olmuştur. Küresel düzeyde artan çevresel tehditler, özellikle doğal kaynakların azalması, küresel ısınma, iklim değişikliği, çevre kirliliği ve biyolojik çeşitlilik kayıpları gibi sorunlar, 1990’lı yılların ortalarından itibaren hem devletlerin hem de bireylerin ve örgütlerin öncelikli gündem maddeleri arasında yer almaya başlamıştır (Yaşar & Saydan, 2019). Bu gelişmeler, yalnızca kamu politikalarını değil, aynı zamanda özel sektörün işleyişini ve bireysel davranışları da etkilemiştir. 1997 yılında yürürlüğe giren Kyoto Protokolü, çevresel konuların küresel düzeyde bağlayıcı ilkelere dönüştüğü kritik bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Bu protokol ile sera gazı emisyonlarının azaltılması gibi çevreye yönelik hedefler ilk kez uluslararası düzeyde yasal bir çerçeveye kavuşturulmuştur (UNFCCC, 1997).

Kyoto süreci, örgütlerin çevresel performanslarını yeniden değerlendirmelerine neden olmuş; çevresel sorumluluğun yalnızca devletler düzeyinde değil, örgütler ve bireyler düzeyinde de paylaşılması gerektiği anlayışı gelişmiştir(Boiral, 2009). Bu değişim, sürdürülebilirlik politikalarının yalnızca stratejik belgelerle sınırlı kalmaması, aynı zamanda örgüt kültürüne ve çalışan davranışlarına da yansımaları gerektiği düşüncesini ortaya çıkarmıştır (Boiral, 2009; Yaşar & Saydan, 2019). “Yeşil yönetim”, “çevreci liderlik” gibi kavramlar bu dönemde ön plana çıkarken, örgütlerin çevresel sorumluluklarını da gönüllü bir çerçevede yapılandırma çabaları hız kazanmıştır (Daily, Bishop & Govindarajulu, 2009)

Kyoto Protokolü sonrası dönemde, örgütlerin çevreye ilişkin sorumluluklarının yalnızca yasal yükümlülüklerle sınırlı kalmaması gerektiği; bunun yanında çalışanların bireysel düzeydeki katkılarının da sürdürülebilirlik açısından belirleyici olduğu fikri öne çıkmıştır. 2000’li yılların başında çevresel duyarlılık bireysel düzlemde ele alınmaya başlamış, bireylerin çevre konularındaki tutumları ve bu tutumların örgütsel bağlamdaki yansımaları sorgulanmıştır. Çevresel sorunların artan görünürlüğü, örgütlerin sürdürülebilirlik politikalarını uygulamada çalışanların gönüllü katkılarına ihtiyaç duymasına yol açmıştır. Ayrıca örgütlerin uzun vadeli başarısı için çevresel duyarlılığın içselleştirilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu noktada, çevreye yönelik gönüllü çalışan davranışlarının örgüt performansına olan katkısı araştırmalara konu olmaya başlamıştır. Literatürde bu davranışlar “çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı (ÇÖVD)” olarak tanımlanmıştır. Bu kavram, bireylerin resmi görev tanımına girmeyen ancak çevreye katkı sağlayan gönüllü faaliyetlerini ifade eder (Robertson & Barling, 2017). Özellikle Boiral’in 2009 yılında yaptığı çalışmalar, çalışanların çevre bilinciyle gerçekleştirdiği davranışların, örgütlerin çevre politikalarını daha etkin hâle getirdiğini ortaya koymuştur. Bu davranışlar, örneğin geri dönüşümde gönüllülük, çevresel farkındalık eğitimlerine katılım veya iş arkadaşlarını çevreye duyarlı davranmaya teşvik etme, iş arkadaşlarını çevre konusunda bilinçlendirme, enerji tasarrufuna yönelik inisiyatif alma gibi, bireysel çaba gerektiren ancak resmi görev tanımına girmeyen faaliyetleri kapsamaktadır. Gönüllülük esasına dayalı bu eylemler çalışanların örgüt yararına çevreye ilgili olarak yaptığı gönüllü davranışlara ‘çevreci vatandaşlık’ olarak tanımlanmıştır(Boiral, 2009).

Bu yaklaşım, çevresel sürdürülebilirliği sadece yönetim politikalarının değil, bireysel davranışların da şekillendirdiği bir alan olarak değerlendirmeye başlamıştır. Kyoto Protokolü ile ivmelenen küresel çevre politikaları, bireylerin çevreye yönelik tutumlarının örgütler aracılığıyla nasıl toplumsal faydaya dönüşebileceği sorusunu da beraberinde getirmiştir. Bu

nedenle, çevresel vatandaşlık davranışları, örgüt kültürü, liderlik, iş tatmini gibi diğer örgütsel değişkenlerle birlikte çalışılmaya başlanmıştır (Lamm et al., 2013; Kim et al., 2017).

2010 sonrasında, çevresel vatandaşlık davranışlarının çeşitliliği ve örgütsel performansa etkisi daha kapsamlı biçimde incelenmeye başlanmıştır. Ones ve Dilchert gibi araştırmacılar, çevreye yönelik gönüllü davranışların sadece belirli bir kalıpta olmadığını, çok çeşitli biçimlerde örgüt içinde ortaya çıkabileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca bu dönemde çevreci davranışlara yönelik farklı ölçekler geliştirilmiş, kavramın kültürel bağlamlardaki yansımaları araştırılmıştır. Bu çalışmalar, örgüt içi çevresel davranışların performans, bağlılık ve iş doyumunu gibi değişkenlerle olan ilişkisini daha somut biçimde ortaya koymuştur (Ones & Dilchert, 2012; Norton, Zacher & Ashkanasy, 2015).

Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları zamanla yalnızca bireysel etik tutumlar olarak değil, kurumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlayan işlevsel unsurlar olarak da değerlendirilmeye başlamıştır. Ones ve Dilchert (2012), çalışanların çevresel davranışlarını sadece bireysel farkındalıkla değil, örgütsel destek ve iklimle de ilişkilendirmiştir. Bu kapsamda, örgütsel çevre politikalarının çalışanlar üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu, ÇÖVD'nin gelişimini doğrudan etkileyen bir faktör olduğu anlaşılmıştır. Ones ve Dilchert gibi araştırmacılar, bu davranışların oluşumunda örgüt iklimi, liderlik tarzı, yönetim desteği ve kurumsal değerlerin etkili olduğunu vurgulamıştır. Buna paralel olarak, kurumların çevreye yönelik tutumlarını belirleyen yalnızca mevzuat değil; çalışanların bireysel çevreci eğilimleri ve örgütsel kültürün bu davranışları destekleyip desteklemediği de önemli hâle gelmiştir (Liu et al., 2021).

Kyoto sonrası dönemde ayrıca, ÇÖVD'nin sadece özel sektör değil, kamu kurumları için de uygulanabilirliği üzerinde durulmuştur. Çalışanların gönüllü olarak çevresel duyarlılık sergilemeleri, kamu hizmetlerinin çevresel sürdürülebilirlik ile entegre edilmesinde önemli bir araç olarak değerlendirilmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, çevre bilincinin topluma yayılması sürecinde kamu çalışanlarının rolü vurgulanmıştır (Norton et al., 2015).

Günümüzde ÇÖVD, yalnızca özel sektör uygulamalarıyla sınırlı kalmayıp kamu kurumlarının da gündemine girmiş durumdadır. Kamu çalışanlarının çevresel konularda gönüllülük esasına dayalı katkılarının önemi artmakta ve bu katkılar, kamu kurumlarının çevresel sürdürülebilirlik stratejileriyle bütünleşmektedir. Bu kapsamda yapılan ampirik araştırmalar, kamu çalışanlarının çevre algılarının, kurumsal çevre politikalarına olan destek düzeyleriyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Lamm, Tosti-Kharas & Williams,

2013; Kim, Kim, Choi & Phetvaroon, 2017). Böylece çevresel farkındalığın çalışan boyutunda karşılık bulduğu ve kurumsal sürdürülebilirlik uygulamalarının etkinliğini artırdığı gözlemlenmektedir.

Türkiye’de ise bu gelişmelerin etkisi, Avrupa Birliği ile uyum sürecinde daha da belirginleşmiştir. Özellikle 2000’li yılların ortalarından itibaren çevresel düzenlemeler ve kamu politikalarında sürdürülebilirlik kavramı daha belirgin hale gelmiştir. Yine bu süreçte, çevreci uygulamaların yalnızca yönetim kararıyla değil, çalışanların gönüllü katılımıyla başarılabileceği anlaşılmıştır. Kamu kurumlarında bu katılımı teşvik eden uygulamalara örnek olarak çevre eğitimleri, yeşil ofis politikaları ve sıfır atık projeleri gösterilebilir. Bu tür girişimler, çalışanların çevresel duyarlılığını artırarak hem bireysel tatmin hem de kurumsal performans açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur (Yılmaz, 2010; Kara, 2013).

Özellikle çevresel sürdürülebilirliğin, çalışanların iş doyumunu ve örgüte bağlılıkları ile de ilişkili olduğu görüşü akademik çalışmalarda desteklenmiştir. Brown ve Kasser (2005), bireylerin çevre dostu davranışlarda bulunmalarının vicdani ve psikolojik tatmin yarattığını, dolayısıyla bu davranışların daha istikrarlı ve kalıcı olduğunu belirtmiştir. Aynı doğrultuda Paille ve arkadaşları (2013), çevreyle ilgili yönetim politikalarının, çalışanların örgüte olan bağlılık düzeyini olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Bu bulgular, örgütlerin sadece dış çevreye değil, iç çevredeki bireysel dinamiklere de önem vermesi gerektiğini, çalışanların çevreye ilişkin gönüllü katkılarını, sadece bireysel etik davranış olarak değil, örgütsel performansın ve kurumsal sürdürülebilirliğin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de ÇÖVD’nin gelişimini etkileyen bir diğer önemli süreç ise 2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) olmuştur. Özellikle SKH 7, SKH 12 ve SKH 13 gibi hedefler kapsamında enerji verimliliği, sorumlu tüketim ve iklim eylemleri odaklı projeler kamu kurumlarında da uygulanmaya başlanmıştır (United Nations, 2015). Bu gelişmeler, kamu çalışanlarının çevresel farkındalık düzeyini artırmış; çevreye yönelik gönüllü davranışları teşvik edici bir iklimin oluşmasına katkı sağlamıştır. Örneğin bazı belediyeler ve bakanlıklar, sıfır atık uygulamalarını stratejik hedef hâline getirerek, bu hedefleri çalışanların da sahipleneceği kurumsal politikalarla desteklemiştir (Duran, 2020; Öztürk, 2017).

2020 yılında yaşanan COVID-19 pandemisi ise, kamu kurumlarında çevre yönetimiyle ilgili yeni bir farkındalık dalgası oluşturmuştur. Uzaktan çalışma ve dijitalleşme sayesinde

enerji kullanımı ve karbon salımı gibi alanlarda olumlu çevresel etkiler gözlenmiş; bu durum, çevresel sürdürülebilirliğin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal bir zorunluluk olduğunu göstermiştir. Pandemi sonrası dönemde, çevre politikalarının yeniden önceliklendirilmesi ve çalışanların gönüllü katkılarının sistematik hâle getirilmesi, kamu kurumlarının uzun vadeli çevresel hedeflerine ulaşmasında kritik rol oynamıştır (Duran, 2020).

Sonuç olarak, tüketici çevre bilincinin artışı ile kamu kurumlarında ÇÖVD uygulamalarının gelişimi arasında karşılıklı etkileşime dayalı bir süreç yaşanmıştır. 21. yüzyıl Türkiye’inde ekonomik, politik ve toplumsal dönüşümlerle birlikte, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde yeniden yapılandırılmıştır. Bu süreç, yalnızca çevresel performansı değil; aynı zamanda örgütsel bağlılık, kurumsal itibar ve bireysel tatmini de etkilemiştir. SKH hedeflerinin akabinde sıfır atık uygulamalarının da eklenmesi hem tüketici hem de kurumsal düzeyde çevresel performansın artırılmasına yönelik somut adımları ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, kamu kurumlarında ÇÖVD’nin desteklenmesi hem çalışanların hem de kurumların çevresel performansına olumlu katkılar sağlamaktadır. Bursa Adliyesi’nde uygulanan anket çalışması, yerel düzeyde elde edilen verilerin ulusal ve uluslararası eğilimlerle uyumunu değerlendirmek için değerli bir örnek sunmaktadır. Bu tarihsel gelişim, tüketici çevre bilincinin artması ile kurum içi çevresel davranışların desteklenmesinin birbirini tamamladığını ve kurumsal sürdürülebilirlik stratejilerinin her iki alanda da önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

3. LİTERATÜR ÖZETİ

Yapılan literatür taramasında yerli çalışmalarda tüketicilerin çevre bilinci ile ilgili yapılmış çalışmalar olduğu görülmekle birlikte kamu kurumları personelleri üzerinde yapılmış çalışmalara neredeyse hiç rastlanmamıştır. Çevreci Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği ise Kanbur, Kanbur ve Özdemir (2022) yılında yabancı literatürden Türkçeye çevrilerek uygulanmıştır. Tüketici Çevre Bilinci ve Örgütsel Çevresel Vatandaşlık Davranışları arasındaki ilişkiyi ölçen herhangi bir çalışma ise henüz yapılmamıştır.

Tüketicilerin çevre bilinci ve çevreye duyarlı satın alma davranışları ile ilgili anket çalışmaları yapan araştırmalardan bazıları şöyledir;

Yeniçeri, (2009) Aksaray Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir anket çalışması yaparak tüketici çevre bilinci ve satın alma davranışlarını araştırmıştır. Bu araştırma sonucunda tüketicilerin üç farklı pazar bölümlerinden oluştuğunun tespit edildiğini, ayrıca anket sonuçlarına göre çevre bilinci yüksek olan ve çevreye duyarlı satın alma davranışı gösteren tüketicilerin çoğunluğunu kadınların oluşturduğunu, öğrenim düzeylerinin yüksek olduğunu, gelir düzeyinin nispeten yüksek tüketicilerden oluştuğu sonucuna varılmıştır.

Literatür incelemesinde yine pazarlama alanında çevre bilinci çalışmalarının yoğunluk gösterdiği görülmüştür. Aracıoğlu ve Tatlıdil, (2009) çalışmalarında İzmir ilinde yaşayanları evren olarak alarak, tüketici satın alma davranışları ve çevre bilinçlerini anket aracılığıyla ölçmeye çalışmıştır. Kaytancı ve Çuhadar (2023) çalışmasında tüketicilerin yeşil ürünlere karşı algısını ve satın alma davranışlarını belirlemek için Kahramanmaraş ili kent merkezinde rastgele seçtiği 270 tüketici ile anket çalışması yaparak analiz etmeye çalışmıştır. Analiz sonucunda tüketicilerin gelir seviyesi, eğitim düzeyi, satın alınan ürünün çevre dostu olması ve yeşil etikete inanma durumunun yeşil etiketli ürün satın alma durumu arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğretmen adayları olan üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalar da oldukça fazladır. Köse ve Gül (2014) çalışmalarında Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören biyoloji öğretmenliği öğrencileri üzerinde çevre sorunları ve tüketici bilinci ölçeği geliştirmek üzere araştırma yapmışlardır.

Dikmenli ve Konca (2016) çalışmalarında ise tüketici olarak öğretmenlerin çevre ile ilgili algısını tespiti yönelik bir ölçek geliştirmek amacıyla hazırladıkları 28 maddelik anket sorularını 2015-2016 dönemlerinde Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesinde son sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları üzerinde uygulayarak elde ettikleri cevaplara göre,

ölçeklerini dört boyut olan duyarlılık bilinci, davranış bilinci, sosyal baskı ve bilincin yönlendirilmesi şeklinde çevre bilinci algı ölçeği geliştirmişlerdir.

Buzlukçu (2023) çalışmasında otel işletmelerinde çalışanların çevre dostu davranışlarını ve çevre etiği farkındalıklarını ölçmek amacıyla İstanbul'da faaliyet gösteren ve çevreye duyarlı konaklama tesisi belgesine sahip olan 5 yıldızlı otel işletmeleri çalışanları üzerinde anket çalışması gerçekleştirmiştir.

Literatürde çevre konusunda tüketiciler üzerinde yapılan diğer bir anket ölçeği ise çevresel okuryazarlık olarak görülmektedir. Atabek-Yiğit ve ark. (2014) çalışmalarında "Yetişkinler İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği"ni geliştirmişlerdir. 18 yaş üstü yetişkin 332 kişiden toplanan anket çalışması verilerine göre üç boyuta sahip olan bir ölçek geliştirilmiştir. Bunlar: "çevresel bilinç", "çevre kaygısı" ve "çevresel farkındalık'tır".

Fettahlıoğlu (2018) çalışmasında algılanan çevre sorunlarını çevre okuryazarlık düzeyine etkisini anket aracılığı ile ölçmeye çalışmıştır. 2013-2014 döneminde Türkiye'de bir devlet üniversitesinde yüz yirmi öğretmen adayına gösterilen öğrencilerin çizdikleri ve resimler hakkında açık uçlu soruların yer aldığı görüş anketi ile çevresel sorunları algılama düzeyleri çevresel okuryazarlık düzeylerine göre tespit edilmeye çalışılmıştır. Acer ve Taşkın (2020) ise çevreye duyarlı yeşil tüketici konulu anket çalışmasını İstanbul ili vakıf üniversitelerinde okuyan 427 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Anket çalışması verilerine göre dört boyuta sahip olan bir ölçek geliştirmişlerdir. Faktörlerin farklı oluşmasında tüketicilerin gelir durumlarının önemli ölçüde etkilediği ve bireysel demografik özelliklerinden olan sadece aylık giderin kıt kaynakların kullanımına ilişkin tutumlarına etki ettiği tespit edilmiştir.

Ekinci (2020) yüksek lisans tez çalışmasında tüketicilerin yeşil satın alma davranışlarını, yeşil pazarlama algısını ve çevresel duyarlılıklarının davranışlarına yansıma düzeylerini demografik faktörler yönünden farklılık gösterip göstermediğini incelemektedir. Araştırma Niğde ili halkı üzerinde 502 katılımcı ile yapılan veri analizinde katılımcıların çevresel duyarlılık ve davranış düzeylerinin artmasının yeşil satın almayı artırdığını, katılımcıların ürün alırken fiyat ve kalite gibi özelliklere dikkat ettiklerini, tüketicilerin ihtiyaçları ile uygunluk göstermediğinden çevreci ürünleri tercih etmediklerini, tüketicileri bilinçli bireyler haline getirmek için eğitime ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir.

Özkan (2018) doktora tezi çalışmasında derin, toplumsal ve mistik ekoloji yaklaşımlarının çevrenin korunmasında ve çevresel sorunlarının azaltılmasındaki rolünün belirlenmesi ve çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışan kişiler tarafından bu yaklaşımların

bilinirlik düzeyi ve benimsenme oranını ölçmek amacıyla yapılmıştır. Ankara İlinde Çevre ve Şehircilik, Kültür ile Orman ve Su İşleri Bakanlıkları, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu evreninde bu kurumlarda çalışan yönetici, mühendisler, teknikerler, kimyager, biyolog, bilgisayar işletmeni, uzman ve çevre istatistikçileri gibi kadrolarda görev yapan kişilerle anket çalışması gerçekleştirmiştir. Özkan'ın (2018) doktora tezinde, derin, toplumsal ve mistik ekoloji yaklaşımlarının kamu kurumlarındaki çalışanlar tarafından farklı düzeylerde bilindiği ve benimsendiği ortaya konmuştur. Araştırma bulgularına göre, özellikle toplumsal ve mistik ekoloji yaklaşımları daha fazla benimsenirken, derin ekoloji yaklaşımı kavramsal olarak daha az tanınmakta, ancak anlaşıldığında olumlu karşılanmaktadır. Çalışanların bu yaklaşımlar hakkındaki bilgi düzeylerinin çevresel sorunlara bakışlarını etkilediği ve çevre politikalarının şekillenmesinde bu yaklaşımların daha fazla yer alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çevre ile ilgili kurumlarda çalışan personelin kuruma karşı çevreci vatandaşlık bilinci konulu çalışmaya ise bir çalışmada rastlanılmıştır. Kanbur, Kanbur ve Özdemir (2022) çalışmalarında Robertson ve Barling (2017) tarafından geliştirilen “Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı” ölçeğini Türkçeleştirilerek Türkiye’de Karadeniz Bölgesi AFAD İl Müdürlüklerinde görev yapan personeller üzerinde uygulamıştır. Yaptıkları analizlere göre ölçeğin orijinal halindeki faktörler olan kendine yönelik, iş arkadaşlarına yönelik ve örgütüne yönelik şeklinde başlıklar verilen çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeği içindeki üç faktör sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmada ölçeğin, çalışanların sergiledikleri çevre odaklı davranışlarının ölçülebilmesi açısından güvenilir bir ölçek olduğu tespit edilmiştir.

Sarı ve Öner-Özkan (2024), çevreci vatandaşlık bilincinin etkilerini incelemek amacıyla, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'nde örgün öğretim gören 520 lisans öğrencisini kapsayan bir araştırma yürütmüştür. Bu çalışmada, öğrencilerin kampüs içerisindeki çevreci davranışlarının belirleyicilerini ve bu davranışların iyi oluş üzerindeki etkilerini değerlendirmek için anket uygulanmıştır. Katılımcılara cinsiyet, yaş, kampüste kendilerini ne kadar güvende hissettikleri ve kampüs olanaklarından memnuniyet düzeyleri gibi demografik sorular yöneltilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin duygusal durumlarını değerlendirmek amacıyla “Pozitif ve Negatif Duygulanım Ölçeği” kullanılmıştır. Çevreci davranışları ölçmek için ise Sarı ve Öner-Özkan (2023) tarafından geliştirilen, düşük ve yüksek çaba gerektiren çevreci davranışları içeren 11 maddelik iki boyutlu “Çevreci Davranış Ölçeği” uygulanmıştır. Bunun yanı sıra, katılımcıların kampüs içindeki çevreci davranışlarını kolaylaştıran veya engelleyen unsurların belirlenmesi amacıyla, Miao ve Wei (2013) tarafından geliştirilen ve

Türkçeye uyarlanan “Çevreci Davranışların Belirleyicileri Ölçeği” de çevrim içi olarak katılımcılara sunulmuştur. Analizler sonucunda araştırmanın evreninin sınırlı olması nedeniyle genelleştirilemeyeceğini, katılımcıların kampüs içi çevreci davranışların bireysel evrenselcilik değeri ve sosyal yani üniversite ile özdeşimin kampüs içinde sergilenen çevreci davranışları olumlu yönde etkilediğini ve bu davranışları sergilemenin katılımcılar için pozitif duygularını desteklediği sonucu tespit edilmiştir.

Literatür taramasında, tüketicilerin çevre bilinci ve çevre dostu satın alma davranışlarına yönelik çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Literatürde, kamu kurumlarına yönelik çevreci davranışların kapsamlı olarak incelendiği çalışmalara rastlanmamış olması, bu araştırmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada anket yöntemi kullanılmıştır. Ankette iki farklı ölçek kullanılmıştır. Hazırlanan anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerinin tespiti ile ilgili dört soru yer almaktadır. İkinci bölümde birinci ölçek olan Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği yer almaktadır. Bu ölçek 28 maddeden ve dört boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte katılımcıların birer tüketici olarak çevre bilinci düzeylerini belirlenmesine yönelik 5'li Likert (5. Kesinlikle Katılıyorum, 4. Katılıyorum, 3. Kararsızım, 2. Katılmıyorum, 1. Kesinlikle Katılmıyorum) ile ölçülen 28 adet soru yer almaktadır. Anketin üçüncü bölümünde ise ikinci ölçek olan Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışları ölçeği yer almaktadır. Bu ölçek toplam 10 sorudan ve üç boyuttan oluşmaktadır. Bu bölümde katılımcıların çevresel örgütsel vatandaşlık davranış düzeyleri hakkındaki bilgilerini tespit etme amacıyla 5'li (5. Her Zaman, 4. Sık Sık, 3. Bazen, 2. Nadiren, 1. Asla) Likert ölçeğidir. Anket verileri IBM SPSS Statistics 21 Programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, 21. yüzyılın çevresel sorunlarına ışık tutan sürdürülebilirlik felsefesi çerçevesinde; kamu kurumlarında çalışan personelin, hem bireysel tüketici olarak çevre bilinci hem de örgütsel düzeyde çevreci davranışlarını ölçmek amaçlanmıştır. Araştırmanın odak noktası, doğal kaynakların tükenmesi, çevresel kirlilik gibi güncel çevre sorunları ile bu sorunların insan davranışlarıyla olan ilişkisi üzerinedir. Bu kapsamda, Bursa Adliyesi'nde görev yapan personelin konuya ilişkin algıları ve tutumları incelenmiştir. Çalışmada, çevre eğitiminin erken yaşlardan itibaren verilmesinin, bireylerin çevre duyarlılığını artırdığına dair literatürde yer alan bulgular da göz önüne alınmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, çalışanların bireysel tüketici olarak çevre bilinci düzeyleri ile çevreci örgütsel vatandaşlık davranışlarını, uygulanan anket sonrasında elde edilen verilerle tespit ettikten sonra kamu çalışanlarının bireysel tüketici olarak sahip oldukları çevre bilinci düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişki düzeyi tespit edilmeye çalışılacaktır. Çalışmada ayrıca, çalışanların tüketici olarak sahip oldukları çevre bilinci ile örgütsel vatandaşlık eğilimleri arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılacak ve demografik değişkenlere göre bu tutum ve davranışlarda farklılıkların bulunup bulunmadığı test edilecektir.

Çalışmada ulaşılmak istenilen hedefler kısaca şöyledir.

1. İncelenecek kamu kurumunda ankete cevap veren gönüllü katılımcıların tüketici olarak çevre bilincine sahiplik düzeyleri tespit edilecektir.

2. İncelenecek kamu kurumu çalışanlarının çevresel örgütsel vatandaşlık düzeyleri tespit edilecektir.

3. İncelenecek kamu kurumu çalışanlarının tüketici olarak çevre bilincine sahiplik düzeyleri ile çevreci örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişki tespit edilecektir.

4.İncelenecek kurumdaki personelin demografik sorularla yapılan analizler sonucunda aralarında istatistiki farklılıklar olup olmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

5.Elde edilecek istatistiki verilere dayanarak yorumlar yapılacak ve çalışanların çevre algılarının tespit edilen yönüne göre önerilerde bulunulacaktır.

4.2. Araştırmanın Özgün Yönleri

Kamu kurumlarında gerçekleştirilen çevreci uygulamaların büyük ölçüde yasal yönetmeliklerle sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Bazı kurumlarda yapılan çevreci ilave uygulama ve faaliyetler tamamen yönetimin inisiyatifinde gerçekleştirilip, kuruma ve çalışanlarına da katkı sağlamaktadır. Bu tür çevreci faaliyetler arttıkça kurum kültürüne yerleşmekte ve çalışanların örgütsel bağlılık ve örgütsel aidiyet algısına olumlu yönde katkı sağlamaktadır Ayrıca çalışanların kişisel çevreci tutum ve algılarına göre örgüt içinde çalışırken örgütsel vatandaşlık faaliyetlerine de olumlu ya da olumsuz yönden etki edebilmektedir. Bu kapsamda personel sayısı fazla olan ve topluma hizmet anlamında halkla iç içe olan bir kurum olan Bursa Adliyesi çalışanları üzerinde bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışma ile ilgili literatür incelemesinde benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Özel sektör çalışanları üzerinde yapılmış çevre konulu birkaç çalışmanın farklı ölçeklerle test edildiği görülmektedir. Fakat kamu kurumları üzerinde çevreci tüketici ve çevreci örgütsel vatandaşlık algısının bir arada test edildiği herhangi bir çalışma yoktur. Bu çalışma, kamu çalışanlarının çevresel tutum ve davranışlarını bütüncül bir şekilde ele alması bakımından özgün bir nitelik taşımaktadır.

Bu yönüyle araştırma hem kuramsal alana katkı sağlamakta hem de kamu kurumlarında çevre odaklı uygulamaların geliştirilmesine yönelik öneriler sunmaktadır.

4.3. Araştırmada Kullanılan Hipotezler

Çalışmada nicel ve nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler IBM SPSS 21 İstatistiki Analiz programı ile test edilmiştir. Çalışmada Bursa Adliyesi çalışanları evren olarak ele alınmıştır. Çalışmada kullanılan ankette 2 ölçek yer almaktadır. 1. Ölçek “Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği” olup, Dikmenli ve Konca (2016) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Çalışmada kullanılan diğer ölçek

ise “Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği” Kanbur, Kanbur ve Özdemir (2022) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Çalışmada Bursa Adliyesi Adalet Komisyonu’nun 21/10/2024 tarihli onay izni ile Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu’na başvuru yapılarak Etik Kurulunun 28/11/2024 tarihli 31 sayılı kabul kararı ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir(Bkz. EK-3, EK-4).

Temel Hipotez;

- H1: Çalışanların tüketici olarak çevre bilinç düzeyleri ile çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları arasında ilişki vardır. Şeklinde belirlenip alt hipotezler ise şöyledir;
- Çalışanların tüketici olarak çevre bilinç düzeyleri ile kendilerine ve iş arkadaşına yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları arasında ilişki vardır.
- Çalışanların tüketici olarak çevre bilinç düzeyleri ile örgüte yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları arasında ilişki vardır.
- H2: Çalışanların cinsiyet değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.
- H3: Çalışanların cinsiyet değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur.
- H4: Çalışanların yaş değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.
- H5: Çalışanların yaş değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur.
- H6: Çalışanların deneyim değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.
- H7: Çalışanların deneyim değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur.
- H8: Çalışanların eğitim değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.
- H9: Çalışanların eğitim değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur.

4.4. Örneklem ve Evren

Bursa Adliyesi çalışanlarına gönüllülük esasına dayalı olarak iki farklı ölçeğin yer aldığı anket formu online olarak uygulatılarak veriler toplanmıştır. Çalışma ilgili kamu kurumunun Bursa İli Adliye çalışanları ile sınırlandırılmıştır. Çalışmaya 18 yaş üstü olan bütün çalışanlar dahil edilmiştir. Araştırma evreni 17/10/2024 tarihi itibarıyla 2738 kişiden oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğü için yeterli olan sayı %95 güvenirlilik düzeyinde 337 kişi olarak hesaplanmıştır. Araştırmada ulaşılan ve geçerli sayılan anket sayısı 350 katılımcıdır. Araştırmada örnek büyüklüğünün %100'ü değerlendirmeye alınabilmektedir. IBM SPSS Statistics 21 programı kullanılarak, ölçeklerin güvenirlilik ve geçerlilik testleri; açımlayıcı faktör analizleri, fark analizleri olarak ise cinsiyet ve yaş verilerine göre T testleri ile eğitim durumu, kıdem ve yaş değişkenlerine göre de Anova ve Scheffe testleri, gruplar arası korelasyon analizleri uygulanmıştır.

Bursa Adliyesi çalışanları üzerinde iki ölçekli anket çalışması uygulanarak kamu kurumu çalışanlarının çevreci tüketici bilinç düzeyleri ve çevreci örgütsel davranış düzeyleri ayrı ayrı test edildikten sonra bu ölçeklere göre tespit edilen istatistiksel veriler arasındaki ilişki incelenmiştir.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMU

5.1. Demografik Sonuçlar

Araştırmanın demografik sorularının frekans sonuçlarına aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir.

Tablo 5.1. Cinsiyet Değişkeni Dağılımı

Cinsiyet	F	%
Kadın	220	62,9
Erkek	130	37,1
Toplam	350	100,0

Bursa Adliyesi çalışanlarına internet aracılığıyla uygulanan anket analizinde toplam 350 çalışana ulaşılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; katılımcıların %62,9'u 220 kişinin kadın çalışan, %37,1'i 130 kişinin erkek çalışan olarak katılım göstermiştir.

Tablo 5.2. Yaş Değişkeni Dağılımı

Yaş Aralığı	F	%
20-29 yaş arası	84	24,0
30-39 yaş arası	170	48,6
40-49 yaş arası	85	24,3
50-59 yaş arası	9	2,6
60 yaş ve üzeri	2	,6
Toplam	350	100,0

Katılımcıların yaş değişken dağılımı sonucunda %48,6'sı 170 çalışan "30-39" yaş aralığında, %0,6, 2 çalışan ise "60 ve üzeri" yaş aralığında katılım göstermiştir.

Tablo 5.3. Mezuniyet Değişkeni Dağılımı

Mezuniyet	F	%
Lise	22	6,3
Ön Lisans	89	25,4
Lisans	220	62,9
Lisansüstü	19	5,4
Toplam	350	100,0

Katılımcıların eğitim durumları açısından en yüksek oranda %62,9'u ile 220 çalışanın lisans mezunu olduğu, en düşük ise %5,4'ü ile 19 çalışanın lisansüstü eğitim düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.4. Kurumda Çalışma Süresi Dağılımı

Kıdem	F	%
1-5 yıl arası	102	29,1
6-10 yıl arası	91	26,0
11-15 yıl arası	84	24,0
16-20 yıl arası	44	12,6
21-25 yıl arası	13	3,7
26 yıl ve üzeri	16	4,6
Toplam	350	100,0

Katılımcıların kurumda çalışma süreleri açısından frekans değerlerine bakıldığında; en yüksek %29,1'i 102 çalışan ile "1-5 yıl arası" kurumda çalışma süresinin olduğu, en düşük ise %3,7'si 13 çalışan ile "21-25 yıl arası" kurumda çalışma süresinin olduğu tespit edilmiştir.

5.2. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği İçin Araştırma Bulguları

Dikmenli ve Konca (2016) çalışmalarında, araştırmanın evrenini tüketici olarak Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin öğrenim gören 396 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Tüketici olarak öğretmen adaylarının çevre ile ilgili algısını tespitiye yönelik bir ölçek geliştirmişlerdir. "Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği (EK-2)" 4 farklı boyut tespit edilmiştir. Bunlar; Duyarlılık Bilinci, Davranış Bilinci, Sosyal Baskı ve Bilincin Yönlendirilmesi şeklinde sonuçlanmıştır. Asıl ölçekte güvenilirlik testi olarak kullanılan Cronbach Alpha değeri ölçeğin tamamı için 0,773 olarak, alt boyutlar için 0,753 ile 0,823 değerler arasında değişmektedir. Geçerlilik testi ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri ise 0,85 olarak elde edilmiştir. Bu geçerlik ve güvenilirlik değerleri, ölçeğin güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu ve araştırmalarınızda kullanılabileceğini göstermektedir.

5.2.1. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği İçin Güvenilirlik ve Geçerlik Testleri

Sosyal alanlardaki araştırmalarda güvenilirlik seviyesinin %70 düzeyinde olması genel olarak kabul görmektedir. Evren olarak Bursa Adliyesi çalışanlarına uyguladığımız ve 350 çalışanın katılımı ile sonuçlanan ankette yer alan sorular için güvenilirlik düzeyi Cronbach Alpha değeri 28 madde için %93,7 olarak hesaplanmıştır.

Alpha (α) katsayısına bağılı olarak, güvenilirlik aralıkları; ($0,00 \leq \alpha \leq 0,40$) ise ölçeğin güvenilir olmadığı, ($0,40 \leq \alpha \leq 0,60$) ise düşük güvenilirlikte olduğu, ($0,60 \leq \alpha \leq 0,80$) ise oldukça güvenilir olduğu, ($0,80 \leq \alpha \leq 1,00$) ise ölçek yüksek derecede güvenilir olduğu şeklindedir. Çalışmada kullanılan ölçeğin Alpha katsayısı ölçek değerlendirme aralıklarına göre yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Geçerlik, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellikle karıştırmadan, doğru ölçebilme derecesidir. Anket verilerine Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü testi (geçerlik testi) uygulanmıştır. Tablo 5.5.'de görüldüğü gibi 1. Ölçeğin test sonucunda KMO değeri= 0,945 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5.5. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Testi		,945
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	7268,890
	Serbestlik Derecesi	378
	Anlam	0,000

Bartlett testi, örneklem büyüklüğüne karşı oldukça duyarlıdır; bu nedenle, değişkenler arasındaki korelasyonlar düşük olsa bile, özellikle örneklem sayısı 50'nin üzerinde olduğunda temel hipotezin reddedilme olasılığı yüksektir (Yaşlıoğlu, 2017:80). Bu durum göz önünde bulundurularak, Bartlett testi sonuçlarının değerlendirilmesinde yalnızca bu teste bağlı kalınmaması ve diğer kriterlerin de analiz kapsamına alınması gerekmektedir (Bektaş, 2015: 45).

Tablo 5.6. KMO Değeri Sonuçlarına Göre Yorumlar (Kaiser ve Rice, 1974: 112)

KMO Değeri	Yorum
0,90 ve üzeri	Mükemmel
0,80- 0,89 arası	Çok İyi
0,70- 0,79 arası	İyi
0,60- 0,69 arası	Orta
0,50- 0,59 arası	Zayıf
0,50'nin altı	Kabul Edilemez

Faktör analizi sürecinde dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli kriter ise KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) örneklem yeterliliği ölçütüdür; bu değer 0,50'nin altında olması, veri setinin faktör analizine uygun olmadığını göstermektedir (Coşkun vd., 2015:268). KMO değerleri ve yorumları aşağıdaki Tablo 5.6.'da gösterilmiştir.

Tablo 5.5.'de görüldüğü gibi analiz kapsamında değerlendirilen 28 ifade için normallik testleri sonucunda KMO örneklem yeterliliği %94,5 olarak belirlenmiştir. KMO örneklem yeterliliği testi için beklenen en düşük değer olan %50'den yüksek bir sonuç çıktığı için analizin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Bu oranın Tablo 2.2'deki değerlendirme aralıkları dikkate alındığında mükemmel bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Çıkan bu sonuç, ölçek geçerliğinin mükemmel olduğunu ve değişkenler arasında yüksek korelasyonların mevcut olduğunu göstermektedir. Bartlett testi ve KMO değerinin faktör analizi uygulanabilmesi için gerekli rakamsal değerlere sahip olduğu tespit edilmiştir.

5.3. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği İçin Araştırma Bulguları

Kanbur, Kanbur ve Özdemir'in (2022) çalışmalarında; Robertson ve Barling (2017) tarafından geliştirilen "Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği (EK-1)" Türkçe'ye uyarlayarak Türkiye'de Karadeniz Bölgesi AFAD il müdürlüklerinde görev yapan personeller üzerinde uygulamıştır. Yaptıkları analizlere göre ölçeğin orijinal halindeki faktörler olan 3 faktör boyutuna ayrılarak; "Kendine Yönelik Örgütsel Vatandaşlık", "İş Arkadaşlarına Yönelik Örgütsel Vatandaşlık", ve "Örgütüne Yönelik Örgütsel Vatandaşlık" şeklinde boyutlardan oluşturulmuştur. Bu ölçek 10 maddeden oluşmaktadır. Asıl ölçekte güvenilirlik testi olarak uygulanan Cronbach Alpha değeri 0,91 ve geçerlilik testi olarak uygulanan KMO değeri 0,85 olarak belirlenmiştir. Çalışmada ölçeğin, çalışanların sergiledikleri çevre odaklı davranışlarının ölçülebilmesi açısından güvenilir bir ölçek olduğu tespit edilmiştir.

5.3.1. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği İçin Güvenilirlik ve Geçerlik Testleri

Önceki ölçekte de bahsettiğimiz üzere, sosyal bilimler alanındaki araştırmalarda güvenilirlik düzeyinin 0,70 seviyelerinde olması yeterli görmektedir. Ankette yer alan soruların türdeş bir yapıyı açıklamak ya da sorgulamak üzere bir bütün oluşturup oluşturmadıklarını sorgulamayı sağlayan Cronbach Alpha değeri 10 madde soru için =0,925 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada Alpha katsayısı değerlendirme kriterlerine göre bulunan sonuç, ölçeğin diğer ölçekte de olduğu gibi bu ölçekte de yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 5.7. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Testi		,918
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	2894,836
	Serbestlik Derecesi	45
	Anlam	0,000

Tablo 5.7.'de görüldüğü gibi çalışmada test edilen diğer ölçek olan Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğinin test sonucunda KMO değeri= 0,918 olarak hesaplanmıştır. Çıkan bu sonuç, ölçek geçerliğinin mükemmel olduğunu ve değişkenler arasında yüksek korelasyonların mevcut olduğunu göstermektedir. Bartlett testi sonuçlarının ve KMO oranının faktör analizi yapılabilmesi için gerekli değerlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle faktör analizinin uygulanmasına geçilmiştir.

5.4. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği İçin Faktör Analizi

Faktör analizi, doğrudan gözlemlenemeyen ancak varlığı kabul edilen örtük boyutları belirlemeye yönelik kullanılan bir istatistiksel yöntemdir. Bu tekniğin temel işlevi, değişkenler arasındaki ilişki yapılarını ortaya koymak, benzer özelliklere sahip değişkenleri gruplandırmak ve bu yolla değişkenlerin sayısını azaltarak daha yalın bir analiz elde etmektir (Büyüköztürk, 2021). Açımlayıcı faktör analizini birinci ölçeğe uygulandığında; faktör analizi sonucunda faktöre yüklenemeyen veya birden fazla faktöre yüklenen hiçbir ifade analiz kapsamından çıkarılmamış ve faktör çözümü 28 ifade ve 4 faktör olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 5.8. Faktörler ve Açıkladığı Varyanslar

Faktör	Toplam	Varyans %	Birikimli %
1	12,137	43,348	43,348
2	3,709	13,247	56,595
3	1,410	5,034	61,629
4	1,140	4,070	65,699

Tablo 5.8.'de görüldüğü gibi kullanılan ölçeğin 28 ifade için %65,69 oranında ölçeği tanımladığını görmekteyiz. Analizler sonucunda hiçbir ifade faktör analizinden çıkarılmamış ve 28 ifade ile analize devam edilmiştir.

Tablo 5.9. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

İfade	Faktör Numarası			
	1	2	3	4
Duyarlılık Bilinci				
TÇB5. Çevreye barışık yaşamaya dikkat ve özen gösteririm.	,802			
TÇB10. Her canlının sağlıklı bir çevrede yaşamaya hakkı olduğu için kaynakları verimli ve etkili kullanmam gerektiğini bilirim.	,802			
TÇB1. Bir işletmenin çevreye zararlı faaliyetler yaptığını bilsem o işletmenin ürünlerini satın almam	,764			
TÇB9. Su ve elektrik israfını önlemek için gerekli tedbirleri alırım.	,750			
TÇB2. İnsanlık için yararlı olsa da çevreye zarar verebilecek ürünler kurumlar tarafından üretilmemelidir.	,725			
TÇB7. Çevreye duyarlı olan ve çevreci yatırımlar da yapan işletmelerin ürünlerinden daha çok alırım.	,711			
TÇB4. Bir tüketici olarak haklarımı bilirim ve kullanırım.	,698			
TÇB6. Çevreye verdiğim zararların bütçeme nasıl yansiyabileceğini bilirim.	,694			
TÇB3. Almak istediğim bir üründe fiyatından önce içeriğine bakarım.	,643			
TÇB8. Kâğıt kullanırken her 2 tarafını da kullanmadan atmam.	,558			
TÇB24. Kullandığım ürünlerde markasıyla ilgili takıntım yoktur.	,480			
Davranış Bilinci				
TÇB18. Bir ürün aldığımda ambalajının geri dönüştürülebilir olanlarını tercih ederim.		,823		
TÇB15. Alışveriş yaparken poşet yerine doğaya dost çantalar kullanmayı tercih ederim.		,812		
TÇB16. Çevreye duyarlı olmam nedeniyle çevre dostu olan ürünleri satın alırım.		,745		
TÇB19. Çöplerimi atarken geri dönüşüm kurallarına göre ayrıştırarak poşetlerim.		,729		
TÇB14. Geri dönüştürülebilir olan ürünleri almayı tercih ederim.		,695		
TÇB13. Çevreye zararlı olduğunu bildiğim ürünleri kullanmamaları konusunda arkadaşlarımı uyarırım.		,666		
TÇB17. Tükettiğim ürünlerde organik olmalarına dikkat ederim.		,659		
TÇB12. Tabiata zarar verebilecek teknolojik ürün kullanmam.		,625		
TÇB11. Ozon tabakasına zararlı olan maddeleri kullanmaktan kaçınırım.		,615		

Tablo 5.9. Tablonun Devamı

İfade	Faktör Numarası			
	1	2	3	4
Sosyal Baskı				
TÇB21. Yeni çıkan teknolojik ürünleri takip eder ve alırım.			,829	
TÇB20. Modayı takip etmek benim için oldukça önemlidir.			,765	
TÇB23. Arkadaşlarımla almayı tercih ettiğim pahalı cep telefonlarına sahip olmak için masraflarımdan kısırım.			,695	
TÇB22. Alışverişte ürünün kendisinden çok firmasının imajına dikkat ederim.			,666	
Bilincin Yönlendirilmesi				
TÇB26. Değeri düşük ürünler aldığımda karşıma çıkabilecek sorunlarını önemsemem.				,742
TÇB28. Alışveriş yaparken başkalarının etkisinde kalırım.				,740
TÇB27. Tüketim tercihlerimi reklamların yönlendirdiğini düşünüyorum.				,671
TÇB25. Çevre bilinçli bir tüketici olduğum halde reklamlar beni kolayca ikna eder.				,644

Tablo 5.9.'da Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğinin faktör analizi sonuçları yer almaktadır. Faktör analizi sonuçlarını incelediğimizde Dikmenli ve Konca (2016) çalışmasında “Duyarlılık Farkındalığı, Davranış Bilinci, Sosyal Baskı ve Bilincin Yönlendirilmesi” şeklindeki 4 boyutlu belirtilen “Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği” yapılan bu çalışmada yine 4 boyutta tespit edilmiştir. Dikmenli ve Konca (2016)’nın çalışmasında Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğinde yer alan “Duyarlılık Farkındalığı” boyutu 10 ifade maddesinden oluşmaktadır. Madde faktör yükleri ,480 ile ,802 arasındadır. Ölçekte geçen “Kullandığım ürünlerde markasıyla ilgili takıntım yoktur” maddesi Dikmenli ve Konca (2016)’nın çalışmasında “Sosyal Baskı” boyutunda yer almaktayken, bu çalışmada yer aldığı boyut “Duyarlılık Bilinci” faktörüdür. Bursa Adliyesi çalışanlarının verdiği cevaplara göre “Kullandığım ürünlerde markasıyla ilgili takıntım yoktur” ifadesinin duyarlılık bilinciyle ilgili bir soru ifadesi olarak algılandığı söylenebilir. Diğer boyutlarda yer alan ifadelerde herhangi bir değişiklik yoktur. İkinci boyut olan “Davranış Bilinci” boyutu ise 9 maddeden oluşup, madde faktör yükleri ise ,615 ile ,823 arasındadır. “Sosyal Baskı” faktörü 4 maddeden oluşmaktadır. Madde faktör yükleri, 666 ile ,829 arasında yer almaktadır. Dördüncü faktör olan “Bilincin Yönlendirilmesi” faktöründe de diğer çalışmadan farklı olmayarak 4 maddeden oluşmaktadır. Madde faktör yükleri ,644 ile ,742

arasındadır. Her madde ile ait olduğu faktör arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler mevcuttur ($p < ,001$). Analiz sonucuna göre, her maddenin ait olduğu faktörle ilişkili olduğunu ve aynı amaca yönelik işlediğini söylemek mümkündür.

5.5. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği Faktör Analizi

Analiz sonucunda faktöre yüklenemeyen veya birden fazla faktöre yüklenen hiçbir ifade analiz kapsamından çıkarılmamış ve faktör çözümü 10 ifade ve 2 faktör olarak gerçekleşmiştir. Tablo 5.10.'da yer alan veri sonucunda çalışmada 10 ifadenin %77,75 oranında ölçeği tanımladığı görülmektedir.

Tablo 5.10. Faktörler ve Açıkladığı Varyanslar

Faktör	Toplam	Varyans %	Birikimli %
1	6,057	60,569	60,569
2	1,718	17,184	77,753

Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği Kanbur, Kanbur ve Özdemir, (2022) çalışmasında ölçek; 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçek orijinalde üç boyut (kendine yönelik, iş arkadaşına yönelik, örgüte yönelik) olarak tespit edilmiştir. Bursa Adliyesi çalışanları üzerinde yapılan çalışmada açılımlayıcı faktör analizi sonucunda “Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik” ile “Örgüte Yönelik” olmak üzere ölçek boyutları iki boyut olarak hesaplanmıştır.

Kanbur, Kanbur ve Özdemir (2022) çalışmasında Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğinde 10 soru ve 3 faktör boyutu tespit etmişlerdir. Bu faktörler “Kendine Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı”, “İş Arkadaşlarına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı” ve “Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı” şeklinde ifade edilmiştir. Bursa Adliyesi çalışanlarına uygulanan aynı ölçekle uygulanan anketlerin analizleri sonucunda ise 2 faktör boyutu tespit edilmiştir. Kanbur, Kanbur ve Özdemir (2022)'in çalışmasında iki farklı boyut olarak tespit edilen “Kendine Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı” boyutu ve “İş Arkadaşlarına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı” boyutlarında yer alan ifadelerin tamamı analiz sonucunda tek boyutta yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre Bursa Adliyesi çalışanlarının iş arkadaşlarını kendisinden ayrı görmediği söylenebilir. İkinci faktör boyutu ise ‘Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı’ şeklinde olup, Kanbur, Kanbur ve Özdemir (2022) çalışmasıyla paraleldir.

Tablo 5.11. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

İFADELER	Faktör Numaraları	
	1	2
Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı		
ÇÖVD2. İşyerinde kullandığım malzemelerin miktarını mümkün olduğunca dikkat ederim.	,868	
ÇÖVD1. İşyerinde mümkün olduğunca geri dönüşüme dikkat ederim.	,844	
ÇÖVD3. İşyerinde mümkün olduğunca kullanacağım enerji miktarını azaltırım	,826	
ÇÖVD5. İş arkadaşlarımla çevre dostu davranışlarımı mümkün olduğunca desteklerim.	,781	
ÇÖVD4. İş arkadaşlarıma kurumda çevre dostu olmaları konusunda yardımcı olurum.	,705	
ÇÖVD6. İş arkadaşlarıma kurumda çalışırken kullandıkları malzemelerin miktarını mümkün olduğunca azaltmalarını öneririm.	,660	
Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı		
ÇÖVD10. Çalıştığım kurumu çevreye etkisini azaltması için teşvik ederim.		,901
ÇÖVD9. Çalıştığım kurumu çevre konularında hayırsever olması için teşvik ederim.		,898
ÇÖVD8. Çalıştığım kurumda nasıl daha çevre dostu olabileceğine ilişkin amirimle fikir alışverişinde bulunabilirim.		,886
ÇÖVD7. Çalıştığım kurumu çevre dostu ürünler satın alması konusunda mümkün olduğunca ikna ederim.		,854

Tablo 5.11'e baktığımızda 'Kendine ve İş Arkadaşlarına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı' faktörü 6 maddeden oluşmaktadır. Maddelerin faktör yükleri ise ,660 ile ,868 arasında değişmektedir. Kanbur, Kanbur ve Özdemir (2022) çalışmasında Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğinde "Kendine Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı" faktörü 3 maddeden, "İş Arkadaşlarına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı" faktörü de 3 maddeden oluşmaktadır. İkinci faktör olan "Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı" boyutu 4 maddeden oluşmaktadır. Madde faktör yükleri ise ,854 ile ,901 arasındadır. Her madde ile ait olduğu faktör arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler mevcuttur ($p < ,001$). Analiz sonucuna göre, her maddenin ait olduğu faktörle ilişkili olduğunu ve aynı amaca yönelik işlediğini söylemek mümkündür.

5.6. Independent Sample T-Testi Analizi Sonuçları

İki bağımsız grup arasındaki ortalama değerlerin anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmek amacıyla kullanılan istatistiksel yöntemlerden biri Independent Samples T-Testi'dir. Bu testte, bağımsız değişkenin çoğunlukla iki kategoriye ayrıldığı, bağımlı değişkenin ise sürekli ve nicel nitelikte olduğu kabul edilmektedir. Temel hedef, iki grubun ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemektir. Testin güvenilir şekilde uygulanabilmesi için bazı varsayımların sağlanması gerekmektedir. Bu varsayımlar; verilerin normal dağılım göstermesi, gruplar arası varyansların eşitliği ve gözlemlerin birbirinden bağımsız olmasıdır (Warner, 2013:181–183).

Bu analizde iki ölçek için cinsiyet ve yaş değişkenlerine ilişkin hipotezlerin sınanmasında t-testi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan iki ölçek için cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre oluşturulan hipotezlerin test sonuçlarına ilişkin tablolar, açıklamalar ile analiz sonuçları aşağıda ayrı ayrı gösterilmiştir.

Independent Sample T-Testi aşağıda belirtilen hipotezler test edilmiştir.

- H2: Çalışanların cinsiyet değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.
- H3: Çalışanların cinsiyet değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur.
- H4: Çalışanların yaş değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.
- H5: Çalışanların yaş değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur.

5.6.1. Tüketici Çevre Bilinci Düzeylerine İlişkin T-Testi Analiz Sonuçları

Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği analizinde katılımcıların cinsiyet ve yaş değişkenlerine ilişkin H2 ve H4 hipotezlerin sınanmasında t-testi kullanılmıştır.

5.6.1.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

Birinci ölçek olan tüketici çevre bilinci ölçeğinde yer alan maddelerin, H2 hipotezi olan çalışanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiki açıdan fark olup olmadığını analiz etmek için T-testi uygulandığında Tablo 5.12.'deki veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.12. Cinsiyet Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

İfade	Cinsiyet	N	AO	SS	t	Sd	Sig.	P
TÇB1	Kadın	220	4,18	1,148	1,536	348	,866	,125
	Erkek	130	3,98	1,181	1,525	264,680		,128
TÇB2	Kadın	220	4,06	1,180	3,874	348	,024	,000
	Erkek	130	3,55	1,252	3,816	258,134		,000
TÇB3	Kadın	220	3,64	1,233	1,082	348	,196	,280
	Erkek	130	3,48	1,325	1,062	255,396		,289
TÇB4	Kadın	220	3,80	1,136	0,457	348	,429	,648
	Erkek	130	3,75	1,190	0,451	260,816		,652
TÇB5	Kadın	220	4,32	1,046	2,053	348	,459	,041
	Erkek	130	4,07	1,176	1,992	246,184		,047
TÇB6	Kadın	220	3,95	1,137	1,103	348	,029	,271
	Erkek	130	3,80	1,278	1,071	246,200		,285
TÇB7	Kadın	220	4,10	1,107	1,462	348	,718	,145
	Erkek	130	3,92	1,145	1,450	263,525		,148
TÇB8	Kadın	220	4,06	1,167	1,977	348	,001	,049
	Erkek	130	3,78	1,392	1,890	234,560		,060
TÇB9	Kadın	220	4,31	1,076	2,279	348	,062	,023
	Erkek	130	4,02	1,273	2,183	236,103		,030
TÇB10	Kadın	220	4,40	1,040	1,787	348	,039	,075
	Erkek	130	4,18	1,225	1,714	237,021		,088
TÇB11	Kadın	220	3,81	1,135	2,210	348	,178	,028
	Erkek	130	3,52	1,228	2,165	253,988		,031
TÇB12	Kadın	220	3,60	1,133	1,930	348	,217	,054
	Erkek	130	3,35	1,225	1,892	254,164		,060
TÇB13	Kadın	220	3,80	1,130	2,276	348	,004	,023
	Erkek	130	3,49	1,319	2,188	238,737		,030
TÇB14	Kadın	220	3,96	1,144	1,654	348	,358	,099
	Erkek	130	3,75	1,196	1,635	261,167		,103
TÇB15	Kadın	220	3,54	1,247	2,396	348	,627	,017
	Erkek	130	3,21	1,274	2,383	266,177		,018
TÇB16	Kadın	220	3,87	1,105	2,338	348	,006	,020
	Erkek	130	3,57	1,239	2,270	246,654		,024
TÇB17	Kadın	220	3,93	1,110	3,224	348	,002	,001
	Erkek	130	3,52	1,259	3,122	244,411		,002
TÇB18	Kadın	220	3,56	1,190	2,805	348	,945	,005
	Erkek	130	3,19	1,208	2,794	267,567		,006
TÇB19	Kadın	220	3,49	1,312	1,656	348	,485	,099
	Erkek	130	3,25	1,376	1,636	260,596		,103
TÇB20	Kadın	220	2,72	1,372	3,686	348	,068	,000
	Erkek	130	2,17	1,301	3,737	282,526		,000
TÇB21	Kadın	220	2,65	1,317	-	348	,093	,881
	Erkek	130	2,68	1,415	-	255,356		,884
TÇB22	Kadın	220	2,75	1,337	0,981	348	,506	,327
	Erkek	130	2,61	1,267	0,995	282,540		,321
TÇB23	Kadın	220	1,86	1,221	-	348	,209	,729
	Erkek	130	1,91	1,338	-	251,410		,735

Tablo 5.12. Tablonun Devamı

İfade	Cinsiyet	N	AO	SS	t	Sd	Sig.	P
TÇB24	Kadın	220	3,59	1,457	1,528	348	,075	,127
	Erkek	130	3,34	1,553	1,503	257,184		,134
TÇB25	Kadın	220	2,40	1,276	0,876	348	,863	,381
	Erkek	130	2,28	1,258	0,880	274,032		,380
TÇB26	Kadın	220	2,32	1,331	-	348	,096	,054
	Erkek	130	2,62	1,427	-	255,887		,059
TÇB27	Kadın	220	2,66	1,397	-	348	,914	,791
	Erkek	130	2,70	1,390	-	271,876		,791
TÇB28	Kadın	220	2,40	1,319	-	348	,798	,857
	Erkek	130	2,43	1,300	-	274,026		,856

Tablo 5.12.'de cinsiyet değişkenine göre tüketici çevre bilinci ölçeğinde yer alan ifadeler için yapılan Independent Sample t-testi analiz sonuçları verilmiştir. Tablodan görülebildiği gibi cinsiyet değişkeni açısından TÇB2 maddesinde $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Kadın çalışanlar 4,06 ortalama ile bu tür davranışlara katılmakta olduklarını, erkek çalışanların ise 3,54 ortalama ile kısmen katılmakta oldukları anlaşılmaktadır. Aralarında istatistiki olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuna varılmıştır. Cinsiyet değişkeni ile 'TÇB2. İnsanlık için yararlı olsa da çevreye zarar verebilecek ürünler kurumlar tarafından üretilmemelidir.' maddesi için ortalamalarına bakarak değerlendirdiğimizde kadınlar lehine fark olduğu söylenebilir.

Tablo 5.12.'de cinsiyet değişkenine göre TÇB5 maddesi arasında $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. 220 kadın personel 4,32 ortalama ile bu maddeye daha yüksek oranla katılmakta olduklarını, 130 erkek personel 4,07 ortalama ile TÇB5 maddesine katılmakta oldukları anlaşılmaktadır. Bu nedenle H2 hipotezi reddedilerek, cinsiyet değişkeni ile TÇB5 maddesi arasında kadınlar lehine anlamlı istatistiki bir fark vardır.

Cinsiyet değişkeni açısından 'TÇB9. Su ve elektrik israfını önlemek için gerekli tedbirleri alırım.' maddesinde $p \leq 0,05$ olduğu görülmektedir. Kadın çalışanlar 220 kişi ile 4,31 ortalama ile bu maddeye daha yüksek oranla katılmakta olduklarını, erkek çalışanlar ise 130 kişi ile 4,02 ortalama ile katılmakta oldukları görülmektedir. Cinsiyet değişkeni açısından TÇB9 maddesi kadınlar lehine anlamlı istatistiksel bir fark vardır.

Tablo 5.12.'de cinsiyet değişkeni ile TÇB11. Maddesi $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Kadın çalışanlar 3,81 ortalama ile bu tür davranışlara daha yüksek oranla kısmen katılmakta olduklarını, erkek çalışanların ise 3,52 ortalama ile kısmen katılmakta oldukları görülmekte ve TÇB11 maddesi ile kadınlar lehine aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

TÇB13 maddesinde cinsiyet değişkeni açısından $p \leq 0,05$ sonucu ile kadın çalışanlar ile erkek çalışanlar arasında istatistiki fark tespit edilmiş olup, kadın çalışanlar 3,80 ortalama ile bu tür davranışlara daha yüksek oranla kısmen katılmakta olduklarını, erkek çalışanlar 3,49 ortalama ile kısmen katılmakta oldukları görülmektedir. Bu nedenle ortalamalara göre TÇB13 maddesi ile kadınlar lehine istatistiki fark vardır.

H2 hipotezinin reddedildiği TÇB15 maddesinde cinsiyet değişkeni açısından $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Erkek çalışanlar 3,21 ortalama ile bu tür davranışlara kısmen katılmakta olduklarını, kadın çalışanların 3,54 ortalama ile daha yüksek oranda kısmen katıldıkları görülmektedir. Cinsiyet değişkeni açısından TÇB15 maddesinde kadınlar lehine anlamlı istatistiki bir fark vardır.

Tablo 5.12.'den görülebildiği gibi cinsiyet değişkeni açısından TÇB16 maddesi $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Kadın çalışanlar 3,87 ortalama ile bu tür davranışlara daha yüksek oranla kısmen katılmakta iken, erkek çalışanlar 3,57 ortalama ile kısmen katılmakta oldukları görülmektedir. Cinsiyet değişkeninde TÇB16 maddesinde kadınlar lehine anlamlı istatistiki bir fark vardır.

Tablo 5.12.'den cinsiyet değişkeni açısından TÇB17 maddesini incelediğimizde, $p \leq 0,05$ olarak elde edilmiştir. Kadın çalışanlar 3,93 ortalama ile bu tür davranışlara erkek çalışanlardan daha yüksek oranla kısmen katılmakta olduklarını, erkek çalışanlar ise 3,52 ortalama ile kısmen katılmakta oldukları görülmektedir. Cinsiyet değişkeni ile TÇB17 maddesinde kadınlar lehine anlamlı istatistiki bir fark vardır.

TÇB18 maddesi olan 'Bir ürün aldığımında ambalajının geri dönüştürülebilir olanlarını tercih ederim.' maddesi $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Kadın çalışanların 3,56 ortalama ile bu tür davranışlara daha yüksek oranda kısmen katılmakta olduklarını, erkek çalışanların ise 3,19 ortalaması ile kısmen katılmakta oldukları görülmektedir. Cinsiyet değişkeni açısından TÇB18 maddesinde kadın çalışanlar lehine anlamlı istatistiki bir fark vardır.

Tablo 5.12.'den görülebildiği gibi $p \leq 0,05$ olarak hesaplanan TÇB20 maddesinde ise kadın çalışanlar 2,72 ortalama ile daha yüksek oranda katılmıyor olduklarını, erkek çalışanların ise 2,17 ortalama ile bu tür davranışlara katılmıyor oldukları görülmektedir. Bu nedenle cinsiyet değişkeni açısından 'TÇB20 Modayı takip etmek benim için oldukça önemlidir.' maddesinde kadınlar lehine anlamlı istatistiki bir fark vardır.

Cinsiyet değişkeni açısından 'TÇB1, TÇB3, TÇB4, TÇB6, TÇB7, TÇB8, TÇB10, TÇB12, TÇB14, TÇB19, TÇB21, TÇB22, TÇB23, TÇB24, TÇB25, TÇB26, TÇB27, TÇB28'

maddelerinde katılım düzeyleri $p>0,05$ olarak hesaplanmıştır. Tablo 5.12.'den görülebildiği gibi katılımcıların cinsiyet değişkeni açısından bu maddelerde kadınlar ve erkekler arasında istatistiksel anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak “H2: Çalışanların cinsiyet değişkenine göre tüketici çevre bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.” hipotezi ‘TÇB2, TÇB5, TÇB9, TÇB11, TÇB13, TÇB15, TÇB16, TÇB17, TÇB18, TÇB20’ maddeleri için reddedilerek, ‘TÇB1, TÇB3, TÇB4, TÇB6, TÇB7, TÇB8, TÇB10, TÇB12, TÇB14, TÇB19, TÇB21, TÇB22, TÇB23, TÇB24, TÇB25, TÇB26, TÇB27, TÇB28’ maddeleri için kabul edilmiştir.

5.6.1.2. Faktör Gruplarına Göre Cinsiyet Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

Birinci ölçek olan Tüketici Çevre Bilinci ölçeğinde ‘H2: Çalışanların cinsiyet değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.’ hipotezini faktör boyutları açısından analiz edildiğinde Tablo 5.13.’deki veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.13. Faktör Gruplarına Göre Cinsiyet Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

İfade	Cinsiyet	N	AO	SS	t	Sd	Sig.	P
Duyarlılık Bilinci	Kadın	220	4,04	,901	2,252	348	,170	,025
	Erkek	130	3,81	,966	2,212	255,918		,028
Davranış Bilinci	Kadın	220	3,73	,956	2,765	348	,284	,006
	Erkek	130	3,43	1,037	2,707	253,358		,007
Sosyal Baskı	Kadın	220	2,50	1,056	1,324	348	,981	,186
	Erkek	130	2,34	1,064	1,321	269,148		,188
Bilincin Yönlendirilmesi	Kadın	220	2,45	1,025	-,521	348	,932	,602
	Erkek	130	2,51	1,028	-,521	270,166		,603

Tablo 5.13.’de cinsiyet değişkenine göre tüketici çevre bilinci ölçeğinde faktör boyutlarına göre Independent Sample t-testi analiz sonuçları verilmiştir. Tablodan görülebildiği üzere ‘Duyarlılık Bilinci’ faktöründe yer alan ifadeler cinsiyet değişkeni açısından $p\leq 0,05$ sonucuyla istatistiki olarak farklı olduğu tespit edilmiş olup kadınlar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Bir diğer faktör boyutu olan ‘Davranış Bilinci’ faktörü t- testi analiz sonucunda ise; cinsiyet değişkeni açısından ‘Davranış Bilinci’ faktörü arasında $p\leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Kadın çalışanlar 220 kişi ile 3,73 ortalaması ile bu tür davranışlara daha yüksek oranla kısmen katılmakta olduklarını, erkek çalışanlar ise 130 kişi ile 3,43 ortalama ile kısmen katıldıkları

görülmektedir. Gruplar arası faktör boyutları t- testi sonucu analizinde; ‘Davranış Bilinci’ faktöründe kadınlar lehine anlamlı bir fark olduğunu söyleyebiliriz.

Cinsiyet değişkeni ile ‘Sosyal Baskı’ ve ‘Bilincin Yönlendirilmesi’ faktörlerinde katılım düzeyleri arasında $p>0,05$ olarak hesaplanmıştır. Bu iki faktör için kadın ve erkek çalışanlar arasında istatistiksel anlamda aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur. Sonuç olarak “H2: Çalışanların cinsiyet değişkenine göre tüketici çevre bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.” hipotezi ‘Duyarlılık Bilinci’ ve ‘Davranış Bilinci’ faktörleri için reddedilerek diğer iki faktör olan ‘Sosyal Baskı’ ve ‘Bilincin Yönlendirilmesi’ faktörleri için kabul edilmiştir.

5.6.1.3. Yaş Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

Ankete cevap veren 350 tane katılımcının yaş değişkenini t- testi analizini yapabilmek için; ‘40 yaş altı’ ve ‘40 yaş ve üstü’ olarak anlamlı bir şekilde iki gruba dönüştürülmüştür.

Tablo 5.14. Yaş Değişkeni İkili Grup Frekans Dağılımı

Yaş Aralığı	F	%
40 yaş altı	254	72,6
40 yaş ve üstü	96	27,4
Toplam	350	100,0

Tablo 5.14.’den yaş değişkeni dağılımı sonucunda %72,6’sı 254 çalışan “40 yaş altı” yaş aralığında, %27,4’ü 96 çalışan ise “40 yaş ve üstü” yaş aralığında katılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Independent Sample T-Testi ile ‘H4: Çalışanların yaş değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.’ hipotezi test edilmiştir. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği içinde yer alan ifadelerde, Bursa Adliyesi çalışanlarının yaş değişkenine göre istatistiki açıdan fark olup olmadığını analiz etmek için T-testi uygulandığında Tablo 5.14.’deki veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.15. Yaş Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

İfade	Yaş	N	AO	SS	t	Sd	Sig.	P
TÇB1	40 yaş altı	254	4,06	1,148	-1,401	348	,595	,162
	40 ve üstü	96	4,25	1,196	-1,375	165,062		,171
TÇB2	40 yaş altı	254	3,83	1,215	-1,006	348	,701	,315
	40 ve üstü	96	3,98	1,273	-,985	164,402		,326
TÇB3	40 yaş altı	254	3,51	1,272	-1,736	348	,119	,083
	40 ve üstü	96	3,77	1,244	-1,754	174,730		,081
TÇB4	40 yaş altı	254	3,79	1,128	,223	348	,301	,824
	40 ve üstü	96	3,76	1,229	,215	159,075		,830
TÇB5	40 yaş altı	254	4,24	1,070	,290	348	,221	,772
	40 ve üstü	96	4,20	1,184	,277	157,086		,782
TÇB6	40 yaş altı	254	3,88	1,208	-,344	348	,388	,731
	40 ve üstü	96	3,93	1,154	-,351	178,508		,726
TÇB7	40 yaş altı	254	4,01	1,116	-,686	348	,536	,493
	40 ve üstü	96	4,10	1,147	-,677	167,093		,499
TÇB8	40 yaş altı	254	3,91	1,267	-1,057	348	,609	,291
	40 ve üstü	96	4,07	1,242	-1,066	174,323		,288
TÇB9	40 yaş altı	254	4,19	1,148	-,336	348	,856	,737
	40 ve üstü	96	4,24	1,194	-,330	165,396		,742
TÇB10	40 yaş altı	254	4,33	1,089	,107	348	,484	,915
	40 ve üstü	96	4,31	1,190	,102	158,606		,919
TÇB11	40 yaş altı	254	3,66	1,168	-1,174	348	,678	,241
	40 ve üstü	96	3,82	1,196	-1,162	167,609		,247
TÇB12	40 yaş altı	254	3,46	1,168	-,994	348	,996	,321
	40 ve üstü	96	3,60	1,183	-,988	169,272		,324
TÇB13	40 yaş altı	254	3,62	1,222	-1,631	348	,179	,104
	40 ve üstü	96	3,85	1,170	-1,664	178,205		,098
TÇB14	40 yaş altı	254	3,85	1,148	-,669	348	,810	,504
	40 ve üstü	96	3,95	1,217	-,652	162,752		,516
TÇB15	40 yaş altı	254	3,31	1,264	-2,669	348	,570	,008
	40 ve üstü	96	3,71	1,230	-2,702	175,380		,008
TÇB16	40 yaş altı	254	3,72	1,147	-,856	348	,918	,393
	40 ve üstü	96	3,84	1,208	-,836	163,595		,404
TÇB17	40 yaş altı	254	3,75	1,182	-,647	348	,547	,518
	40 ve üstü	96	3,84	1,191	-,645	170,081		,520
TÇB18	40 yaş altı	254	3,37	1,211	-1,403	348	,755	,161
	40 ve üstü	96	3,57	1,194	-1,412	173,396		,160
TÇB19	40 yaş altı	254	3,34	1,299	-1,307	348	,110	,192
	40 ve üstü	96	3,55	1,435	-1,250	157,298		,213
TÇB20	40 yaş altı	254	2,63	1,390	2,679	348	,054	,008
	40 ve üstü	96	2,20	1,270	2,790	186,182		,006
TÇB21	40 yaş altı	254	2,76	1,358	2,194	348	,722	,029
	40 ve üstü	96	2,41	1,311	2,230	176,782		,027
TÇB22	40 yaş altı	254	2,72	1,275	,450	348	,147	,653
	40 ve üstü	96	2,65	1,407	,430	157,510		,668
TÇB23	40 yaş altı	254	1,96	1,304	1,922	348	,083	,055
	40 ve üstü	96	1,67	1,130	2,051	196,096		,042

Tablo 5.15. Tablonun Devamı

İfade	Yaş	N	AO	SS	t	Sd	Sig.	P
TÇB24	40 yaş altı	254	3,44	1,457	-1,063	348	,145	,289
	40 ve üstü	96	3,64	1,597	-1,020	158,263		,309
TÇB25	40 yaş altı	254	2,36	1,239	,095	348	,229	,924
	40 ve üstü	96	2,34	1,352	,092	158,870		,927
TÇB26	40 yaş altı	254	2,46	1,376	,647	348	,712	,518
	40 ve üstü	96	2,35	1,369	,648	172,033		,518
TÇB27	40 yaş altı	254	2,74	1,396	1,355	348	,748	,176
	40 ve üstü	96	2,51	1,376	1,364	173,427		,174
TÇB28	40 yaş altı	254	2,48	1,318	1,629	348	,330	,104
	40 ve üstü	96	2,23	1,277	1,652	176,142		,100

Tablo 5.15.'de yaş değişkeni ile TÇB15 maddesi arasında $p \leq 0,05$ sonucu elde edilmiştir. Toplamda 350 kişinin katılımı ile '40 yaş altı' çalışanlar 254 kişi ve 3,31 ortalama ile bu tür davranışlara kısmen katılmakta olduklarını, '40 yaş ve üstü' çalışanlar 96 kişi ile 3,71 ortalama ile daha yüksek oranla kısmen katılmakta oldukları görülmektedir. Yaş değişkeni açısından TÇB15 maddesinde '40 yaş ve üstü' lehine anlamlı istatistiksel bir fark vardır.

Tablodan da görülebildiği gibi yaş değişkeni açısından TÇB20 maddesi arasında $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. '40 yaş altı' çalışanların 2,63 ortalama ile bu tür davranışlara daha yüksek oranla katılmıyor olduklarını, '40 yaş ve üstü' çalışanların 2,20 ortalama ile katılmıyor oldukları görülmektedir. Yaş değişkeni açısından TÇB20 maddesinde "40 yaş altı" çalışanlar lehine istatistiki anlamlı fark vardır.

Tablo 5.15.'de yaş değişkeni TÇB21 maddesinde $p \leq 0,05$ olarak elde edilmiştir. Katılımcılardan '40 yaş altı' çalışanların 2,76 ortalama ile daha yüksek oranla katılmıyor olduklarını, '40 yaş ve üstü' çalışanların 2,41 ortalama ile bu tür davranışlara katılmıyor oldukları görülmektedir. Yaş değişkeni açısından TÇB21 maddesinde "40 yaş altı" çalışanlar lehine istatistiki anlamlı fark vardır.

Yaş değişkeni ile 'TÇB1, TÇB2, TÇB3, TÇB4, TÇB5, TÇB6, TÇB7, TÇB8, TÇB9, TÇB10, TÇB11, TÇB12, TÇB13, TÇB14, TÇB16, TÇB17, TÇB18, TÇB19, TÇB22, TÇB23, TÇB24, TÇB25, TÇB26, TÇB27, TÇB28' maddelerinde katılım düzeyleri arasında P değeri 0,05'ten büyük olarak hesaplanmıştır. Tablo 5.15.'den görüldüğü gibi bu maddeler yönünden katılımcıların yaş ile aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur.

Sonuç olarak “H4: Çalışanların yaş değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğinde istatistiki fark yoktur.” hipotezi ‘TÇB15, TÇB20 ve TÇB21’ maddeleri için reddedilerek, diğer maddeler yönünden hipotez kabul edilmiştir.

5.6.1.4. Faktör Gruplarına Göre Yaş Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

Birinci ölçek olan Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğine ilişkin H4 hipotezini faktör boyutları açısından analiz edildiğinde Tablo 5.16.’daki veri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tablo 5.16. Faktör Gruplarına Göre Yaş Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

İfade	Yaş	N	AO	SS	t	Sd	Sig.	P
Duyarlılık Bilinci	40 yaş altı	254	3,93	,899	-,864	348	,507	,388
	40 ve üstü	96	4,02	1,015	-,818	154,500		,415
Davranış Bilinci	40 yaş altı	254	3,57	,998	-	348	,319	,122
	40 ve üstü	96	3,75	,984	-	173,450		,121
Sosyal Baskı	40 yaş altı	254	2,52	1,074	2,278	348	,323	,023
	40 ve üstü	96	2,23	,996	2,357	183,500		,019
Bilincin Yönlendirilmesi	40 yaş altı	254	2,51	1,012	1,226	348	,685	,221
	40 ve üstü	96	2,36	1,055	1,204	165,143		,230

Tablo 5.16.’da yaş değişkenine göre tüketici çevre bilinci ölçeğinde yer alan faktör gruplarının istatistiki farklılıklarına yönelik Independent Sample t-testi analiz sonuçları verilmiştir. Tablodan görülebildiği üzere yaş değişkeni açısından ‘Sosyal Baskı’ faktör grubu $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Toplamda 350 kişinin katılımı ile ‘40 yaş altı’ çalışanlar 2,52 ortalama ile bu tür davranışlara daha yüksek oranla katılmıyor olduklarını, ‘40 yaş ve üstü’ çalışanlar ise 2,23 ortalama ile bu tür davranışlara katılmıyor oldukları anlaşılmaktadır. Yaş değişkeni açısından Sosyal Baskı faktör grubu açısından “40 yaş altı” lehine anlamlı istatistiksel bir fark vardır.

Yaş değişkeni açısından ‘Duyarlılık Bilinci’, ‘Davranış Bilinci’ ve ‘Bilincin Yönlendirilmesi’ faktör gruplarında $p > 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Bu üç faktör grubu için çalışanlar arasında istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur. Sonuç olarak faktör boyutları açısından “H4: Çalışanların yaş değişkenine göre tüketici çevre bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.” hipotezi ‘Sosyal Baskı’ faktörü için reddedilerek diğer üç faktör olan ‘Duyarlılık Bilinci’, ‘Davranış Bilinci’ ve ‘Bilincin Yönlendirilmesi’ faktörleri için kabul edilmiştir.

5.6.2. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranış Düzeylerine İlişkin T-Testi Analiz

Sonuçları

Analizin ikinci ölçeği olan Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği'nde Bursa Adliyesi çalışanlarına cinsiyet ve yaş değişkenlerine ilişkin hipotezlerin sınanmasında t testi analizi kullanılmıştır.

5.6.2.1. Maddelerin Cinsiyet Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz

Sonuçları

Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı (ÇÖVD) Ölçeğine ilişkin maddelerin, Bursa Adliyesi çalışanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiki açıdan fark olup olmadığını analiz etmek için H3 hipotezine T-testi uygulandığında Tablo 5.17.'deki veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.17. Cinsiyet Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

İfade	Cinsiyet	N	AO	SS	t	Sd	Sig.	P
ÇÖVD1	Kadın	220	4,01	,991	1,207	348	,143	,228
	Erkek	130	3,88	1,078	1,181	252,725		,239
ÇÖVD2	Kadın	220	4,30	,877	1,383	348	,066	,168
	Erkek	130	4,16	1,025	1,329	238,497		,185
ÇÖVD3	Kadın	220	4,23	,908	1,754	348	,101	,080
	Erkek	130	4,04	1,074	1,681	236,201		,094
ÇÖVD4	Kadın	220	3,83	1,044	1,329	348	,041	,185
	Erkek	130	3,67	1,203	1,282	241,213		,201
ÇÖVD5	Kadın	220	4,21	,913	1,293	348	,099	,197
	Erkek	130	4,07	1,080	1,239	236,118		,217
ÇÖVD6	Kadın	220	3,87	1,129	,299	348	,869	,765
	Erkek	130	3,83	1,135	,298	269,598		,766
ÇÖVD7	Kadın	220	3,32	1,282	1,476	348	,119	,141
	Erkek	130	3,10	1,424	1,436	248,467		,152
ÇÖVD8	Kadın	220	3,30	1,352	1,338	348	,550	,182
	Erkek	130	3,10	1,430	1,319	258,857		,188
ÇÖVD9	Kadın	220	3,40	1,319	2,637	348	,457	,009
	Erkek	130	3,01	1,428	2,584	253,873		,010
ÇÖVD10	Kadın	220	3,33	1,369	1,888	348	,890	,060
	Erkek	130	3,04	1,405	1,876	265,112		,062

Tablodan görülebildiği gibi cinsiyet değişkeni açısından ÇÖVD9 maddesinde $p \leq 0,05$ hesaplanmıştır. Kadın çalışanlar 220 kişi 3,40 ortalama ile bu tür davranışlara daha yüksek oranda kısmen katılmakta olduklarını, erkek çalışanlar 130 kişi 3,01 ortalama ile bu tür davranışlara kısmen katılmakta oldukları görülmektedir. Sonuç olarak; H3 hipotezi

reddedilerek cinsiyet değişkeni açısından ÖVD9 maddesinde kadın-çalışanlar lehine anlamlı istatistiki bir fark vardır.

Tablo 5.17’den de görüleceği üzere cinsiyet değişkeni açısından ‘ÖVD1, ÖVD2, ÖVD3, ÖVD4, ÖVD5, ÖVD6, ÖVD7, ÖVD8 ÖVD10’ maddelerinde $p>0,05$ olarak hesaplanmıştır. Bu maddeler yönünden katılımcıların cinsiyetleri açısından aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur.

Sonuç olarak “H3: Çalışanların cinsiyet değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur.” hipotezi sadece ‘ÖVD9’ maddesi yönünden reddedilerek, ölçeğin diğer 9 maddeleri için kabul edilmiştir.

5.6.2.2. Faktör Gruplarına Göre Cinsiyet Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

İkinci ölçek olan Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği için H3 hipotezini faktör boyutları açısından analiz edildiğinde Tablo 5.18.’deki veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.18. Faktör Gruplarına Göre Cinsiyet Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

İfade	Cinsiyet	N	AO	SS	t	Sd	Sig.	P
Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÖVD	Kadın	220	4,08	,823	1,416	348	,142	,158
	Erkek	130	3,94	,919	1,377	247,607		,170
Örgüte Yönelik ÖVD	Kadın	220	3,34	1,226	1,997	348	,206	,047
	Erkek	130	3,06	1,301	1,966	258,063		,050

Tablo 5.18.’de cinsiyet değişkenine göre çevresel örgütsel vatandaşlık davranış ölçeğine ilişkin faktör boyutlarında istatistiki farklılıklara yönelik Independent Sample t-testi analiz sonuçları verilmiştir. Tablodan görülebildiği üzere cinsiyet değişkeni açısından ‘Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı’ faktör grubu için $p\leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Toplamda 350 katılımcının olduğu analizde; 220 kişi kadın çalışanlar 3,34 ortalaması ile bu tür davranışlara daha yüksek oranla kısmen katılmakta olduklarını, 130 kişi erkek çalışanlar ise 3,06 ortalama ile kısmen katılmakta oldukları görülmektedir. Gruplar arası faktör boyutları t-testi sonucu analizinde; cinsiyet değişkeni açısından “Örgüte Yönelik ÖVD” faktöründe kadınların lehine anlamlı istatistiki bir fark olduğunu söyleyebiliriz.

Cinsiyet değişkeni açısından ‘Kendine ve Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı’ faktöründe katılım düzeyleri $p>0,05$ olarak hesaplanmıştır. Bu faktör grubu için çalışanların aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur. Başka bir ifadeyle; Bursa Adliyesi alışanlarının cinsiyet değişkeni açısından ‘Kendine ve Arkadaşına Yönelik

ÇÖVD faktör grubuna ilişkin algı düzeyleri arasında tüketicinin çevresel örgütsel vatandaşlık davranış düzeylerini etkileyecek anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Sonuç olarak “H3: Çalışanların cinsiyet değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistikî fark yoktur” hipotezi ‘Örgüte Yönelik ÇÖVD’ faktörü için reddedilerek, diğer faktör olan ‘Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD’ faktörü için kabul edilmiştir.

5.6.2.3. Maddelerin Yaş Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

Birinci ölçekte de bahsedildiği üzere ikinci ölçekte de 350 kişilik katılımcının t-testini yapabilmek için yaş değişkenini ‘40 yaş altı’ ve ‘40 yaş ve üstü’ olarak anlamlı bir şekilde iki gruba dönüştürülmüştür. 254 çalışan “40 yaş altı” yaş aralığında, 96 çalışan ise “40 yaş ve üstü” yaş aralığında katılım gösterilmiştir. Yaş değişkenine Independent Sample T-Testi uygulanarak ‘H5: Çalışanların yaş değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistikî fark yoktur.’ hipotezi test edilmiştir. T- testi uygulanarak H5 hipotezinin sınındığı tablo 5.19.’daki veriler aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5.19. Yaş Değişkenine Göre Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

İfade	Yaş	N	AO	SS	t	Sd	Sig.	P
ÇÖVD1	40 yaş altı	254	3,86	1,060	-3,024	348	,083	,003
	40 ve üstü	96	4,23	,876	-3,292	205,481		,001
ÇÖVD2	40 yaş altı	254	4,15	,988	-3,224	348	,012	,001
	40 ve üstü	96	4,51	,725	-3,696	232,099		,000
ÇÖVD3	40 yaş altı	254	4,07	1,027	-2,715	348	,092	,007
	40 ve üstü	96	4,39	,786	-3,056	222,238		,003
ÇÖVD4	40 yaş altı	254	3,66	1,137	-3,060	348	,010	,002
	40 ve üstü	96	4,06	,971	-3,284	198,799		,001
ÇÖVD5	40 yaş altı	254	4,10	,995	-1,832	348	,918	,068
	40 ve üstü	96	4,31	,921	-1,897	183,842		,059
ÇÖVD6	40 yaş altı	254	3,80	1,176	-1,379	348	,007	,169
	40 ve üstü	96	3,99	,989	-1,491	202,005		,138
ÇÖVD7	40 yaş altı	254	3,16	1,374	-1,817	348	,190	,070
	40 ve üstü	96	3,45	1,221	-1,916	191,188		,057
ÇÖVD8	40 yaş altı	254	3,18	1,399	-1,131	348	,645	,259
	40 ve üstü	96	3,36	1,339	-1,154	178,192		,250
ÇÖVD9	40 yaş altı	254	3,24	1,375	-,376	348	,950	,707
	40 ve üstü	96	3,30	1,370	-,377	171,790		,707
ÇÖVD10	40 yaş altı	254	3,15	1,400	-1,634	348	,670	,103
	40 ve üstü	96	3,42	1,343	-1,665	177,761		,098

Yaş değişkenine göre çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeğinde yer alan 10 ifade için yapılan Independent Sample t-testi analiz sonuçları Tablo 5.19'da verilmiştir. Tablo 5.19.'da yaş değişkeni açısından ÇÖVD1 maddesinde $p \leq 0,05$ sonucu elde edilmiştir. Yaş değişkeni açısından ÇÖVD1 maddesinde '40 yaş ve üstü' lehine anlamlı istatistiksel bir fark vardır.

Tablo 5.19.'dan görülebildiği gibi yaş değişkeni ile ÇÖVD2 maddesi $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. '40 yaş altı' çalışanlar 254 kişi ve 4,15 ortalama ile bu tür davranışlara katılmakta olduklarını, '40 yaş ve üstü' çalışanlar 96 kişi ve 4,51 ortalama ile daha yüksek oranda katılmakta oldukları görülmektedir. Yaş değişkeni açısından ÇÖVD2 maddesi arasında '40 yaş ve üstü' lehine anlamlı istatistiksel bir fark vardır.

Yaş değişkeni açısından ÇÖVD3 maddesinde $p \leq 0,05$ olup, '40 yaş ve üstü' lehine anlamlı istatistiki bir fark vardır.

Yaş değişkeni ile ÇÖVD4 maddesi $p \leq 0,05$ olarak sonuçlanmıştır. '40 yaş altı' çalışanlar 3,66 ortalama ile bu tür davranışlara kısmen katılmakta olduklarını, '40 yaş ve üstü' çalışanlar 4,06 ortalama ile katılmakta olduğu görülmektedir. Sonuç olarak H5 hipotezi reddedilerek, yaş değişkeni açısından ÇÖVD4 maddesinde '40 yaş ve üstü' lehine anlamlı istatistiki bir fark vardır.

Tablo 5.19.'dan görülebileceği gibi yaş değişkeni açısından 'ÇÖVD5, ÇÖVD6, ÇÖVD7, ÇÖVD8, ÇÖVD9 ve ÇÖVD10' maddelerinde $p > 0,05$ olarak elde edilmiştir. Bu maddeler yönünden katılımcıların yaş değişkeni açısından aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur.

Sonuç olarak "H5: Çalışanların yaş değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur." hipotezi "ÇÖVD1, ÇÖVD2, ÇÖVD3, ÇÖVD4' maddeleri yönünden reddedilerek, 'ÇÖVD5, ÇÖVD6, ÇÖVD7, ÇÖVD8, ÇÖVD9, ÇÖVD10' maddeleri için kabul edilmiştir.

5.6.2.4. Faktör Gruplarına Göre Yaş Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

İkinci ölçek için H5 hipotezini yaş değişkeni için faktör boyutları açısından analiz edildiğinde Tablo 5.20.'deki veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.20. Faktör Gruplarına Göre Yaş Değişkeni Independent Sample T-Testi Analiz Sonuçları

İfade	Yaş	N	AO	SS	t	Sd	Sig.	P
Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD	40 yaş altı	254	3,94	,896	-3,007	348	,058	,003
	40 ve üstü	96	4,25	,719	-3,316	211,689		,001
Örgüte Yönelik ÇÖVD	40 yaş altı	254	3,18	1,273	-1,344	348	,665	,180
	40 ve üstü	96	3,38	1,219	-1,371	178,111		,172

Tablo 5.20.'de yaş değişkenine göre çevresel örgütsel vatandaşlık davranış ölçeğine ilişkin faktör boyutlarında istatistiksel farklılıklara yönelik Independent Sample t-testi analiz sonuçları verilmiştir. Tablodan görüleceği üzere yaş değişkeni açısından 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' faktörü için $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. 350 katılımcının olduğu analiz sonucunda; 40 yaş altı çalışanlar 3,94 ortalaması ile bu tür davranışlara kısmen katılmakta olduklarını, 40 yaş ve üstü çalışanlar 4,25 ortalama ile daha yüksek oranla bu tür davranışlara katılmakta oldukları görülmektedir. Tablo 5.20.'den de anlaşılacağı üzere yaş değişkeninde gruplar arası faktör boyutları t- testi sonucu analizinde; 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' faktörü ile 40 yaş ve üstü çalışanlar, 40 yaş altı çalışanlara kıyasla bu faktör grubunda daha olumlu katılım göstermiştir.

İkinci ölçeğin diğer faktörü olan 'Örgüte Yönelik ÇÖVD' faktörü ile yaş değişkeni düzeyleri arasında $p > 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Bu faktör için aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur. Başka bir ifadeyle, Bursa Adliyesi çalışanlarının yaş değişkeni açısından 'Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışları' faktörüne ilişkin algı düzeyleri arasında tüketicinin çevresel örgütsel vatandaşlık davranış düzeylerini etkileyecek anlamlı bir farklılık yoktur. Sonuç olarak "H5: Çalışanların cinsiyet değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur" hipotezi 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' faktörü için reddedilerek, 'Örgüte Yönelik ÇÖVD' faktörü için kabul edilmiştir.

5.7. One-Way Anova ve Scheffe Testi Analizi Sonuçları

ANOVA (Analysis of Variance – Varyans Analizi) testi, iki ya da ikiden daha fazla grubun ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan bir istatistiksel analiz yöntemidir. Araştırmalarda grup sayıları ikiden fazla olduğunda t-testi yetersiz kalmaktadır ve bu nedenle ANOVA testi tercih edilmektedir. Araştırmalarda ANOVA testi ile grup ortalamaları karşılaştırılarak farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı belirlenir (Warner, 2013: 181–183).

Bu çalışmada, farklı eğitim düzeylerine, farklı deneyim sürelerine ve farklı yaş gruplarına sahip bireylerin tüketici çevre bilinç davranışlarında ve çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları arasında anlamlı fark olup olmadığını test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) uygulanmıştır. SPSS programı aracılığıyla yapılan analizlerde, grupların ortalamaları karşılaştırılmaktadır ve eğer anlamlı bir fark bulunursa bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi kullanılmaktadır (Field, 2018: 444–448).

Araştırmada kullanılan iki ölçek için yaş değişkeni, deneyim süresi değişkeni, eğitim değişkenine göre oluşturulan hipotezlerin test sonuçlarına ilişkin tablolar, açıklamalar ile analiz sonuçları aşağıda ayrı ayrı gösterilmiştir. ANOVA Testi ve Scheffe Testi ile aşağıda belirtilen hipotezler test edilmiştir.

- H4: Çalışanların yaş değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.
- H5: Çalışanların yaş değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur.
- H6: Çalışanların deneyim değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.
- H7: Çalışanların deneyim değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur.
- H8: Çalışanların eğitim değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.
- H9: Çalışanların eğitim değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur.

5.7.1. Tüketici Çevre Bilinci Düzeylerine İlişkin Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları

Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği analizinde katılımcıların eğitim, deneyim süresi ve yaş değişkenlerine ilişkin H4, H6 ve H8 hipotezlerin sınanmasında Anova ve Scheffe Testi kullanılmıştır.

5.7.1.1. Yaş Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları

Birinci araştırma ölçeği olan Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğinde yer alan faktör gruplarının H4 hipotezi olan çalışanların yaş değişkeni açısından Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki açıdan fark olup olmadığını analiz etmek için Anova ve Scheffe testi uygulanmıştır.

Yaş değişkenine göre Anova ve Scheffe Testi sonuçları tablo 5.21.'de yer alan veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.21. Yaş Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları

Faktörler	ANOVA Testi Sonuçları						Scheffe Testi Sonuçları			Hipotez
	Gruplar *	N	AO	SS	F	Sig.	Karşılaştırmalı Gruplar	Ort. Fark	P	Kabul/Ret
Duyarlılık Bilinci	1.Grup	82	3,90	,766	,275	,760	1.Grup-2.Grup	-,060	,892	Kabul
	2.Grup	167	3,96	,938			1.Grup-3.Grup	-,105	,761	
	3.Grup	91	4,01	1,040			2.Grup-3.Grup	-,045	,934	
Davranış Bilinci	1.Grup	82	3,53	,907	1,051	,351	1.Grup-2.Grup	-,067	,884	Kabul
	2.Grup	167	3,60	1,036			1.Grup-3.Grup	-,211	,381	
	3.Grup	91	3,74	1,006			2.Grup-3.Grup	-,144	,540	
Sosyal Baskı	1.Grup	82	2,79	1,093	6,474	,002	1.Grup-2.Grup	.417**	,014	Ret
	2.Grup	167	2,37	1,047			1.Grup-3.Grup	.545**	,003	
	3.Grup	91	2,24	1,013			2.Grup-3.Grup	,128	,644	
Bilincin Yönlendirilmesi	1.Grup	82	2,65	1,067	1,845	,160	1.Grup-2.Grup	,200	,355	Kabul
	2.Grup	167	2,45	,985			1.Grup-3.Grup	,295	,173	
	3.Grup	91	2,35	1,079			2.Grup-3.Grup	,094	,781	

* 1.Grup: 20-29 yaş arası, 2.Grup: 30-39 yaş arası, 3.Grup: 40 yaş ve üzeri.

** Aralarında anlamlı farklılık olan gruplar.

Tablo 5.21.'de yaş değişkenine göre tüketici çevre bilinci davranışlarını yönlendiren faktörler arasındaki farklılıklara yönelik ANOVA ile Scheffe testinin analiz sonuçları verilmiştir. Tablo 5.21.'den de anlaşılacağı üzere 'Sosyal Baskı' faktörüne ilişkin algı düzeyi yaş değişkeni açısından analiz edildiğinde p değeri 0,05'ten küçük olarak hesaplanmış olup, istatistiki fark olduğu görülmektedir. Bu faktörün dışında kalan 'Duyarlılık Bilinci', 'Davranış Bilinci' ve Bilincin Yönlendirilmesi' faktör gruplarında ise $p > 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Bu faktör grupları için yaş değişkeni açısından istatistiksel anlamda bir farklılık tespit edilememiştir. Yaş grupları arasındaki farklılıkları ortaya koymak amacıyla yapılan Scheffe testi analiz sonucunda ise, 'Sosyal Baskı' faktöründe '20-29 yaş arası' grubu ile '30-39 yaş arası' yaş grubu arasında 20-29 yaş grubu lehine $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Sosyal Baskı faktöründe '20-29 yaş arası' grubu ile '40 yaş ve üzeri' yaş grubu arasında 20-29 yaş grubu lehine $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Sosyal Baskı faktörü, yeni teknoloji çıkan ürünü satın alma, modayı takip etme, ürünün imajını daha çok dikkat etme gibi maddeleri içeren, tüketicinin çevre bilincinde çevreci olma özelliğinden çok moda, yeni ürün, ürünün imajı gibi özelliklere tüketicinin dikkatini çekip çekmediğini ölçmeye çalışan ifadelerden oluşan bir faktör grubudur. Tablo 5.21.'den anlaşılacağı üzere 40 yaş ve üzeri olan yaş grubunda 2,24 katılım düzeyi ortalaması ile sosyal baskıyı diğer yaş gruplarına göre en az algılayan yaş

grubudur. 20-29 yaş grubu ise 2,79 ortalama ile bu baskıyı en yüksek düzeyde algılayan yaş grubu olarak tespit edilmiştir. Diğer üç faktör için $p>0,05$ olarak hesaplandığından, üç faktör grubu için yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Sonuç olarak “H4: Çalışanların yaş değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.” hipotezi ‘Sosyal Baskı’ faktör grubu için reddedilmiş olup, diğer faktörler olan ‘Duyarlılık Bilinci’, ‘Davranış Bilinci’ ve ‘Bilincin Yönlendirilmesi’ faktör grupları için kabul edilmiştir.

5.7.1.2. Deneyim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları

Birinci ölçek olan Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğinde yer alan faktör gruplarının H6 hipotezi olan çalışanların kurumdaki deneyim süreleri açısından Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki açıdan fark olup olmadığını analiz etmek için Anova ve Scheffe testi uygulanmıştır. Deneyim değişkenine göre Anova ve Scheffe Testi sonuçları tablo 5.22.’de yer alan veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.22. Deneyim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları

Faktörler	ANOVA Testi Sonuçları						Scheffe Testi Sonuçları			Hipotez Kabul /Ret
	Gruplar *	N	AO	SS	F	Sig.	Karşılaştırmalı Gruplar	Ort. Fark	P	
Duyarlılık Bilinci	1.Grup	191	3,95	,823	2,136	,120	1.Grup-2.Grup	-,034	,950	Kabul
	2.Grup	123	3,98	1,033			1.Grup-3.Grup	,029	,989	
	3.Grup	26	3,92	1,134			2.Grup-3.Grup	,063	,951	
Davranış Bilinci	1.Grup	191	3,54	,955	1,200	,302	1.Grup-2.Grup	-,170	,340	Kabul
	2.Grup	123	3,71	1,030			1.Grup-3.Grup	-,165	,730	
	3.Grup	26	3,71	1,146			2.Grup-3.Grup	,004	1,000	
Sosyal Baskı	1.Grup	191	2,54	1,061	2,136	,120	1.Grup-2.Grup	,204	,254	Kabul
	2.Grup	123	2,34	1,086			1.Grup-3.Grup	,347	,297	
	3.Grup	26	2,19	,947			2.Grup-3.Grup	,143	,823	
Bilincin Yönlendirilmesi	1.Grup	191	2,55	1,014	1,358	,259	1.Grup-2.Grup	,166	,380	Kabul
	2.Grup	123	2,38	1,011			1.Grup-3.Grup	,250	,511	
	3.Grup	26	2,30	1,249			2.Grup-3.Grup	,084	,931	

*1.Grup: 1-10 yıl arası deneyim, 2.Grup: 11-20 yıl arası deneyim, 3.Grup: 21 yıl ve üzeri deneyim.

Tablo 5.22.’den görülebileceği gibi kurum çalışanlarının deneyim süreleri ile tüketici çevre bilinci davranış faktörlerine ilişkin algı düzeyleri arasında $p>0,05$ olarak tespit edilmiştir. ANOVA ve Scheffe testi analiz sonuçlarında tablo 5.22.’de tüm faktörler için $p>0,05$ olarak hesaplanmış olup ve deneyim sürelerine bağlı olarak aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık tespit edilememiştir. Scheffe testi sonucunda ise tüm gruplar arasında $p>0,05$ olarak hesaplanmıştır ve gruplar arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık yoktur. Anova ve Scheffe testi sonucunda “H6: Çalışanların deneyim değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde

istatistiki fark yoktur.” hipotezi tüm faktörler için kabul edilmiştir.

5.7.1.3. Eğitim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları

Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğinde yer alan faktör gruplarının H8 hipotezi olan çalışanların eğitim durumlarına göre istatistiki açıdan fark olup olmadığını analiz etmek için Anova ve Scheffe testi uygulanmıştır. Eğitim değişkenine göre Anova ve Scheffe Testi sonuçları tablo 5.23.’de yer alan veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.23. Eğitim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları

Faktörler	ANOVA Testi Sonuçları						Scheffe Testi Sonuçları			Hipotez Kabul/Ret
	Gruplar *	N	AO	SS	F	Sig.	Karşılaştırmalı Gruplar	Ort. Fark	P	
Duyarlılık Bilinci	1.Grup	22	3,98	,676	1,389	,246	1.Grup-2.Grup	,189	,867	Kabul
	2.Grup	89	3,79	,957			1.Grup-3.Grup	-,019	1,000	
	3.Grup	220	4,00	,954			1.Grup-4.Grup	-,179	,945	
	4.Grup	19	4,16	,738			2.Grup-3.Grup	-,207	,371	
							2.Grup-4.Grup	-,367	,487	
						3.Grup-4.Grup	-,160	,915		
Davranış Bilinci	1.Grup	22	3,53	,943	1,108	,346	1.Grup-2.Grup	,062	,995	Kabul
	2.Grup	89	3,46	1,023			1.Grup-3.Grup	-,158	,918	
	3.Grup	220	3,68	,990			1.Grup-4.Grup	-,136	,979	
	4.Grup	19	3,66	,994			2.Grup-3.Grup	-,220	,378	
							2.Grup-4.Grup	-,198	,892	
						3.Grup-4.Grup	,023	1,000		
Sosyal Baskı	1.Grup	22	2,57	,955	1,832	,141	1.Grup-2.Grup	-,002	1,000	Kabul
	2.Grup	89	2,57	1,093			1.Grup-3.Grup	,226	,821	
	3.Grup	220	2,34	1,027			1.Grup-4.Grup	-,208	,941	
	4.Grup	19	2,78	1,309			2.Grup-3.Grup	,228	,400	
							2.Grup-4.Grup	-,206	,897	
						3.Grup-4.Grup	-,434	,400		
Bilincin Yönlendirilmesi	1.Grup	22	2,55	1,060	,253	,859	1.Grup-2.Grup	,045	,998	Kabul
	2.Grup	89	2,50	1,053			1.Grup-3.Grup	,109	,973	
	3.Grup	220	2,44	,993			1.Grup-4.Grup	-,060	,998	
	4.Grup	19	2,61	1,270			2.Grup-3.Grup	,064	,970	
							2.Grup-4.Grup	-,105	,983	
						3.Grup-4.Grup	,169	,925		

*1.Grup: Lise, 2.Grup: Ön lisans, 3.Grup: Lisans, 4.Grup: Lisansüstü.

Tablo 5.23.’de eğitim değişkenine göre çalışanların tüketici çevre bilinci davranışlarını yönlendiren faktörler arasındaki farklılıklara yönelik ANOVA ve Scheffe testi analiz sonuçları verilmiştir. Tablo 5.23.’de tüm faktörler için $p>0,05$ olarak hesaplanmış olup ve eğitim değişkenine bağlı olarak aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık tespit edilememiştir. Eğitim düzeylerine ilişkin gruplar arasındaki farklılıkları ortaya koymak için yapılan Scheffe testi sonucunda ise tüm gruplar arasında $p>0,05$ olarak tespit edilmiştir. Bu nedenle eğitim düzeylerine ilişkin gruplar arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık yoktur. Sonuç olarak; “H8: Çalışanların eğitim değişkenine göre Tüketici Çevre Bilinçlerinde istatistiki fark yoktur.”

hipotezi tüm faktörler için kabul edilmiştir.

5.7.2. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranış Düzeylerine İlişkin Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları

İkinci ölçek olan Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği analizinde katılımcıların eğitim, deneyim süresi ve yaş değişkenlerine ilişkin H5, H7 ve H9 hipotezlerin sınanmasında Anova ve Scheffe Testi kullanılmıştır.

5.7.2.1. Yaş Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları

Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeğine ilişkin faktör gruplarının H5 hipotezi olan çalışanların yaş değişkeni açısından Çevresel Örgütsel Vatandaşlık davranışlarında istatistiki açıdan fark olup olmadığını analiz etmek için Anova ve Scheffe testi uygulanmıştır. Yaş değişkenine ilişkin Anova ve Scheffe Testi sonuçları tablo 5.24.'de yer alan veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.24. Yaş Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları

Faktörler	ANOVA Testi Sonuçları						Scheffe Testi Sonuçları			Hipotez Kabul/Ret
	Gruplar *	N	AO	SS	F	Sig.	Karşılaştırmalı Gruplar	Ort. Fark	P	
Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD	1.Grup	82	3,90	,871			1.Grup-2.Grup	-,088	,750	Ret
	2.Grup	167	3,98	,910	4,162	,016	1.Grup-3.Grup	-,351**	,028	
	3.Grup	91	4,25	,733			2.Grup-3.Grup	-,263	,063	
Örgüte Yönelik ÇÖVD	1.Grup	82	3,22	1,264			1.Grup-2.Grup	,016	,996	Kabul
	2.Grup	167	3,20	1,277	,942	,391	1.Grup-3.Grup	-,201	,579	
	3.Grup	91	3,42	1,233			2.Grup-3.Grup	-,217	,420	

* 1.Grup: 20-29 yaş arası, 2.Grup: 30-39 yaş arası, 3.Grup: 40 yaş ve üzeri.

** Aralarında anlamlı farklılık olan gruplar.

Tablo 5.24.'de görülebileceği gibi 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' faktörüne ilişkin algı düzeyi ile çalışanların yaşlarına göre aralarında istatistiki fark analizinde $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmış olup aralarında istatistiksel anlamda farklılıklar vardır. İkinci ölçeğin diğer faktörü olan 'Örgüte Yönelik ÇÖVD' faktör grubunda ise $p > 0,05$ olarak hesaplanmıştır ve bu faktör grubu için yaş değişkeni açısından aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık tespit edilememiştir. Yaş grupları arasındaki farklılıkları ortaya koymak için yapılan Scheffe testi analiz sonucunda ise, 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' faktöründe '40 yaş ve üzeri' grubu ile '20-29 yaş arası' yaş grubu arasında '40 yaş ve üzeri' yaş grubu lehine $p \leq 0,05$ olarak

hesaplanmıştır. 40 yaş ve üzeri yaş grubu lehine istatistiksel anlamda bir farklılık vardır. Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD faktörü, iş yerinde kullandığı ürün ve malzemelerde daha çevreci olmaya dikkat ve özen gösterilen, geri dönüşümü önemseyen, kullanılan enerji miktarını azaltmaya özen gösteren ve iş arkadaşlarını da çevre dostu olma konusunda ikna etmeye çalışan ve bu davranışları ölçmeye çalışan 6 maddelik bir faktör grubudur. Tablo 5.24.'de görülebileceği gibi 40 yaş ve üzeri olan yaş grubunda 4,25 katılım düzeyi ortalaması ile kendine ve arkadaşına yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarını diğer yaş gruplarına göre en yüksek düzeyde algılayan yaş grubudur. 20-29 yaş grubu ise 3,90 ortalama ile bu baskıyı en düşük seviyede algılayan yaş grubu olarak tespit edilmiştir. Diğer faktör olan 'Örgüte Yönelik ÇÖVD' faktörü için $p > 0,05$ olarak hesaplanmış olduğundan bu faktör grubu için yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Sonuç olarak "H5: Çalışanların yaş değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur." hipotezi 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' faktör grubu için reddedilmiş olup, diğer faktör olan 'Örgüte Yönelik ÇÖVD' faktör grubu için kabul edilmiştir.

5.7.2.2. Deneyim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları

Analizin on maddelik ikinci ölçeği olan Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğinde yer alan faktör gruplarının H7 hipotezi olan çalışanların kurumdaki deneyim süreleri açısından Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki açıdan fark olup olmadığını analiz etmek için Anova ile Scheffe testi uygulanmıştır. Deneyim değişkenine göre Anova ve Scheffe Testi sonuçları tablo 5.25.'de yer alan veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.25. Deneyim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları

Faktörler	ANOVA Testi Sonuçları						Scheffe Testi Sonuçları			Hipotez Kabul/Ret
	Gruplar *	N	AO	SS	F	Sig.	Karşılaştırmalı Gruplar	Ort. Fark	P	
Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD	1.Grup	191	3,91	,896			1.Grup-2.Grup	-,260**	,033	Ret
	2.Grup	123	4,17	,821	4,346	,014	1.Grup-3.Grup	-,336	,173	
	3.Grup	26	4,25	,706			2.Grup-3.Grup	-,077	,918	
Örgüte Yönelik ÇÖVD	1.Grup	191	3,23	1,251			1.Grup-2.Grup	-,118	,722	Kabul
	2.Grup	123	3,35	1,277	,629	,534	1.Grup-3.Grup	,155	,842	
	3.Grup	26	3,08	1,296			2.Grup-3.Grup	,273	,607	

*1.Grup: 1-10 yıl arası deneyim, 2.Grup: 11-20 yıl arası deneyim, 3.Grup: 21 yıl ve üzeri deneyim.

** Aralarında anlamlı farklılık olan gruplar.

Bursa Adliyesi çalışanlarının kurumdaki deneyim süreleri değişkenine göre çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarını yönlendiren faktörler arasındaki farklılıklara yönelik Anova ve Scheffe testinin analiz sonuçları Tablo 5.25.'de yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' faktörüne ilişkin algı düzeyi ile çalışanların deneyim süreleri arasındaki ilişki testinde $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmış olup aralarında istatistiksel anlamda farklılıklar vardır. Diğer faktör olan 'Örgüte Yönelik ÇÖVD' faktör grubunda ise $p > 0,05$ olarak hesaplanmıştır ve bu faktör grubu için deneyim süreleri değişkeni açısından aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur. Çalışanların deneyim süreleri grupları arasındaki farklılıkları ortaya koymak amacıyla yapılan Scheffe testi analiz sonucu incelendiğinde, 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' faktöründe '11-20 yıl arası deneyim' grubu ile '1-10 yıl arası deneyim' grubu arasında '11-20 yıl arası deneyim' grubu lehine $p \leq 0,05$ olarak hesaplanmış olup istatistiksel anlamda bir farklılık vardır.

Yaş değişkeninde de ayrıntılı açıklandığı üzere 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışları' faktörü, iş yerinde daha çevreci davranışlarda bulunan, geri dönüşümü önemseyen, çevre dostu olma eğilimi yüksek ve iş arkadaşlarını da çevre dostu olmaları konusunda ikna etmeye ve bu hususta dikkatli davranmaya teşvik etmeye çalışan vatandaşlık davranışlarını ölçmeye çalışan maddelerden oluşan bir faktör grubudur. Tablo 5.25.'de görülebileceği gibi '11-20 yıl arası deneyim' grubunda 123 katılımcı ve 4,17 katılım düzeyi ortalaması ile kendine ve arkadaşına yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarını diğer deneyim süresi gruplarına göre yüksek düzeyde algılayan deneyim grubu iken 26 katılımcı ve 4,25 katılım düzeyi ortalaması ile '21 yıl ve üzeri deneyim' grubu en yüksek düzeyde kendine ve arkadaşına yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarını algılamaktadır. '1-10 yıl arası deneyim' grubu 191 katılımcı ve 3,91 ortalama ile bu baskıyı en düşük seviyede algılayan yaş grubu olarak yer almaktadır. 'Örgüte Yönelik ÇÖVD' faktörü için ise $p > 0,05$ olarak hesaplanmış olduğundan bu faktör grubu için deneyim süreleri grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Sonuç olarak "H7: Çalışanların deneyim değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiki fark yoktur." hipotezi 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' faktör grubu için reddedilerek, 'Örgüte Yönelik ÇÖVD' faktör grubu için kabul edilmiştir.

5.7.2.3. Eğitim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Analiz Sonuçları

Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Ölçeğinde yer alan 'Kendine ve Arkadaşına Yönelik' ve 'Örgüte Yönelik' şeklinde olan faktör gruplarını H9 hipotezini analiz etmek için Anova ve Scheffe testi uygulanmıştır. Çalışanların eğitim değişkenine göre istatistiki açıdan fark olup

olmadığını analiz eden Anova ile Scheffe Testi sonuçları tablo 5.26.'da yer alan veriler elde edilmiştir.

Tablo 5.26. Eğitim Değişkenine Göre Anova ve Scheffe Testi Sonuçları

Faktörler	ANOVA Testi Sonuçları						Scheffe Testi Sonuçları			Hipotez Kabul/Ret
	Gruplar	N	AO	SS	F	Sig.	Karşılaştırmalı Gruplar	Ort. Fark	P	
Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD	1.Grup	22	3,94	,869	,956	,414	1.Grup-2.Grup	,031	,999	Kabul
	2.Grup	89	3,91	,868			1.Grup-3.Grup	-,144	,906	
	3.Grup	220	4,08	,858			1.Grup-4.Grup	-,069	,996	
	4.Grup	19	4,01	,862			2.Grup-3.Grup	-,175	,455	
							2.Grup-4.Grup	-,101	,975	
						3.Grup-4.Grup	,075	,988		
Örgüte Yönelik ÇÖVD	1.Grup	22	3,03	1,238	,417	,741	1.Grup-2.Grup	-,216	,915	Kabul
	2.Grup	89	3,25	1,165			1.Grup-3.Grup	-,195	,923	
	3.Grup	220	3,23	1,289			1.Grup-4.Grup	-,440	,745	
	4.Grup	19	3,47	1,421			2.Grup-3.Grup	,020	,999	
							2.Grup-4.Grup	-,224	,921	
						3.Grup-4.Grup	-,244	,884		

*1.Grup: Lise, 2.Grup: Ön lisans, 3.Grup: Lisans, 4.Grup: Lisansüstü.

Tablo 5.26.'da eğitim değişkenine göre çalışanların çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarını yönlendiren faktörler arasındaki farklılıklara yönelik ANOVA ve Scheffe testi analiz sonuçları verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi analizin ikinci ölçeği olan her faktör grubu için $p > 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Bu nedenle tüm faktör grupları açısından eğitim değişkenine bağlı olarak aralarında istatistiksel anlamda bir farklılık tespit edilememiştir. Scheffe testi sonucunda ise tüm gruplar arasında $p > 0,05$ olarak tespit edilmiştir. Bu nedenle eğitim düzeylerine ilişkin gruplar arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık yoktur. Sonuç olarak; “H9:Çalışanların eğitim değişkenine göre Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarında istatistiksel fark yoktur.” hipotezi tüm faktörler için kabul edilmiştir.

5.8. Korelasyon Analizi

Araştırmalarda değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü belirlemek amacıyla sıklıkla korelasyon analizi kullanılmaktadır. Korelasyon, iki değişken arasında ilişkinin varlığını, bu ilişkinin yönünü (pozitif veya negatif) ve derecesini (güçlü veya zayıf) ölçen istatistiksel bir yöntemdir. Sosyal bilimlerde özellikle ölçekler aracılığıyla elde edilen verilerin birlikte nasıl değiştiğini incelemek için tercih edilmektedir. Korelasyon katsayısı genellikle “r” ya da sıralı verilerde “ ρ (rho)” sembolü ile gösterilir ve -1 ile +1 arasında değer alır. Bu değer mutlak büyüklüğü ilişkinin şiddetini, işaret ise yönünü ifade eder. Pozitif katsayı değişkenlerin

birlikte arttığını, negatif katsayı ise birinin artarken diğerinin azaldığını gösterir (Kalaycı, 2018: 115; Can, 2014: 347–348). Sosyal bilimlerde korelasyon katsayısının büyüklüğü, $\pm 0,10$ zayıf, $\pm 0,30$ orta ve $\pm 0,50$ ve üzeri güçlü ilişki olarak kabul edilmektedir (Field, 2009:173).

Korelasyon analizinde hangi yöntemin kullanılacağı, veri setinin dağılım özelliklerine göre belirlenir. Veriler normal dağılım gösteriyorsa Pearson korelasyon katsayısı, dağılım sağlanmıyorsa veya veriler sıralı (ordinal) ölçekle ölçülmüşse Spearman sıra korelasyon katsayısı tercih edilir (Kalaycı, 2018:117). Spearman korelasyon katsayısı (ρ), parametrik olmayan bir testtir ve özellikle Likert tipi ölçeklerle toplanan sıralı verilerde, değişkenlerin sıralamaları arasındaki ilişkiyi değerlendirerek, doğrusal olmayan doğrusal olmayan ancak monoton ilişkinin varlığını ve yönünü ölçmek için kullanılır.

Bu çalışmada, değişkenler Likert tipi ölçeklerle ölçüldüğü ve veriler normal dağılım göstermediği için, Spearman Sıra Korelasyon analizi uygulanmıştır. Elde edilen korelasyon katsayıları ve anlamlılık düzeyleri doğrultusunda, tüketici çevre bilinci ile çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkinin gücü ve yönü açısından istatistiksel olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 5.27.'de Spearman Sıra Korelasyonu kullanılarak Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği ve Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Ölçeği faktör boyutlarının karşılıklı ilişkilerine ait korelasyon katsayıları ve istatistiksel anlamlılık düzeyleri grupların ortalamaları alınıp birleştirilerek aralarındaki ilişki test edilmiştir.

Bu çalışmada H1 hipotezi olan ‘Çalışanların tüketici olarak çevre bilinç düzeyleri ile çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları arasında ilişki vardır.’ hipotezi Spearman Sıra Korelasyon testi ile analiz edilmiştir. Çalışmada alt hipotezler olarak;

• Çalışanların tüketici olarak çevre bilinç düzeyleri ile kendilerine ve iş arkadaşlarına yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları arasında ilişki vardır.

• Çalışanların tüketici olarak çevre bilinç düzeyleri ile örgüte yönelik çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları arasında ilişki vardır.’ Şeklinde belirtilen alt hipotezlerde analiz edilerek tablo 5.27.'deki analiz sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5.27. Grup Ortalamalarına İlişkin Spearman Korelasyon Testi

FAKTÖR BOYUTLARI		Duyarlılık Farkındalığı	Davranış Bilinci	Sosyal Baskı	Bilincin Yönlendirilmesi	Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik ÇÖVD	Örgüte Yönelik ÇÖVD
Duyarlılık Farkındalığı	Korelasyon Katsayısı	1,000	.738**	.156**	,018	.475**	.349**
	Anlamlılık		,000	,004	,734	,000	,000
Davranış Bilinci	Korelasyon Katsayısı	.738**	1,000	.237**	,083	.535**	.467**
	Anlamlılık	,000		,000	,122	,000	,000
Sosyal Baskı	Korelasyon Katsayısı	.156**	.237**	1,000	.489**	-,033	.175**
	Anlamlılık	,004	,000		,000	,533	,001
Bilincin Yönlendirilmesi	Korelasyon Katsayısı	,018	,083	.489**	1,000	-,066	.117*
	Anlamlılık	,734	,122	,000		,221	,029
Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik ÇÖVD	Korelasyon Katsayısı	.475**	.535**	-,033	-,066	1,000	.601**
	Anlamlılık	,000	,000	,533	,221		,000
Örgüte Yönelik ÇÖVD	Korelasyon Katsayısı	.349**	.467**	.175**	.117*	.601**	1,000
	Anlamlılık	,000	,000	,001	,029	,000	

*Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır, **Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.

Analiz edilen Tablo 5.27.'de Spearman Korelasyon Testi sonucunda; genel olarak ölçek boyutları arasında doğrusal ve pozitif yönde orta düzeyde ilişki gözlemlenmiştir. Ancak, “Bilincin Yönlendirilmesi” ile “Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı” ve “Sosyal Baskı” ile ilgili bazı faktörler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. “Bilincin Yönlendirilmesi” ve ‘Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı’ ile ‘Sosyal Baskı’ ile ‘Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik

Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı' faktörleri arasında negatif yönde ve istatistiki olarak anlamlı olmayan ilişki vardır. Bu faktörler dışında kalan tüm faktörler arasında pozitif yönde ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Pozitif yönde ilişki bulunan veriler incelendiğinde 'Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı' faktörü ile 'Bilincin Yönlendirilmesi' faktörleri arasındaki ilişki düzeyi $p < 0,05$ olarak hesaplanırken, kalan diğer tüm faktörler arasındaki ilişki düzeyi ise $p < 0,01$ olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen korelasyon katsayısının büyüklüğü kadar, bu sonucun istatistiksel olarak anlamlılığı da önemlidir. Anlamlılık düzeyi (p-değeri), elde edilen sonucun tesadüfen oluşma olasılığını gösterir. En sık kullanılan anlamlılık seviyeleri $p < 0,05$ (%95 güven düzeyi) ve $p < 0,01$ (%99 güven düzeyi) olarak belirlenmiştir. $p < 0,05$ düzeyi, sonucun %5 olasılıkla tesadüfi ortaya çıkabileceğini, $p < 0,01$ ise bu olasılığı %1'e düşürdüğünü ifade eder (Can, 2014:93; Büyüköztürk, 2016:36). Bu nedenle korelasyon katsayısı yorumlanırken hem katsayının büyüklüğü hem de anlamlılık düzeyi birlikte değerlendirilmelidir.

Tablo 5.27.'den de görülebildiği gibi 'Duyarlılık Farkındalığı' ile 'Davranış Bilinci' faktör boyutu arasında ($r = .738, p < .001$) sonucu ile çok güçlü ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum, çevresel farkındalığı yüksek bireylerin çevresel davranış bilincinin de yüksek olduğunu göstermektedir.

'Davranış Bilinci' ile 'Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı (ÇÖVD) arasında güçlü ($r = .535, p < .001$) ve 'Örgüte Yönelik ÇÖVD' ile de orta düzeyde pozitif bir ilişki ($r = .467, p < .001$) bulunmuştur. Sonuç olarak; 'Davranış Bilinci' faktör boyutu ile H1 hipotezi ve tüm alt hipotezleri açısından hipotez kabul edilmiştir. Bu bulgu, çevreye duyarlı bireylerin çevresel vatandaşlık davranışlarını sadece kişisel düzeyde değil, iş çevresi ve örgütsel bağlamda da sergilediğini göstermektedir.

'Sosyal Baskı' değişkeni ile Bilincin Yönlendirilmesi arasında orta düzeyde anlamlı ve pozitif bir ilişki saptanmıştır ($r = .489, p < .001$). Bununla birlikte sosyal baskının diğer faktörlerle olan ilişkileri daha zayıf düzeydedir.

'Duyarlılık Farkındalığı' hem 'Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' ($r = .475, p < .001$) hem de "Örgüte Yönelik ÇÖVD" ($r = .349, p < .001$) ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkilidir. Sonuç olarak; 'Duyarlılık Farkındalığı' faktör boyutu ile H1 hipotezi ve tüm alt hipotezleri açısından hipotez kabul edilmiştir. Bu da bireylerin çevreye ilişkin farkındalık düzeylerinin, davranışlarını yönlendirdiği sonucunu desteklemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, 'Bilincin Yönlendirilmesi' ile diğer faktörler arasındaki korelasyonlar genel olarak zayıf düzeyde olup çoğu istatistiksel olarak anlamlı değildir. Örneğin, 'Bilincin Yönlendirilmesi' ile 'Duyarlılık Farkındalığı' ($r = .018$, $p = .734$) ve 'Davranış Bilinci' ($r = .083$, $p = .122$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu durumda 'Bilincin Yönlendirilmesi' faktör boyutu ile H1 hipotezi ve tüm alt hipotezleri açısından hipotez reddedilmiştir.

Ayrıca tablo 5.27. incelendiğinde; 'Sosyal Baskı' ile 'Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı' arasındaki ilişki ($r = -.033$, $p = .533$) de anlamsız düzeydedir. Bu bulgular, bireyin bilinçli olarak yönlendirilmesinin ya da çevresel konulardaki sosyal baskının tek başına çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarını açıklamada yeterli olmadığını göstermektedir. 'Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik ÇÖVD' ile 'Örgüte Yönelik ÇÖVD' arasında güçlü ve anlamlı bir pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = .601$, $p < .001$). Bu durumda 'Sosyal Baskı' faktör boyutu ile H1 hipotezi ve tüm alt hipotezleri açısından hipotez reddedilmiştir. Bu sonuç, çevresel vatandaşlık davranışlarının bireysel düzeyde gelişmesinin örgütsel düzeyde de benzer bir şekilde yansıdığını ortaya koymaktadır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizleri sonucunda Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği ile Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Ölçeği boyutlarının arasında genel olarak orta düzeyde ilişki olduğu söylenebilir. Elde edilen sonuçların, bireylerin çevresel duyarlılığı ve davranış bilincinin çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca sosyal faktörler olan 'Sosyal Baskı' ve 'Bilincin Yönlendirilmesi' anlamlı olmaması sınırlı da olsa bazı yönlerden etkili olabileceği görülmektedir.

Sonuç olarak; H1 hipotezi genel düzeyde 'Davranış Bilinci' ve 'Duyarlılık Farkındalığı' değişkenleri yönünden kabul edilirken, 'Sosyal Baskı' ve 'Bilincin Yönlendirilmesi' boyutları açısından hipotez reddedilmiştir. Bu durum, çalışanların bireysel çevre bilinci ve farkındalık düzeylerinin, çevresel vatandaşlık davranışlarını daha anlamlı şekilde etkilediğini; dışsal yönlendirme veya sosyal baskının ise bu davranışlar üzerinde sınırlı bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın sonucunda birinci ölçeğin; tüketici çevre bilinci algı düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu saptanmıştır. Çalışmada ikinci ölçek olan Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ölçeğinin, çalışanların sergiledikleri çevre odaklı davranışlarının ölçülebilmesi açısından kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçekler, kamu kurumu çalışanları üzerinde gerçekleştirilmiş olup, katılımcı sayısının asıl ölçeklerden daha fazla olması ayrıca katılımcıların demografik olarak ağırlıklı olarak cinsiyetinin kadın olduğu, yaşça daha olgun ve eğitim seviyeleri daha yüksek olan, genellikle 1-5 yıl arasında kurumda deneyim süreleri olan bireylerden oluşmaktadır. Bu bağlamda, tüketicici evre bilinci ve çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları açısından gözlemlenen farklılıkların, lme aracının uygulandığı kitlenin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve kurumsal deneyim gibi demografik değişkenleri farkından kaynaklanmış olabileceği söylenebilir.

6. SONUÇ

Türkiye’de çevre yönetimi, 1970’li yıllarda küresel çevre farkındalığının artmasıyla şekillenmiş ve zamanla devlet politikası hâline gelmiştir. İlk kurumsal adım 1978’de Çevre Müsteşarlığı’nın, ardından 1991’de Çevre Bakanlığı’nın kurulmasıyla atılmıştır. Bu gelişmeler, çevre bilincinin bireysel düzlemin ötesine geçerek kurumsal ve kamusal alanda da ele alınmasına zemin hazırlamıştır.

21.yüzyılla birlikte çevresel yönetim daha da kurumsallaşmış, 2021’de Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı kurulmuştur. Aynı dönemde sürdürülebilirlik hem bireyler hem işletmeler açısından kritik bir konu haline gelmiştir. Doğal çevreye yönelik olumsuz etkilerin artması, özellikle yenilenemez kaynakların tükenme riski, sürdürülebilir yaşam biçimlerinin benimsenmesini zorunlu kılmaktadır. Sürdürülebilirlik felsefesi, yalnızca kaynak tüketimini azaltmayı değil, çevresel kirliliğin önlenmesini de hedeflemekte ve bu süreçte insan davranışlarına merkezi bir rol atfetmektedir. Ayrıca, ekosistemi bizimle paylaşan diğer canlıların yaşam hakkının korunması da sürdürülebilirlik ilkelerine uygun bireysel ve toplumsal davranışlarla mümkün olabilmektedir.

Bu bağlamda Türkiye, Birleşmiş Milletler’in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) doğrultusunda çevre politikalarını yeniden şekillendirmiş; özellikle SKH-13 (İklim Eylemi), SKH-12 (Sorumlu Tüketim ve Üretim) ve SKH-14 (Sudaki Yaşam) başlıklarında çeşitli uyum politikaları geliştirmiştir. Kamu ve özel sektörün çevresel duyarlılığı artırılmış, çevreye duyarlı politika ve uygulamalar teşvik edilmiştir.

Sonuç olarak Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri hem kurumsal çevre stratejilerinin hem de toplumsal çevre bilincinin gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Kamu kurumlarında çevre bilinciyle ilgili yapılmış çalışmaların az olması nedeniyle araştırma konusu belirlenmiş ve anket uygulaması yapılmıştır. Bu çerçevede yürütülen bu çalışma, sürdürülebilirlik felsefesi doğrultusunda, kamu çalışanlarının hem birer tüketici olarak çevre bilincine sahiplik düzeyleri ve hem de çevreci örgütsel vatandaşlık düzeylerini ölçmek ve çalışanların çevre bilinciyle, örgütsel çevreci vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi birlikte ele alarak değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Bu çalışmada kamu çalışanları olan Bursa Adliyesi çalışanlarına, tüketici olarak çevre bilinci ve çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları ölçekleri ayrı ayrı test edilmiştir. Katılımcılardan elde edilen verilerin faktör analizleri sonucunda birinci ölçek olan Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğinde, dört faktör boyutu olan Duyarlılık Bilinci, Davranış Bilinci, Sosyal

Baskı ve Bilincin Yönlendirilmesi şeklinde faktör gruplarının oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada test edilen ikinci ölçek olan “Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğinde” iki faktör boyutundan; (Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ile Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı) oluştuğu tespit edilmiştir.

Çalışmada uygulanan Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği için fark analizleri sonucunu incelediğimizde; cinsiyet değişkeni ile genel anlamda tüketici çevre bilinci davranışlarında fark olmadığını, ancak ölçekte yer alan bazı ifadeler (10 madde) için kadınlar lehine istatistiki fark olduğunu söyleyebiliriz. Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğinde uygulanan yaş değişkeni açısından genel anlamda istatistiki farkın olmadığı, ancak bazı (3) maddeler için istatistiki farkın olduğu tespit edilmiştir. *‘Alışveriş yaparken poşet yerine doğaya dost çantalar kullanmayı tercih ederim.’* ifadesinde ‘40 yaş ve üstü’ yaş grubu çalışanların daha yüksek katılım gösterdiği, bu durumun, ileri yaş grubundaki bireylerin çevreye duyarlı tüketim alışkanlıklarını daha fazla benimsedikleri söyleyebiliriz. Buna karşılık, *‘Modayı takip etmek benim için oldukça önemlidir.’* ifadesi ile *‘Yeni çıkan teknolojik ürünleri takip eder ve alırım.’* ifadesinde ise, “40 yaş altı” yaş grubu çalışanların anlamlı düzeyde daha yüksek katılım gösterdiği anlaşılmaktadır. Bunun sonucunda, genç çalışanların çevresel kaygılardan bağımsız olarak moda ve teknoloji odaklı tüketim davranışlarına daha eğilimli olduğunu söyleyebiliriz. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği için uygulanan fark analizlerinde ise cinsiyet değişkeni ile genel anlamda istatistiki bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Ölçekte yer alan *‘Çalıştığım kurumun çevre konularında hayırsever olması için teşvik ederim.’* ifadesi açısından kadınlar lehine istatistiki fark olduğu söyleyebiliriz. Bu sonuç, kadın çalışanların çevre konularına yönelik daha yüksek duyarlılık ve kurumsal düzeyde daha gönüllü ve teşvik edici bir rol üstlenebildiklerini gösterdiğini söyleyebiliriz. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğinde yer alan 10 ifade için uygulanan yaş değişkeni açısından fark analizi sonucunda 6 madde ifade için istatistiksel farkın olmadığı, bununla birlikte 4 madde ifade yönünden ise ‘40 yaş ve üstü’ yaş grubu çalışanlar lehine çevresel örgütsel davranışlarında anlamlı istatistiki bir farkın olduğu söylenebilir.

Araştırmada uygulanan T testleri sonuçlarına göre, birinci ölçek kapsamında deneyim süresi ve eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yaş değişkeni açısından ise yalnızca "Sosyal Baskı" faktöründe istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Bu fark, ‘20–29 yaş’ grubunun lehine olup, ilgili yaş grubunun sosyal baskı faktörüne diğer gruplara kıyasla daha yüksek düzeyde katıldığını göstermektedir. "Sosyal Baskı" faktörü; moda takibi,

yeni çıkan çevreci ürünleri tercih etme ve ürün imajına verilen önemi içeren ifadelerden oluşmaktadır. Bu bulgu, genç tüketicilerin çevresel tutumlarında sosyal etkenlerin belirleyici olduğunu göstermektedir. Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği kapsamında yürütülen t testleri analizinde, eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark tespit edilmezken; yaş ve deneyim süresi değişkenleri açısından “Kendine ve Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı (ÇÖVD)” faktör boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir. Bu farklılık, yaş değişkeninde ‘20–29 yaş’ grubunun, deneyim süresinde ise ‘11–20 yıl’ arasında çalışan grubun lehine gerçekleşmiştir. ‘Kendine ve Arkadaşına Yönelik ÇÖVD’ boyutu; iş yerinde çevreci ürün ve malzeme kullanımı, geri dönüşüme önem verme, enerji tasarrufu sağlama ve iş arkadaşlarını çevreci davranışlara yönlendirme gibi davranışları kapsayan altı maddeden oluşmaktadır. Bu sonuç, genç çalışanların ve kurumsal deneyimi yüksek bireylerin, işyeri temelli çevresel sorumluluk davranışlarını daha fazla benimsediklerini söyleyebiliriz.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, bireysel çevre bilinci ve çevresel örgütsel vatandaşlık davranışları arasında genel olarak orta düzeyde ve pozitif yönde ilişki olduğu söylenebilir. Bu durum, bireylerin çevre bilinci düzeyleri arttıkça kurumsal çevreci davranışlarına da daha fazla yöneldiklerini göstermektedir. Ancak ‘Bilincin Yönlendirmesi’ ve ‘Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik ÇÖVD’ ile ‘Sosyal Baskı’ ve ‘Kendine ve İş Arkadaşına Yönelik ÇÖVD’ faktörleri arasında negatif yönde ve istatistiki olarak anlamlı olmayan ilişki vardır. Bu faktör gruplarının anlamlı bir ilişki göstermemesi, katılımcıların kurum içi çevreci davranışlar üzerindeki etkisinin sınırlı olabileceğine, aynı zamanda katılımcının değer sistemine ve iş ortamındaki sosyal dinamiklere bağlı olarak şekillenebileceğini söyleyebiliriz.

Cumhurbaşkanlığının oluşturduğu Uzaktan Eğitim Kapısı platformu ile kamu kurumlarındaki personellere çeşitli eğitimler internet ortamında daha kısa sürede, daha az maliyetle ve geniş katılımcılara kısa sürede ulaşabilmek üzere hazırlanmış bir platformdur. Bu platformda çevre eğitimleri de zorunlu katılım sağlanmak üzere 01.10.2024-30.11.2024 tarihleri arasında katılımın sağlanması hususunda personellere tebliğ edilmiştir. Bu eğitimlere Bursa Adliyesi çalışanları da katılım sağlamıştır. Bursa Adliyesi ve diğer kamu kurumlarında kullanılan Uzaktan Eğitim Kapısı platformu, çevresel konularda farkındalık oluşturma potansiyeline sahip olmakla birlikte, uygulamanın gönüllülük esasına dayanması ve iş yoğunluğu gibi nedenlerle çalışanlar tarafından yeterince kullanılmamaktadır. Bu durum, platformun etkileşim düzeyini ve etkinliğini sınırlamaktadır. Bu nedenle, çevre bilinci ve gönüllü örgütsel çevreci davranışların artırılmasına yönelik içeriklerin, Adalet Bakanlığı Eğitim

Daire Başkanlıklarıyla iş birliği içinde yüz yüze ve uygulamalı ders olarak sunulması; çalışanlar açısından daha etkili ve kalıcı bir öğrenme sağlayacak aynı zamanda kamu personelinin çevre bilincini ve çevresel örgütsel vatandaşlık davranışlarını güçlendirmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda, Bursa Adliyesi Komisyon Başkanlığına bu yönde öneride bulunulabilir.

Bursa Adliyesi örneği üzerinden yürütülen araştırmada, bireylerin tüketici olarak sahip oldukları çevre bilinci düzeylerinin, kurum içinde sergilenen gönüllü çevreci davranışlarla nasıl bir ilişki içinde olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Analizde kullanılan ölçekler veya farklı ölçekler farklı kamu kurumları çalışanlarına ve hatta çalışma koşulları benzer yoğunlukta ve statüde olan Sosyal Güvenlik Kurumları çalışanlarına veya özel sektör grupları çalışanları üzerinde çalışmalar yapılarak çevre bilinci çalışmalarına katkı sağlanabilir. Günümüzde Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin kamu politikalarında ve kurumsal yapıda giderek daha fazla yer bulması, bu tür ilişkilerin anlaşılmasını daha da önemli hâle getirmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, çevresel farkındalık ve davranışlar arasında nasıl bir etkileşim olduğunu göstermesi bakımından literatüre katkı sağlayacağı, ayrıca kamu kurumlarında çevre temelli politikaların geliştirilmesine de yararı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acer, A., & Taşkın, İ. B. K. (2020). Çevreye duyarlı ve yeşil tüketici: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 260–276.
- Aksoy, D. (2019). *Kamu Kurumlarında Çevre Bilinci ve Örgütsel Vatandaşlık İlişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aracıoğlu, B., & Tatlıdil, R. (2009). Tüketicilerin satın alma davranışında çevre bilincinin etkileri. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 9(2), 435–445.
- Atabek-Yiğit, E., Köklükaya, N., Yavuz, M., & Demirhan, E. (2014). Development and validation of Environmental Literacy Scale for Adults (ELSA). *Journal of Baltic Science Education*, 13(3), 425–438.
- Bektaş, M. (2015). Öğrencilerin sosyal becerilerine yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 40–55.
- Biner, Y. (2014). *Çevre bilinci ve tüketici davranışları* (s. 37–58). İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Türkiye. (2023). Sürdürülebilir kalkınma hedefleri. [Erişim: 30.06.2025, <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>]
- Boiral, O. (2009). Greening the corporation through organizational citizenship behaviors. *Journal of Business Ethics*, 87(2), 221–236.
- Bozoğlu, M. (2019). Paris İklim Anlaşması'nın önemi ve Türkiye'nin iklim değişikliği politikaları. *Uluslararası Çevre Politikaları Dergisi*, 3(2), 77–89.
- Brown, K. W., & Kasser, T. (2005). Are psychological and ecological well-being compatible? The role of values, mindfulness and lifestyle. *Social Indicators Research*, 74(2), 349–368.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (22. baskı, s. 36). Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (28. baskı, s. 123). Pegem Akademi.
- CBİKO. (2021). Uzaktan Eğitim Kapısı Platformu Tanıtım Sunumu. Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi. [Erişim: 30.06.2025, <https://www.cbiko.gov.tr>]
- Can, A. (2014). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (2. baskı, ss. 93, 347–348). Pegem Akademi.
- Coşkun, R., Altunışık, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (10. baskı, ss. 268). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Demir, M. (2007). Kyoto Protokolü ve Türkiye'nin durumu. *İklim Değişikliği Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 112–125.
- Demir, M. (2007). Kyoto Protokolü'nün uygulanması ve Türkiye'nin durumu. *Çevre Politikaları Dergisi*, 8(1), 25–38.
- Demirbaş, T. (2021). Sıfır atık uygulamalarının çevresel sürdürülebilirliğe katkısı: Kamu kurumları örneği. *Çevre Bilimleri Dergisi*, 10(2), 108–118.
- Dikmenli, Y., & Konca, A. S. (2016). Tüketici çevre bilinci algı ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(6), 1273–1289.
- Erçandırılı, H. (2019). İklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası anlaşmalar. *Enerji ve Çevre Dergisi*, 6(3), 201–215.
- Erdoğan, M. (2007). Türkiye'de çevresel politikaların gelişimi. *Çevre Politikaları Dergisi*, 3(2), 45–60.
- European Commission. (2019). The European Green Deal. [Erişim: 08.07.2025, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640>]
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (3. baskı, s. 173). Sage Publications.

- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (5th ed., ss. 444–448). SAGE Publications.
- Fettahloğlu, P. (2018). Algılanan çevresel sorunların çevre okuryazarlık düzeyine göre analizi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 404–425.
- Gökdere, M. (2005). Çevre bilinci geliştirmede eğitimin rolü. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 55–64.
- Görmüş, A. (2019). Yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisi. *Sürdürülebilir Kalkınma Dergisi*, 4(2), 88–104.
- Görmüş, T. (2019). Yeşil teknolojiler ve ekonomik büyüme. *Ekonomi ve Çevre Araştırmaları*, 5(2), 123–138.
- Green, R., & Patel, S. (2022). *Sustainable leadership and environmental responsibility* (s. 130). New York, NY: Academic Press.
- Green, R., & Patel, S. (2022). Sustainable leadership in environmental organizations. *Journal of Sustainable Leadership*, 15(2), 45–60.
- Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J.-E., Aknin, L. B., & Wang, S. (2024). *World happiness report 2024*. University of Oxford: Wellbeing Research Centre.
- Kahraman, H., & Yılmaz, E. (2020). Sürdürülebilir tüketim davranışları ve çevre bilinci ilişkisi. *Çevre ve İnsan Dergisi*, 5(3), 210–225.
- Kaiser, H. F., & Rice, J. (1974). Little Jiffy Mark IV. *Educational and Psychological Measurement*, 34(1), 111–117.
- Kanbur, A. (2008). Green management in organizations for the sustainability of the humanity. *The International Journal of The Humanities*, 6(5), 15–21.
- Kanbur, E., Kanbur, A., & Özdemir, B. (2022). Çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı: Bir ölçek uyarlama çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(30), 16–28.
- Kara, A. (2013). Kurumsal sürdürülebilirlik ve çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı. *İşletme ve Çevre Araştırmaları*, 5(1), 23–38.
- Kaya, A. (2020a). Türkiye'nin uluslararası iklim politikaları ve sürdürülebilirlik. *Türkiye Çevre Araştırmaları*, 14(3), 89–110.
- Kaya, M. (2020b). *Uluslararası iklim rejiminde Paris Anlaşması'nın yeri ve Türkiye'nin pozisyonu*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kalaycı, Ş. (Ed.). (2018). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (9. baskı, ss. 115, 117). Seçkin Yayıncılık.
- Karağöz, S., & Yıldız, T. (2022). Kamu personeline yönelik çevrim içi eğitimlerin etkililiği: Uzaktan Eğitim Kapısı örneği. *Kamu Yönetimi ve Eğitim Dergisi*, 6(1), 85–98.
- Kahya, F. (2020). Türkiye'nin iklim değişikliği politikaları ve Paris Anlaşması. *Çevre Politikaları ve Yönetim Dergisi*, 7(1), 98–115.
- Krahmann, E. (2017). Green products and climate change mitigation. *Environmental Studies Quarterly*, 10(3), 201–220.
- Krahmann, E. (2017). Green products and ecological responsibility in consumption. *Journal of Environmental Studies*, 22(4), 201–220.
- Küçükyörük, İ., & Kurtuldu, M. (2022). Kurumsal sürdürülebilirlik ve yeşil tüketim. *İşletme ve Ekonomi Dergisi*, 27(2), 180–198.
- Kükreci, S. (2012). Yeşil tüketicilik: Kavramsal bir inceleme. *Pazarlama ve Tüketiciler Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 58–70.
- Liu, Z., Mei, S., & Guo, Y. (2021). Green human resource management, green organization identity and organizational citizenship behavior for the environment: The moderating effect of environmental values. *Chinese Management Studies*, 15(2), 290–304.

- Nakıboğlu, B. (2003). Tüketici davranışlarında çevresel farkındalık. *Pazarlama Dünyası*, 18(2), 40–52.
- Nakıboğlu, D. (2003). Çevre bilinci ve tüketici davranışları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(4), 45–60.
- Öztürk, M. (2021). Çevre bilinci ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisi. M. Tuncer (Ed.), *Çevre politikaları ve sürdürülebilirlik içinde* (s. 90–115). Ankara: Nobel Yayınları.
- Özkan, M. (2018). *Ekolojik Yaklaşımların Çevre Sorunlarının Çözümündeki Rolü: Derin, Toplumsal ve Mistik Ekoloji Örnekleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, M., & Çabuk, S. (2017). Tüketicilerin çevre dostu ürünleri satın alma davranışlarını etkileyen faktörler: Yeşil pazarlama çerçevesinde bir değerlendirme. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 45–63.
- Paille, P., & Raineri, N. (2015). Linking corporate social responsibility to environmental citizenship behaviour: The role of employee environmental involvement. *Human Resource Management Journal*, 25(2), 200–210.
- Saygın, E., & Çetin, E. (2018). Paris Anlaşması ve Türkiye'nin yeni iklim politikaları. *Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 112–123.
- Sönmez, M., & Koç, D. (2021). Çevre dostu tüketici davranışları ve satın alma tercihleri. *İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 77–89.
- Sümer, K. (2014). Kyoto Protokolü ve Türkiye'nin iklim politikası. *Mülkiye Dergisi*, 38(2), 395–408.
- Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB). (2020). Türkiye'de çevre yönetimi. [Erişim: 03.07.2025, <https://csb.gov.tr>]
- Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB). (2023). Sıfır Atık Projesi. [Erişim: 03.07.2025, <https://csb.gov.tr/sifir-atik>]
- Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB). (2024). Türkiye'nin iklim değişikliği politikaları. [Erişim: 03.07.2025, <https://csb.gov.tr/iklim-degisikligi>]
- UNDP Türkiye. (2023). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Türkiye. [Erişim: 30.06.2025, <https://www.tr.undp.org/sustainable-development-goals>]
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). *Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanımı* (s. 80). İstanbul: İdeal Akademi.
- Yıldız, H., & Dönmez, B. (2018). Yeşil tüketici davranışları ve sürdürülebilirlik. *Sürdürülebilirlik Dergisi*, 12(3), 310–325.

EKLER

EK- 1: Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği ve Demografik Sorular

• Demografik Sorular

1.Cinsiyet? Kadın Erkek

2.Yaş? 20-29 30-39 40-49 50-59 60 ve üzeri

3.Kurumda Çalıştığınız Yıl? 10 yıldan az 11-20 yıl arası 21-30 yıl arası
31 Yıl ve üzeri

4. Mezuniyetiniz? Lise Ön Lisans Lisans Lisansüstü

• Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği

Ölçek Maddeleri		Asla	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Ölçek Numaralandırması		1	2	3	4	5
Kendine Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı						
1	İşyerinde mümkün olduğunca geri dönüşüme dikkat ederim.					
2	İşyerinde kullandığım malzemelerin miktarını mümkün olduğunca dikkat ederim.					
3	İşyerinde mümkün olduğunca kullanacağım enerji miktarını azaltırım					
İş Arkadaşına Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı						
4	İş arkadaşlarıma kurumda çevre dostu olmaları konusunda yardımcı olurum.					
5	İş arkadaşlarımla çevre dostu davranışlarını mümkün olduğunca desteklerim.					
6	İş arkadaşlarıma kurumda çalışırken kullandıkları malzemelerin miktarını mümkün olduğunca azaltmalarını öneririm.					
Örgüte Yönelik Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı						
7	Çalıştığım kurumu çevre dostu ürünler satın alması konusunda mümkün olduğunca ikna ederim.					
8	Çalıştığım kurumda nasıl daha çevre dostu olabileceğine ilişkin amirimle fikir alışverişinde bulunabilirim.					
9	Çalıştığım kurumu çevre konularında hayırsever olması için teşvik ederim.					
10	Çalıştığım kurumu çevreye etkisini azaltması için teşvik ederim.					

Kaynak: Kanbur, E., Kanbur, A., & Özdemir, B. (2022).

EK-2: Tüketici Çevre Bilinci Ölçeği

Ölçek Maddeleri		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Ölçek Numaralandırması		1	2	3	4	5
DUYARLILIK FARKINDALIĞI						
1	Bir işletmenin çevreye zararlı faaliyetler yaptığını bilsem o işletmenin ürünlerini satın almam					
2	İnsanlık için yararlı olsa da çevreye zarar verebilecek ürünler kurumlar tarafından üretilmemelidir.					
3	Almak istediğim bir üründe fiyatından önce içeriğine bakarım.					
4	Bir tüketici olarak haklarımı bilirim ve kullanırım.					
5	Çevreye barışık yaşamaya dikkat ve özen gösteririm.					
6	Çevreye verdiğim zararların bütçeme nasıl yansiyabileceğini bilirim.					
7	Çevreye duyarlı olan ve çevreci yatırımlar da yapan işletmelerin ürünlerinden daha çok alırım.					
8	Kağıt kullanırken her 2 tarafını da kullanmadan atmam.					
9	Su ve elektrik israfını önlemek için gerekli tedbirleri alırım.					
10	Her canlının sağlıklı bir çevrede yaşamaya hakkı olduğu için kaynakları verimli ve etkili kullanmam gerektiğini bilirim.					
DAVRANIŞ BİLİNCİ						
11	Ozon tabakasına zararlı olan maddeleri kullanmaktan kaçınırım.					
12	Tabiata zarar verebilecek teknolojik ürün kullanmam.					
13	Çevreye zararlı olduğunu bildiğim ürünleri kullanmamaları konusunda arkadaşlarımı uyarırım.					
14	Geri dönüştürülebilir olan ürünleri almayı tercih ederim.					
15	Alışveriş yaparken poşet yerine doğaya dost çantalar kullanmayı tercih ederim.					
16	Çevreye duyarlı olmam nedeniyle çevre dostu olan ürünleri satın alırım.					
17	Tükettiğim ürünlerde organik olmalarına dikkat ederim.					
18	Bir ürün aldığımda ambalajının geri dönüştürülebilir olanlarını tercih ederim.					
19	Çöplerimi atarken geri dönüşüm kurallarına göre ayrıştırarak poşetlerim.					
SOSYAL BASKI						
20	Modayı takip etmek benim için oldukça önemlidir.					
21	Yeni çıkan teknolojik ürünleri takip eder ve alırım.					
22	Alışverişte ürünün kendisinden çok firmasının imajına dikkat ederim.					
23	Arkadaşlarımın almayı tercih ettiği pahalı cep telefonlarına sahip olmak için masraflarımdan kısarım.					
24	Kullandığım ürünlerde markasıyla ilgili takıntım yoktur.					
BİLİNCİN YÖNLENDİRİLMESİ						
25	Çevre bilinçli bir tüketici olduğum halde reklamlar beni kolayca ikna eder.					
26	Değeri düşük ürünler aldığımda karşıma çıkabilecek sorunlarını önemsemem.					
27	Tüketim tercihlerimi reklamların yönlendirdiğini düşünüyorum.					
28	Alışveriş yaparken başkalarının etkisinde kalırım.					

Kaynak: Dikmenli, Y., & Konca, A. S. (2016)

EK-3: BŞEÜ Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan Gelen Onay Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 03.12.2024-296014

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu

Sayı : E-54674167-050.04-296014
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu
Kararı 31/2

03.12.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) 01.11.2024 tarihli, 290713 sayılı yazı.
b) Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 28.11.2024 tarihli ve 31 sayılı Oturum Kararı.

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün İlgi (a) yazısı eki İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sunay GALATA'nın "Çalışanların Çalıştıkları Kurumdaki Çevre Uygulamalarına Algısı: Bir Kamu Kurumu Örneği" konusunda yapılacak araştırma için Kurul'a yapılan başvuru ele alınmış olup çalışma hakkında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun yapmış olduğu inceleme neticesinde;

Başvuru formunda beyan edilen bilgiler doğrultusunda, başvuru sahibinin araştırmasında kullanacağı ölçme aracının/araçlarının fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluk başvuru sahibine/sahiplerine ait olmak üzere, veri toplama araçlarını uygulamak için gerekli yerlerden yasal izinlerin alınması, sunulan veri formlara göre ve söz konusu formlardaki beyanların dışına çıkılmaması şartıyla, Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Yönergesine uygunluğuna Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 28.11.2024 tarihli ve 31 sayılı toplantısının 2 no.lu kararı ile toplantıya katılanların oy birliği ile karar verildi.

Bilgilerini rica ederim.

[Redacted]
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu
Başkanı

Dağıtım:
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne
[Redacted]

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: [Redacted] Şifre Kodu: 6666

Belge Takip Adresi: [Redacted]

Adres: [Redacted]

Bilgi için: [Redacted]

Telefon: [Redacted]

Unvanı: [Redacted]

Keşif Adresi: [Redacted]

Ek-4: Anket Uygulaması Yapılacak Kurumdan Gelen İzin yazısı

T.C.
BURSA ADLİ YARGI İLK DERECE MAHKEMESİ
ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

Sicil No : 181328
Konu : Sunay GALATA

21.10.2024

DAĞITIM YERLERİNE

Orhangazi Adliyesi Yazı İşleri Müdürü Sunay GALATA'nın "çalışanların çalıştıkları kurumdaki çevre uygulamalarına algısı : bir kamu kurumu örneği" konulu tez çalışması kapsamında "tüketici çevre bilinci ölçeği" ve "çevresel örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeği" anket çalışması için araştırma izni istenilmiş olup, Başkanlığımızca uygun görülmüştür.

Yapılacak tez çalışması kapsamında gerekli kolaylığın sağlanması ile bilgi ve gereğini rica eder, çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

[Redacted]
Komisyon Başkanı
37232

Dağıtım:

- Bursa Ceza ve Hukuk Mahkemelerine
- Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı
- Gemlik Cumhuriyet Başsavcılığı
- Mudanya Cumhuriyet Başsavcılığı
- Mustafakemalpaşa Cumhuriyet Başsavcılığı
- Karacabey Cumhuriyet Başsavcılığı
- Orhangazi Cumhuriyet Başsavcılığı
- Keles Cumhuriyet Başsavcılığı
- Orhaneli Cumhuriyet Başsavcılığı

*Bu evrak, 5070 sayılı Kanuna uygun olarak elektronik imza ile imzalanmış, fiziki ortamda gönderilmeyecektir.

Bursa Adliyesi (Orhangazi)

Telefon No: [Redacted]

Faks No: [Redacted]

Bilgi için: [Redacted]

Zabıt Kâtibi: [Redacted]

Dahili: [Redacted]

Ek-5:Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğine İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri Tablosu

Tüketici Çevre Bilinci Ölçeğine İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri Tablosu				
			Statistic	Std.
1.Bir işletmenin çevreye zararlı faaliyetler yaptığını	Mean		4,11	0,062
	95% Confidence	Lower	3,99	
		Upper	4,23	
	5% Trimmed Mean		4,23	
	Median		4,00	
	Variance		1,352	
	Std. Deviation		1,163	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		1	
	Skewness		-1,412	0,130
	Kurtosis		1,141	0,260
	2.İnsanlık için yararlı olsa da çevreye zarar	Mean		3,87
95% Confidence		Lower	3,74	
		Upper	4,00	
5% Trimmed Mean			3,97	
Median			4,00	
Variance			1,516	
Std. Deviation			1,231	
Minimum			1	
Maximum			5	
Range			4	
Interquartile Range			2	
Skewness			-0,901	0,130
Kurtosis			-0,209	0,260
3.Almak istediğim bir üründe fiyatından önce		Mean		3,58
	95% Confidence	Lower	3,45	
		Upper	3,71	
	5% Trimmed Mean		3,64	
	Median		4,00	
	Variance		1,608	
	Std. Deviation		1,268	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,520	0,130
	Kurtosis		-0,848	0,260
	4.Bir tüketici olarak haklarımı bilirim ve kullanırım.	Mean		3,78
95% Confidence		Lower	3,66	
		Upper	3,90	
5% Trimmed Mean			3,87	
Median			4,00	
Variance			1,334	
Std. Deviation			1,155	
Minimum			1	
Maximum			5	
Range			4	
Interquartile Range			2	

	Skewness		-0,870	0,130
	Kurtosis		0,031	0,260
5.Çevreye barışık yaşamaya dikkat ve özen	Mean		4,23	0,059
	95% Confidence	Lower	4,11	
		Upper	4,34	
	5% Trimmed Mean		4,36	
	Median		5,00	
	Variance		1,213	
	Std. Deviation		1,101	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		1	
	Skewness		-1,752	0,130
	Kurtosis		2,469	0,260
6.Çevreye verdiğim zararların bütçeme nasıl	Mean		3,89	0,064
	95% Confidence	Lower	3,77	
		Upper	4,02	
	5% Trimmed Mean		3,99	
	Median		4,00	
	Variance		1,421	
	Std. Deviation		1,192	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-1,055	0,130
	Kurtosis		0,306	0,260
7.Çevreye duyarlı olan ve çevreci yatırımlar da yapan	Mean		4,04	0,060
	95% Confidence	Lower	3,92	
		Upper	4,16	
	5% Trimmed Mean		4,15	
	Median		4,00	
	Variance		1,262	
	Std. Deviation		1,123	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		1	
	Skewness		-1,268	0,130
	Kurtosis		0,974	0,260
8.Kağıt kullanırken her 2 tarafını da kullanmadan	Mean		3,96	0,067
	95% Confidence	Lower	3,82	
		Upper	4,09	
	5% Trimmed Mean		4,06	
	Median		4,00	
	Variance		1,588	
	Std. Deviation		1,260	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-1,059	0,130
	Kurtosis		-0,014	0,260

9.Su ve elektrik israfını önlemek için gerekli	Mean		4,21	0,062
	95% Confidence	Lower	4,08	
		Upper	4,33	
	5% Trimmed Mean		4,34	
	Median		5,00	
	Variance		1,344	
	Std. Deviation		1,159	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		1	
	Skewness		-1,606	0,130
	Kurtosis		1,695	0,260
10.Her canlının sağlıklı bir çevrede yaşamaya hakkı	Mean		4,32	0,060
	95% Confidence	Lower	4,21	
		Upper	4,44	
	5% Trimmed Mean		4,47	
	Median		5,00	
	Variance		1,245	
	Std. Deviation		1,116	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		1	
	Skewness		-1,908	0,130
	Kurtosis		2,825	0,260
11.Ozon tabakasına zararlı olan maddeleri	Mean		3,70	0,063
	95% Confidence	Lower	3,58	
		Upper	3,83	
	5% Trimmed Mean		3,78	
	Median		4,00	
	Variance		1,384	
	Std. Deviation		1,177	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,648	0,130
	Kurtosis		-0,397	0,260
12.Tabiata zarar verebilecek teknolojik ürün	Mean		3,50	0,063
	95% Confidence	Lower	3,38	
		Upper	3,63	
	5% Trimmed Mean		3,56	
	Median		4,00	
	Variance		1,374	
	Std. Deviation		1,172	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		1	
	Skewness		-0,501	0,130
	Kurtosis		-0,510	0,260
13.Çevreye zararlı olduğunu bildiğim ürünleri	Mean		3,68	0,065
	95% Confidence	Lower	3,56	

		Upper	3,81	
	5% Trimmed Mean		3,76	
	Median		4,00	
	Variance		1,466	
	Std. Deviation		1,211	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,725	0,130
	Kurtosis		-0,370	0,260
14.Geri dönüştürülebilir olan ürünleri almayı tercih	Mean		3,88	0,062
	95% Confidence	Lower	3,76	
		Upper	4,00	
	5% Trimmed Mean		3,98	
	Median		4,00	
	Variance		1,361	
	Std. Deviation		1,167	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-1,039	0,130
	Kurtosis		0,349	0,260
15.Alişveriş yaparken poşet yerine doğaya dost	Mean		3,42	0,068
	95% Confidence	Lower	3,28	
		Upper	3,55	
	5% Trimmed Mean		3,46	
	Median		3,00	
	Variance		1,602	
	Std. Deviation		1,266	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,337	0,130
	Kurtosis		-0,898	0,260
16.Çevreye duyarlı olmam nedeniyle çevre dostu	Mean		3,76	0,062
	95% Confidence	Lower	3,63	
		Upper	3,88	
	5% Trimmed Mean		3,84	
	Median		4,00	
	Variance		1,353	
	Std. Deviation		1,163	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,933	0,130
	Kurtosis		0,159	0,260
17.Tükettiğim ürünlerde organik olmalarına dikkat	Mean		3,78	0,063
	95% Confidence	Lower	3,65	
		Upper	3,90	
	5% Trimmed Mean		3,86	

	Median		4,00	
	Variance		1,400	
	Std. Deviation		1,183	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,824	0,130
	Kurtosis		-0,174	0,260
18.Bir ürün aldığımda ambalajının geri	Mean		3,43	0,065
	95% Confidence	Lower	3,30	
		Upper	3,55	
	5% Trimmed Mean		3,47	
	Median		3,50	
	Variance		1,460	
	Std. Deviation		1,208	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		1	
	Skewness		-0,364	0,130
	Kurtosis		-0,741	0,260
19.Çöplerimi atarken geri dönüşüm kurallarına göre	Mean		3,40	0,072
	95% Confidence	Lower	3,26	
		Upper	3,54	
	5% Trimmed Mean		3,44	
	Median		4,00	
	Variance		1,794	
	Std. Deviation		1,339	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		3	
	Skewness		-0,314	0,130
	Kurtosis		-1,103	0,260
20.Modayı takip etmek benim için oldukça	Mean		2,51	0,073
	95% Confidence	Lower	2,37	
		Upper	2,66	
	5% Trimmed Mean		2,46	
	Median		2,00	
	Variance		1,878	
	Std. Deviation		1,370	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		3	
	Skewness		0,467	0,130
	Kurtosis		-1,061	0,260
21.Yeni çıkan teknolojik ürünleri takip eder ve	Mean		2,66	0,072
	95% Confidence	Lower	2,52	
		Upper	2,81	
	5% Trimmed Mean		2,63	
	Median		3,00	
	Variance		1,829	

	Std. Deviation		1,352	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		3	
	Skewness		0,267	0,130
	Kurtosis		-1,148	0,260
22. Alışverişte ürünün kendisinden çok firmasının	Mean		2,70	0,070
	95% Confidence	Lower	2,56	
		Upper	2,83	
	5% Trimmed Mean		2,66	
	Median		3,00	
	Variance		1,719	
	Std. Deviation		1,311	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		0,221	0,130
	Kurtosis		-1,128	0,260
23. Arkadaşlarımın almayı tercih ettiği pahalı cep	Mean		1,88	0,068
	95% Confidence	Lower	1,74	
		Upper	2,01	
	5% Trimmed Mean		1,75	
	Median		1,00	
	Variance		1,598	
	Std. Deviation		1,264	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		1	
	Skewness		1,363	0,130
	Kurtosis		0,643	0,260
24. Kullandığım ürünlerde markasıyla ilgili takıntım	Mean		3,50	0,080
	95% Confidence	Lower	3,34	
		Upper	3,65	
	5% Trimmed Mean		3,55	
	Median		4,00	
	Variance		2,239	
	Std. Deviation		1,496	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		3	
	Skewness		-0,544	0,130
	Kurtosis		-1,172	0,260
25. Çevre bilinçli bir tüketici olduğum halde	Mean		2,35	0,068
	95% Confidence	Lower	2,22	
		Upper	2,49	
	5% Trimmed Mean		2,28	
	Median		2,00	
	Variance		1,611	
	Std. Deviation		1,269	
	Minimum		1	

	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		0,639	0,130
	Kurtosis		-0,595	0,260
26.Değeri düşük ürünler aldığımda karşıma	Mean		2,43	0,073
	95% Confidence	Lower	2,29	
		Upper	2,58	
	5% Trimmed Mean		2,37	
	Median		2,00	
	Variance		1,885	
	Std. Deviation		1,373	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		3	
	Skewness		0,525	0,130
	Kurtosis		-1,015	0,260
27.Tüketim tercihlerimi reklamların yönlendirdiğini	Mean		2,67	0,074
	95% Confidence	Lower	2,53	
		Upper	2,82	
	5% Trimmed Mean		2,64	
	Median		2,50	
	Variance		1,939	
	Std. Deviation		1,393	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		3	
	Skewness		0,302	0,130
	Kurtosis		-1,184	0,260
28.Alışveriş yaparken başkalarının etkisinde kalırım.	Mean		2,41	0,070
	95% Confidence	Lower	2,28	
		Upper	2,55	
	5% Trimmed Mean		2,35	
	Median		2,00	
	Variance		1,716	
	Std. Deviation		1,310	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		0,530	0,130
	Kurtosis		-0,882	0,260

Ek-6: Çevresel Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği Çarpıklık ve Basıklık Değerleri Tablosu

ÇÖVD Ölçeğine İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri				
			Statistic	Std.
1.İşyerinde mümkün olduğunca geri dönüşüme	Mean		3,96	0,055
	95% Confidence	Lower Bound	3,86	
		Upper Bound	4,07	
	5% Trimmed Mean		4,03	
	Median		4,00	
	Variance		1,050	
	Std. Deviation		1,025	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,745	0,130
	Kurtosis		-0,175	0,260
	2.İşyerinde kullandığım malzemelerin miktarını	Mean		4,25
95% Confidence		Lower Bound	4,15	
		Upper Bound	4,35	
5% Trimmed Mean			4,35	
Median			5,00	
Variance			0,876	
Std. Deviation			0,936	
Minimum			1	
Maximum			5	
Range			4	
Interquartile Range			1	
Skewness			-1,343	0,130
Kurtosis			1,737	0,260
3.İşyerinde mümkün olduğunca kullanacağım		Mean		4,16
	95% Confidence	Lower Bound	4,05	
		Upper Bound	4,26	
	5% Trimmed Mean		4,26	
	Median		4,00	
	Variance		0,952	
	Std. Deviation		0,976	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		1	
	Skewness		-1,138	0,130
	Kurtosis		0,967	0,260
	4.İş arkadaşlarıma kurumda çevre dostu olmaları	Mean		3,77
95% Confidence		Lower Bound	3,66	
		Upper Bound	3,89	
5% Trimmed Mean			3,85	
Median			4,00	
Variance			1,226	
Std. Deviation			1,107	
Minimum			1	
Maximum			5	
Range			4	
Interquartile Range		2		

	Skewness		-0,583	0,130
	Kurtosis		-0,348	0,260
5.İş arkadaşlarımda çevre dostu davranışlarını	Mean		4,16	0,052
	95% Confidence	Lower Bound	4,05	
		Upper Bound	4,26	
	5% Trimmed Mean		4,26	
	Median		4,00	
	Variance		0,958	
	Std. Deviation		0,979	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		1	
	Skewness		-1,260	0,130
	Kurtosis		1,430	0,260
6.İş arkadaşlarıma kurumda çalışırken kullandıkları	Mean		3,85	0,060
	95% Confidence	Lower Bound	3,74	
		Upper Bound	3,97	
	5% Trimmed Mean		3,93	
	Median		4,00	
	Variance		1,277	
	Std. Deviation		1,130	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,705	0,130
	Kurtosis		-0,347	0,260
7.Çalıştığım kurumu çevre dostu ürünler satın	Mean		3,24	0,072
	95% Confidence	Lower Bound	3,10	
		Upper Bound	3,38	
	5% Trimmed Mean		3,26	
	Median		3,00	
	Variance		1,792	
	Std. Deviation		1,339	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,181	0,130
	Kurtosis		-1,087	0,260
8.Çalıştığım kurumda nasıl daha çevre dostu	Mean		3,23	0,074
	95% Confidence	Lower Bound	3,08	
		Upper Bound	3,37	
	5% Trimmed Mean		3,25	
	Median		3,00	
	Variance		1,913	
	Std. Deviation		1,383	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,220	0,130
	Kurtosis		-1,162	0,260

9.Çalıştığım kurumu çevre konularında hayırsever	Mean		3,26	0,073
	95% Confidence	Lower Bound	3,11	
		Upper Bound	3,40	
	5% Trimmed Mean		3,29	
	Median		3,00	
	Variance		1,882	
	Std. Deviation		1,372	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,231	0,130
	Kurtosis		-1,144	0,260
10.Çalıştığım kurumu çevreye etkisini azaltması	Mean		3,22	0,074
	95% Confidence	Lower Bound	3,07	
		Upper Bound	3,37	
	5% Trimmed Mean		3,24	
	Median		3,00	
	Variance		1,926	
	Std. Deviation		1,388	
	Minimum		1	
	Maximum		5	
	Range		4	
	Interquartile Range		2	
	Skewness		-0,192	0,130
	Kurtosis		-1,213	0,260